

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Sára Juřinová

**Zánik závazků vyplývajících ze smlouvy o zájezdu v důsledku nevyhnutelné
a mimořádné okolnosti**

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Zánik závazků* vyplývajících ze smlouvy o zájezdu v důsledku nevyhnutelné a mimořádné okolnosti vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Ostravě dne 12. dubna 2022

Sára Juřinová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Milanu Hulmákovi, Ph.D. za jeho vedení diplomové práce, bezmeznou vstřícnost, ochotu a podporu, nespočet cenných rad a jeho čas při zpracovávání diplomové práce. Zároveň bych ráda poděkovala mé rodině a nejbližším, kteří mě nejen při psaní této práce nekonečně podporovali.

Abstrakt

Tématem práce je vliv nevyhnutelné a mimořádné okolnosti na zánik závazků ze smlouvy o zájezdu. Nevyhnutelná a mimořádná okolnost není českým občanským zákoníkem blíže definována, práce se proto věnuje analýze tohoto pojmu ve světle judikatury několika evropských států a také jej porovnává s liberačním důvodem dle § 2913 odst. 2 občanského zákoníku. V dalších částech práce pojednává o významu nevyhnutelné a mimořádné okolnosti pro právo smluvních stran odstoupit od smlouvy o zájezdu s liberací, kdy vymezuje jednotlivé podmínky, za kterých lze právo uplatnit. Obsahem práce je též význam nevyhnutelné a mimořádné okolnosti pro následnou nemožnost plnění.

Klíčová slova

Nevyhnutelná a mimořádná okolnost, vyšší moc, smlouva o zájezdu, směrnice o souborných službách pro cesty, sféra rizika, storno poplatků, liberace, harmonizace, zánik závazku, cestovní ruch, cestovní kancelář, nemožnost plnění

Abstract

The subject of the thesis is the termination of travel contract due to unavoidable and extraordinary circumstances. The term of unavoidable and extraordinary circumstance is not legally defined in the Czech Civil Code. Therefore, the thesis analyses this concept in the light of the case law of several European countries and compares the term substantively with the liberation ground under art. 2913 par. 2 of the Civil Code. In the following sections, the thesis discusses the meaning of unavoidable and extraordinary circumstances for the right of the contracting parties to withdraw from the travel contract free of charge, defining the various conditions under which the right can be exercised. The thesis also covers the meaning of unavoidable and extraordinary circumstances for the subsequent impossibility of performance.

Key words

Unavoidable and extraordinary circumstances, force majeure, travel contract, Package Travel Directive, sphere of risk, cancellation fee, liberation, harmonisation, termination of obligations, tourism, travel agency, impossibility of performance

Obsah

Seznam použitých zkratk	7
Úvod	8
1. Nevyhnutelná a mimořádná okolnost v rámci smlouvy o zájezdu	11
1.1. Vývoj unifikace právní úpravy v mezinárodním společenství	11
1.2. Právní úprava v Německu do implementace nové směrnice o souborných službách....	12
1.3. Harmonizace problematiky na úrovni EU	13
1.4. Česká právní úprava.....	16
1.5. Předpoklady nevyhnutelné a mimořádné okolnosti.....	18
1.5.1. Úvodem k nevyhnutelné a mimořádné okolnosti.....	18
1.5.2. Mimořádnost události.....	20
1.5.3. Nepředvídatelnost.....	23
1.5.4. Vnější povaha události	26
1.5.5. Rozložení rizika.....	31
1.5.6. Neodvratitelnost	33
1.5.7. Shrnutí k průniku nevyhnutelné a mimořádné okolnosti s obecným liberačním důvodem.....	35
2. Vliv mimořádné a nevyhnutelné okolnosti na právo zákazníka odstoupit od smlouvy podle § 2535 OZ	39
2.1. Existence mimořádné a nevyhnutelné okolnosti	39
2.1.1. Sféra rizika zákazníka	39
2.1.2. Neodvratitelnost důsledků.....	45
2.2. Významný dopad na poskytování zájezdu nebo přepravu do místa určení cesty nebo pobytu	48
2.3. Výskyt nevyhnutelné a mimořádné okolnosti v destinaci nebo jejím bezprostředním okolí	52
2.4. Časový aspekt odstoupení od smlouvy o zájezdu.....	55
2.4.1. Materializace rizika.....	57

3. Vliv nevyhnutelné a mimořádné okolnosti na právo pořadatele odstoupit od podle § 2536 OZ	59
3.1. Existence nevyhnutelné a mimořádné okolnosti	59
3.1.1. Sféra rizika pořadatele zájezdu	59
3.1.2. Neodvratitelnost důsledků.....	60
3.2. Překážka plnění.....	61
3.3. Oznamovací povinnost pořadatele	63
Závěr	65
Seznam použitých zdrojů	69

Seznam použitých zkratek

OZ

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

občanský zákoník z r. 1964

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

CestRuch

Zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

ObchZ

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

CCV

Mezinárodní úmluva o cestovních smlouvách (Brusel, 1970)

BGB

Německý občanský zákoník. Zákon ze dne 18. srpna 1896, RGBl. S. 195, Das Bürgerliche Gesetzbuch (BGB), ve znění pozdějších předpisů

CISG

Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (Víděň, 1980)

UPICC

The Unidroit Principles of International Commercial Contracts

PECL

The Principles of European Contract Law

BEUC

Evropská spotřebitelská organizace

Úvod

Pro výběr tématu autorku inspirovalo mimořádné dění související s pandemií onemocnění covid-19. Celosvětová krize měla mimo jiné zásadní dopady na samotnou podstatu odvětví cestovního ruchu, kterému jsou imanentní právě smlouvy o zájezdu. Hojně diskuse, odborné i neodborné články na téma vlivu pandemie na závazky ze smlouvy o zájezdu autorku přivedly k myšlence zpracování problematiky vyšší moci v kontextu tohoto smluvního typu. Vzhledem k dozvukům pandemie v podobě soudních sporů mezi cestovními kancelářemi a zákazníky, typicky ohledně existence povinnosti zákazníka platit storno poplatků, považuje autorka za příhodné nahlédnout na téma zevrubněji.

Regulace cestovního ruchu je právní oblastí s relativně krátkou historií. Zásadní akty byly v Evropě přijímány až na přelomu 80. a 90. let. Snad i s ohledem na to problematika mimořádných událostí v kontextu zájezdu není příliš zpracována. Zlomem byla v tomto směru právě pandemie, která do právního prostoru vnesla potřebu diskuse na toto téma a také způsobila příliv nové judikatury. Byť se do té doby vyšší moc pravidelně objevovala jako liberační argument, případů, kdy soudy této argumentaci vyhověly, nebylo mnoho. Spíše nežli s pozitivním vymezením vyšší moci se lze v judikatuře setkat s vymezením negativním.

Předmětem diplomové práce by v první řadě mělo být vymezení nevyhnutelné a mimořádné okolnosti (dříve vyšší moci) v české právní úpravě smlouvy o zájezdu. Problematika cestovních smluv podléhá harmonizaci práva Evropské unie, proto by k abstrakci pojmu mohla pomoci judikatura Soudního dvora Evropské unie a především pestrá soudní praxe národních soudů. Z pohledu zahraničí budou v této práci představeny závěry soudů německých, francouzských a rakouských.

Při výkladu definičních znaků klíčového pojmu se v kontextu českého právního řádu nabízí zejména srovnání s obecným liberačním důvodem. Otázkou tedy je, zda lze analogicky ztotožňovat nevyhnutelnou a mimořádnou okolnost ve smyslu zvláštní úpravy smlouvy o zájezdu dle § 2535 a § 2536 odst. 1 písm. b) OZ s mimořádnou nepředvídatelnou a nepřekonatelnou překážkou vzniklou nezávisle na vůli dlužníka podle § 2913 odst. 2 OZ.

Dalším výzkumným cílem práce bude význam nevyhnutelné a mimořádné okolnosti ve vztahu ke konkrétním způsobům zániku závazků vyplývajících ze smlouvy o zájezdu.

Předmětem zkoumání budou předpoklady, které pro účely aplikace § 2535 OZ musí být naplněny ze strany zákazníka tak, aby mohl uplatnit právo odstoupit od smlouvy o

zájezdu bez povinnosti platit odstupné. Krokem, který by měl po předchozí abstrakci nevyhnutelných a mimořádných okolností následovat, bude vymezení případů těch nevyhnutelných a mimořádných okolností v místě určení cesty nebo pobytu nebo jeho bezprostředním okolí, které mají významný dopad na poskytování zájezdu nebo na přepravu osob do místa určení cesty nebo pobytu. Autorka takové situace vymezí pomocí studia evropské judikatury, jejíž závěry se pokusí extrahovat do podoby obecných pravidel. Na základě takového zobecnění nastíní možné situace, zejména v kontextu pandemie, které by mohly skýtat nevyhnutelnou a mimořádnou okolnost naplňující předmětné ustanovení občanského zákoníku.

Obdobným způsobem pak budou zkoumány předpoklady podle § 2536 odst. 1 písm. b) OZ, jenž k odstoupení od smlouvy opravňuje pořadatele zájezdu. Důležitou otázkou v tomto směru bude, proč zákonodárce stanovil cestovním kancelářím předpoklady pro odstoupení od smlouvy odlišně, a to do jisté míry benevolentněji ve vztahu k podmínkám, které musí splnit zákazník. Pozornost bude rovněž věnována konkrétním myslitelným nevyhnutelným a mimořádným okolnostem, které pořadateli brání v plnění závazku ze smlouvy o zájezdu a pro které je oprávněn od smlouvy odstoupit. V případě využití práva odstoupit od smlouvy podle § 2536 odst. 1 písm. b) OZ zákon pořadateli ukládá navíc oznamovací povinnost. Lze tedy uvažovat nad tím, jakou formu a náležitosti by takové oznámení mělo splňovat, aby bylo oznamovací povinnosti učiněno zadost.

Dosud zmíněné způsoby zániku závazku z cestovní smlouvy vázané na nevyhnutelnou a mimořádnou okolnost byly podmíněny aktivním jednostranným adresovaným právním jednáním některé ze smluvních stran. Dalším cílem autorky je zjistit, zda by v případě nevyhnutelné a mimořádné okolnosti nebylo příhodné také uvažovat o zániku závazku přímo ze zákona, a to v důsledku následné nemožnosti jeho plnění. Ustanovení § 2006 odst. 1 věta první OZ stanoví, že stane-li se dluh po vzniku závazku nesplnitelným, zaniká závazek pro nemožnost plnění. Předmětem zkoumání proto bude analýza vztahu pojmů nesplnitelnost dluhu ve smyslu § 2006 a násl. OZ a nevyhnutelná a mimořádná okolnost bránící plnění ve smyslu úpravy cestovní smlouvy. Kde se nachází hranice mezi těmito pojmy a co je odlišuje? Který způsob zániku závazku je pro smluvní strany z hlediska právních následků výhodnější, ať jde o vrácení ceny zájezdu či náhradu újmy?

Jak bylo uvedeno výše, pramenů, které by se věnovaly speciálně této problematice, není mnoho. Nejvýznamnějším teoretickým zdrojem je německá komentářová literatura k BGB.

Přínosem jsou též komentáře k francouzským kodexům a českému občanskému zákoníku, dále pak publikace zaměřené na vyšší moc obecně. S ohledem na aktuálnost tématu v souvislosti s pandemií práce odkazuje také na několik odborných článků. Zcela neodmyslitelná je však role judikatury, která je těžištěm této práce a do značné míry předurčila celou její strukturu.

1. Nevyhnutelná a mimořádná okolnost v rámci smlouvy o zájezdu

1.1. Vývoj unifikace právní úpravy v mezinárodním společenství

Cestovní právo jakožto reakce na novodobý fenomén cestování je právní oblastí s relativně krátkou historií. První tendence k regulaci právních vztahů mezi cestovními kancelářemi a jejich zákazníky lze nalézt na přelomu 50. a 60. let 20. stol. Ze závěrečné zprávy Konference OSN o mezinárodním cestovním ruchu (Řím, 1963)¹ plyne mimo jiné doporučení unifikovat pravidla týkající se odpovědnosti cestovních kanceláří vůči svým klientům.

K tomuto doporučení se hlásí Mezinárodní úmluva o cestovních smlouvách (Brusel, 1970) přijatá v rámci mezivládní organizace UNIDROIT (dále též „CCV“)². Důvodová zpráva CCV potvrzuje popsání zpoždění regulace cestovní smlouvy, když uvádí: „*Contrary to what is happening as regards the status of the travel agent in public or administrative law, which is coming to be recognised in a growing number of countries, there exists no legislation, either national or international, in the sphere of private law specifically applicable to travel agencies.*“³ CCV nově přichází s pojmem *okolnost výjimečného charakteru*, a to v jejím čl. 10 odst. 1, který dopadá na případy jednostranného ukončení cestovní smlouvy cestovní kanceláří. Dle důvodové zprávy CCV byl tento článek zakotven s cílem eliminovat ta ustanovení obchodních podmínek cestovních kanceláří, která zakotvují právo cestovních kanceláří ukončit cestovní smlouvu bez udání důvodu, aniž by jim vznikla povinnost k náhradě škody ve vztahu k zákazníkovi.⁴ Aplikací čl. 10 odst. 1 CCV mohla cestovní kancelář jednostranně ukončit smlouvu a zároveň se zprostit povinnosti k náhradě škody pouze v případě nastalé okolnosti výjimečného charakteru, o které nemohla v době uzavření smlouvy vědět a která, pokud by jí byla v té době známa, by jí byla platným důvodem pro neuzavření smlouvy.⁵ Z ustanovení lze vyvodit následující definiční znaky takové okolnosti,

¹ United Nations Conference on International Travel and Tourism: Recommendations on International Travel and Tourism [online]. 1963. Dostupné na <<https://digitallibrary.un.org/record/723571>>.

² STATUS - INTERNATIONAL CONVENTION ON THE TRAVEL CONTRACTS (CCV) CONVENTION [online]. Dostupné na <<https://www.unidroit.org/instruments/transport/ccv/status/>>.

³ EXPLANATORY REPORT - INTERNATIONAL CONVENTION ON THE TRAVEL CONTRACTS (CCV) CONVENTION [online]. Dostupné na <<https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/07/ccv-explanatoryreport-e.pdf>>.

⁴ Tamtéž

⁵ V originálním jazykovém znění: „*Circumstances of an exceptional character of which he could not have known at the time of conclusion of the contract, and which, had they been known to him at that time, would have given him valid reason not to conclude the contract.*“

totiž výjimečnost události, nemožnost její predikce v době uzavření smlouvy a zpětné přehodnocení uzavření smlouvy. Autorka má za to, že slova „*which, had they been known to him at that time, would have given him valid reason not to conclude the contract*“ je třeba vykládat tak, že pokud by pořadatel zájezdu o takové okolnosti věděl v době uzavření smlouvy, smlouvu v obdobném znění by neuzavřel.

Důvodová zpráva CCV se bližším vymezením okolností výjimečného charakteru nikterak nezabývá.

Od roku 1970 CCV ratifikovalo pouhých osm států⁶, přičemž dle Basedowa⁷ lze pouze čtyři z nich považovat za státy, ze kterých vyjíždí hojný počet turistů (srov. čl. 2 odst. 1 CCV). S ohledem na nízký počet signatářských států je tedy také zúžen prostor pro zkoumání soudního výkladu definičních znaků v rámci zemí, které úmluvu ratifikovaly. Pátrání po aplikaci čl. 10 CCV skončilo pro autorku bez pozitivního výsledku.

Byť praktický význam úmluvy zřejmě není valný, měla bruselská úmluva významný vliv na německou úpravu práva cestovních smluv a na směrnici o souborných službách pro cesty⁸, a ze základů, které CCV položila, je čerpáno dodnes při snahách o globální unifikaci pravidel na ochranu turistů.⁹

1.2. Právní úprava v Německu do implementace nové směrnice o souborných službách

Německý občanský zákoník ve znění novely ze dne 4. 5. 1979 jako první evropský kodex obsahuje právní úpravu cestovní smlouvy jakožto samostatného smluvního typu (§§ 651a - 651k BGB). Pro účely této práce je klíčovým § 651j BGB, který dává oběma smluvním stranám cestovní smlouvy nad rámec obecné úpravy obligací právo ukončit smlouvu v případě podstatného ztížení, ohrožení či znemožnění zájezdu z důvodu *vyšší moci, kterou nebylo možné v době uzavření smlouvy předvídat*.

⁶ STATUS - INTERNATIONAL CONVENTION ON THE TRAVEL CONTRACTS (CCV) CONVENTION [online]. Dostupné na <<https://www.unidroit.org/instruments/transport/ccv/status/>>.

⁷ BASEDOW, Jürgen. in BENAVIDES VELASCO, Patricia a kol. *Collective Commentary about the New Package Travel Directive*. Estoril: ESHTe, 2020. s. 642.

⁸ FÜHRICH, Ernst. *Reiserecht, Handbuch des Reisevertrags-, Reisevermittlungs-, Reiseversicherungs- und Individualreiserechts*. 6. vydání. Mnichov: C. H. Beck, 2010. s. 12.

⁹ BENAVIDES VELASCO, Patricia a kol. *Collective Commentary about the New Package Travel Directive*. Estoril: ESHTe, 2020. s. 654.

Výskyt takové neodvratitelné okolnosti není limitován místem a smlouvu lze tímto způsobem ukončit i během zájezdu.¹⁰ K ukončení smlouvy nemusí být realizace zájezdu zcela znemožněna. Důvodová zpráva k tomu uvádí příklad, dle kterého cestovní kancelář může zrušit zájezdy do krizové oblasti, i když tamní letiště ještě nebylo uzavřeno nebo válečný konflikt, ke kterému se schyluje, dosud v cílové destinaci nevypukl.¹¹ Důvodová zpráva vymezuje vyšší moc jako mimořádnou okolnost, jako je válka, občanské nepokoje nebo přírodní katastrofy. Naopak nepovažuje za vyšší moc např. trvalé stávky v zemi cesty.¹² Uvedené definiční znaky blíže rozvádí judikatura, jak o tom bude pojednáno níže.

Následkem takového ukončení cestovní smlouvy ztrácí pořadatel právo na cenu za zájezd. Naproti tomu byl cestující povinen k úhradě již poskytnutých služeb. Tuto úhradu lze snížit v případě, že již poskytnuté služby vykazovaly vady.¹³ Náklady na zpáteční cestu, kterou byl pořadatel povinen zajistit, měly být rovným dílem děleny mezi stranami a jakékoli další náklady byly k tíži cestujícího.

1.3. Harmonizace problematiky na úrovni EU

V evropském prostoru přichází regulace cestovního ruchu do popředí v 80. letech v souvislosti s ochranou spotřebitele. V roce 1986 Komise s poukazem na dotvoření vnitřního trhu akcentuje potřebu harmonizace právní úpravy cestovní smlouvy a zavazuje se k vytvoření návrhu směrnice o souborných službách pro cesty. Tento byl o dva roky později předložen Radě a následně v roce 1990 schválen jako směrnice o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy.¹⁴

Dle Petráše¹⁵ nacházela směrnice svůj inspirační zdroj v německém občanském zákoníku ve znění novely ze dne 4. 5. 1979.

Směrnice pracuje v čl. 4 odst. 6 ii) s institutem vyšší moci jakožto důvodem ukončení smlouvy s liberací ze strany organizátora (nikoli spotřebitele). Vyšší moc definuje jako neobvyklé a neočekávané okolnosti nezávislé na straně, která se na ně odvolává, jejichž

¹⁰ Rozhodnutí BGH ze dne 15. října 2002, sp. zn. X ZR 147/01.

¹¹ Drucksache 8/2343 Deutscher Bundestag — 8. Wahlperiode [online]. s. 12, 13. Dostupné na <<https://dserver.bundestag.de/btd/08/023/0802343.pdf>>.

¹² Tamtéž

¹³ Rozhodnutí BGH ze dne 15. října 2002, sp. zn. X ZR 147/01.

¹⁴ Směrnice Rady ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy (90/314/EHS). Úř. věst. L 158/59, 23. června 1990. (Dále jen „směrnice“ nebo při odlišení od směrnice č. 2015/2302 „původní směrnice“).

¹⁵ PETRÁŠ, René. *Vývoj a tradice právní úpravy cestovního ruchu*. PRÁVNĚHISTORICKÉ STUDIE, 2018, 48/1, s. 11.

důsledkům nebylo možno přes veškeré vyvinuté úsilí předejít. Mimo to je pořadatel zproštěn odpovědnosti za vady zájezdu, které byly způsobeny vyšší mocí (čl. 5 odst. 2 směrnice).

Vzhledem k dynamickému rozvoji cestovního ruchu na přelomu tisíciletí a souvisejícím změnám ve způsobu nakupování služeb cestovního ruchu (např. tzv. dynamické balíčky¹⁶) byla původní směrnice nahrazena směrnicí č. 2015/2302.¹⁷

V otázce samotné definice *force majeure* nová úprava dle názoru autorky nepředstavuje zásadní změnu dosavadní koncepce. Znaky neobvyklosti, neočekávatelnosti, nekontrolovatelnosti a nevyhnutelnosti zůstávají v nové směrnici zachovány. Praxe však ukázala potřebu zvláště zkoumat pouze nekontrolovatelnost a nevyhnutelnost, když ostatní kategorie lze v těchto dvou předpokladech obsáhnout (k tomu blíže v rámci vymezení jednotlivých předpokladů nevyhnutelné a mimořádné okolnosti). Dochází však k definitivnímu opuštění pojmu *vyšší moc*, jehož význam je mlhavý i na úrovni jednotlivých států, natož pak v rámci mezinárodního společenství^{18 19}, a jeho nahrazení jednotlivými kritérii.

Nově se hovoří o *nevyhnutelné a mimořádné okolnosti*. Dle čl. 3 odst. 12 se takovou okolností rozumí situace, již strana, která se jí dovolává, nemůže ovlivnit a jejímž důsledkům nelze zabránit ani přijetím veškerých přiměřených opatření.

V kontextu ochrany spotřebitele je jistě vítanou změnou, že nová směrnice spojuje s existencí nevyhnutelné a mimořádné okolnosti právo cestujícího od smlouvy odstoupit bez povinnosti k placení storno poplatku. Nová směrnice však působení nevyhnutelné a mimořádné okolnosti konkretizuje, když k aktivaci důvodu bezplatného ukončení cestovní smlouvy musí *nevyhnutelné a mimořádné okolnosti, které mají výrazný dopad na poskytování souborných služeb nebo na přepravu osob do destinace, nastat v destinaci nebo jejím bezprostředním okolí* (čl. 12 odst. 2). Na rozdíl od té původní se nová směrnice dotýká

¹⁶ Souborné služby pro cesty: základní fakta a čísla. MEMO /09/524. 2009. Dostupné na <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/MEMO_09_524>.

¹⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS. Úř. věst. L 326/1, 11. prosince 2015. (Dále jen „směrnice“ či „nová směrnice“).

¹⁸ Rapport au Président de la République relatif à l'ordonnance n° 2016-131 du 10 février 2016. Dostupné na <<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000032004539>>: „Il n'existe pas dans le code civil actuel de définition de la force majeure, dont les contours et les effets ont été dessinés par la jurisprudence de la Cour de cassation, et ce de façon parfois inconstante.“

¹⁹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník IX. svazek § 2894-3081 Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů*. Praha: Leges, 2018. s. 115: „Wolf označuje vyšší moc za jeden z nejnešťastnějších zvolených pojmů právní vědy.“

problematiky již v úvodním recitálu, a to v bodě 31, který výčtem možných mimořádných okolností soudům poskytuje významné interpretační vodítko.

Následující část práce se věnuje vymezení jednotlivých znaků *force majeure* mimo jiné prostřednictvím judikatury některých států EU, zejména Německa, Rakouska a Francie. Z tohoto důvodu považuje autorka za vhodné ve stručnosti okomentovat transpozici nové směrnice do právních řádů těchto zemí.

Německo

V rozsahu problematiky, která je předmětem této práce, byla nová směrnice implementována do německého práva prostřednictvím novely občanského zákoníku účinné od 1. 7. 2018. Článek 12 směrnice je proveden v § 651h BGB, kdy srovnáním obou ustanovení nelze než dojít k závěru, že § 651h zcela převzal znění čl. 12 odst. 1 až 4 směrnice²⁰ a také legální definici mimořádné okolnosti ve smyslu čl. 3 odst. 12 směrnice.

V souvislosti s pandemií covidu-19, která dramaticky zasáhla odvětví cestovního ruchu, jsou hledány právní cesty, jak cestovním kancelářím pomoci zmírnit problémy s likviditou, která je důsledkem hromadného rušení zájezdů. Takovým řešením by mohlo být vydávání cestovních voucherů v hodnotě zaplacené ceny. Tonner v tomto směru přichází s námitkou chybné implementace směrnice, konkrétně článku 12 odst. 4, který v anglické či francouzské jazykové verzi pracuje nikoli se souslovím *vrácení plateb* (český překlad), ale s pojmy *provide any refunds* či *procède aux remboursements*. Dle jeho názoru pak tyto výrazy počítají i s jinou než pouze peněžitou formou vrácení ceny za zájezd.²¹ Takový výklad směrnice však komise odmítla.²²

²⁰ Drucksache 652/16 Deutscher Bundestag [online]. s. 83. Dostupné na <<https://dserver.bundestag.de/brd/2016/0652-16.pdf>>.

²¹ TONNER, Klaus, BERGMANN Stefanie. Verbraucherschutz vs. Unternehmensschutz. *ReiseRecht aktuell*, 2021, č. 1. s. 8.

²² Doporučení Komise (EU) 2020/648 ze dne 13. května 2020 o poukazech nabízených cestujícím jako alternativa k vrácení peněz za zrušené souborné cestovní a přepravní služby a v souvislosti s pandemií COVID-19. C/2020/3125. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32020H0648>>.

Rakousko

Za účelem implementace směrnice přijalo Rakousko zvláštní zákon o souborných službách pro cesty²³, který čl. 12 směrnice v celém rozsahu provádí ve svém § 10. V § 2 odst. 12 obsahuje též definici nevyhnutelné a mimořádné okolnosti.

Francie

Francie provádí předmětné ustanovení směrnice novelizací²⁴ Code du Tourisme, a to v čl. L211-14, který odpovídá čl. 12 směrnice s tím, že zvláštní lhůtu k vrácení ceny zájezdu (čl. 12 odst. 4 směrnice) obsahuje čl. R211-10. Kodex také obsahuje definici nevyhnutelné a mimořádné okolnosti (čl. L211-2, V., 3°). Důležité je také zmínit čl. 1218 Code Civil, který zakotvuje definici vyšší moci, jež může být obecným důvodem zániku závazku.

1.4. Česká právní úprava

Právní úprava smlouvy o zájezdu (dříve cestovní smlouvy) jako samostatného smluvního typu byla v České republice zakotvena teprve zákonem č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání a o výkonu některých činností v oblasti cestovního ruchu, kterým byly do občanského zákoníku z r. 1964 vloženy § 852a - 852k, a to s účinností od 1. 10. 2000. Smyslem uvedené novelizace byla implementace původní směrnice, a to pro účely plánovaného vstupu ČR do EU. Jde dokonce o první případ právní úpravy, kterým jsou do ryze českého základního kodexu implementovány prvky práva ES.²⁵ Do té doby byla cestovní smlouva uzavírána jako smlouva inominátní, případně smlouva smíšená²⁶, anebo jako smlouva o obstarání věci.²⁷ Pro zkoumané téma je významný § 852g odst. 1, odst. 5 písm. b), který zakotvuje právo cestovní kanceláře zrušit zájezd s liberací z důvodu *neodvratitelné události, které nemohla zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na ni rozumně požadovat*. Nový občanský zákoník pak upravuje zájezd v § 2521 a násl. Ve znění do 30. 6. 2018 bylo zachováno právo cestovní kanceláře bez náhrady zrušit zájezd (§ 2535 odst. 2 OZ), pouze s tím rozdílem, že ustanovení hovořilo o *vyšší moci*. V souvislosti s přijetím nové směrnice byla tato úprava zákonem č. 111/2018 Sb. s účinností od 1. 7. 2018 novelizována a

²³ Bundesgesetz über Pauschalreisen und verbundene Reiseleistungen (Pauschalreisegesetz – PRG), StF: BGBl. I Nr. 50/2017.

²⁴ Ordonnance n° 2017-1717 du 20 décembre 2017 portant transposition de la directive (UE) 2015/2302 du Parlement européen et du Conseil du 25 novembre 2015 relative aux voyages à forfait et aux prestations de voyage liées.

²⁵ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář: 2. svazek §488-880*. Praha: Linde, 2002. s. 612.

²⁶ Alexander Šíma in FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: komentář: II. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. s. 754.

²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 576/2000.

ukončení cestovní smlouvy bez povinnosti k placení odstupného od této doby svědčí v případě nevyhnutelných a mimořádných okolností též zákazníkovi. K implementaci směrnice došlo s půlročním prodlením.²⁸ Klíčová ustanovení pro bezplatné odstoupení od smlouvy jsou nyní § 2535 a § 2536 OZ.

Na rozdíl od transpozic v zahraničí do občanského zákoníku nebyla vložena definice mimořádné a nevyhnutelné okolnosti ve smyslu čl. 3 odst. 12 směrnice. Příčina z důvodové zprávy nevyplývá. Je tedy otázkou, se kterými definičními znaky mimořádné okolnosti česká úprava počítá - zda se znaky dle evropské legální definice tak, jak budou vymezeny, nebo s vlastními předpoklady. Druhá možnost je však přesně tím, čemu unijní zákonodárce zamýšlel předejít (plná harmonizace dle čl. 4 nové směrnice).

Jak bude uvedeno dále, z dosavadní, ne příliš početné, judikatury českých soudů vyplývá, že absence definice nevyhnutelné a mimořádné okolnosti je mírně problematická, neboť soudy pak přiznávají relevanci také hlediskům, která jsou směrnici vyloučena.

V komentáři k občanskému zákoníku, který zohledňuje pro téma klíčovou novelizaci úpravy zájezdu, Dvořáková uvádí, že termín nevyhnutelná a mimořádná okolnost ve smyslu § 2535 - 2536 OZ se obsahově shoduje s liberačním důvodem ve smyslu § 2913 odst. 2 OZ.²⁹

Úprava v § 2535 - 2536 OZ se uplatní v době před zahájením poskytování zájezdu, a to v případech, kdy lze s určitou mírou pravděpodobnosti předpokládat, že budoucí realizace zájezdu v souladu se smlouvou bude dotčena konkrétní překážkou. Dosah nevyhnutelné a mimořádné okolnosti je oproti § 2913 odst. 2 OZ širší. V první řadě může být za splnění dalších předpokladů nevyhnutelná a mimořádná okolnost zvláštním důvodem zániku závazku. Významné je to zejména pro pořadatele, jehož možnosti vyvázání se ze smlouvy jsou omezené (§ 2533 odst. 1 OZ). Pro zákazníka tkví smysl ve výjimce z pravidla, že odstoupit od smlouvy může kdykoli před zahájením poskytování souborných služeb, avšak jen proti zaplacení přiměřeného storno poplatku - od této povinnosti je totiž zákazník v případě odstoupení z důvodu nevyhnutelné a mimořádné okolnosti osvobozen. Nevyhnutelná a mimořádná okolnost má však pro pořadatele další rozměr, představuje totiž zároveň liberační důvod ve vztahu k náhradě újmy zákazníka, jež mu vznikla v souvislosti s možným

²⁸ Informace týkající se transpozice směrnice dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/NIM/?uri=CELEX:32015L2302>.

²⁹ DVOŘÁKOVÁ, Klára. In: PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. 2701 s.

porušením povinnosti pořadatele ze smlouvy o zájezdu (např. porušení informační povinnosti pořadatele o hrozících mimořádných okolnostech).

Bylo tedy záměrem českého zákonodárce, aby soudy při výkladu nevyhnutelné a mimořádné okolnosti dosazovaly definiční znaky liberačního důvodu dle § 2913 odst. 2 OZ? Panuje mezi znaky nevyhnutelné a mimořádné okolnosti a obecného liberačního důvodu shoda tak, aby stranám byla zachována práva a povinnosti tak, jak to vyžaduje směrnice?

V následující části bude pozornost zaměřena na vymezení předpokladů nevyhnutelné a mimořádné okolnosti ve smyslu směrnice. Na pozadí tohoto vymezení pak bude zobrazen průnik s předpoklady obecného liberačního důvodu.

1.5. Předpoklady nevyhnutelné a mimořádné okolnosti

Shora byl zachycen právní základ definice *force majeure*. Předmětem této části je zkoumat jednotlivé definiční znaky zejména v kontextu judikatury několika evropských zemí, jejichž právní úprava dané problematiky je, alespoň teoreticky, plně harmonizovaná.

Navzdory strategickému opuštění pojmu vyšší moc harmonizace naráží na zavedený výklad znaků vyšší moci v jednotlivých státech, především ve Francii. O to problematičtější je pak situace, kdy žádný zavedený výklad ve vnitrostátním právu neexistuje. V roce 2016 navíc Code civil doznal významných změn, mimo jiné také v otázce definice vyšší moci, kdy kritérium exteriority bylo nahrazeno kritériem neovlivnitelnosti. Jelikož však do té doby bylo kritérium exteriority často zcela ignorováno³⁰, francouzská praxe interpretovala uvedené legislativní změny jako posvěcení dosavadní judikatury³¹, a tak znak neovlivnitelnosti zůstává spíše stranou. K tomu však podrobněji níže.

1.5.1. Úvodem k nevyhnutelné a mimořádné okolnosti

Východiskem zkoumání toho, co se rozumí nevyhnutelnou a mimořádnou okolností, je již uvedená definice, totiž že nevyhnutelnou a mimořádnou okolností je taková okolnost, která se nachází mimo kontrolu strany, která se jí dovolává, a jejím důsledkům nebylo možné

³⁰ Rozhodnutí Cour de cassation ze dne 10. února 1998, sp. zn. 96-13.316: „*C'est justement qu'une cour d'appel, qui constate qu'à raison de sa maladie un élève qui avait conclu avec une école un contrat de formation n'avait pu suivre l'enseignement, considère que cette maladie irrésistible constitue un événement de force majeure, bien que n'étant pas extérieure à cet élève.*“

³¹ Rapport au Président de la République relatif à l'ordonnance n° 2016-131 du 10 février 2016. Dostupné na <<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000032004539>>: „*La définition prétorienne de la force majeure en matière contractuelle, délaissant le traditionnel critère d'extériorité, également abandonné par l'assemblée plénière de la Cour de cassation (Cass. ass. plén., 14 avril 2006, n°04-18.902 et n° 02-11.168), pour ne retenir que ceux d'imprévisibilité et d'irrésistibilité.*“

zabránit ani při vynaložení veškeré přiměřené opatrnosti, kteroužto vybrané státy implementovaly čl. 3 odst. 12 nové směrnice.

K zaměnitelnosti výrazů „situaace, již strana, která se jí dovolává, nemůže ovlivnit“ a „okolnost, která se nachází mimo kontrolu strany, která se jí dovolává“. Český překlad se v tomto směru vymyká překladu německému, francouzskému i italskému, když bylo upuštěno od slova „kontrola“ a namísto toho bylo pracováno se slovem „vliv“. Dle názoru autorky lze nicméně oba výrazy užívat *promiscue*. Sférou kontroly osoby se rozumí její vnitřní poměry, které zahrnují veškeré aspekty její činnosti, mající primární základ v jejím volném rozhodnutí.³² Činí-li osoba v rámci své činnosti rozhodnutí, jsou tato rozhodnutí formou realizace jejího vlivu nad svými poměry.

Dříve, než budou vymezeny znaky nevyhnutelné a mimořádné okolnosti ve smyslu uvedené definice (tedy neovlivnitelnost a neodvratitelnost účinků), nejprve k pojmu mimořádnost.

Autorka se domnívá, že není nepatřičné vymezit zvláště i tento termín, neboť vnímá mimořádnost jako možný dílčí předpoklad nekontrolovatelnosti například při posuzování, zda okolnost, která je běžně součástí sféry kontroly některé strany, z této sféry nevybočuje z důvodu zvýšeného (mimořádného) rizika, které daná okolnost skýtá (k této problematice blíže v části týkající se sféry rizika zákazníka).

Tomu, že prvek mimořádnosti by měl být nadále určitým způsobem přítomen při zkoumání, nasvědčuje též bod 31 recitálu směrnice, který demonstrativně uvádí příklady výjimečných okolností. Tyto příklady vycházejí z dosavadní judikatury evropských států k vyšší moci ve smyslu původní směrnice³³, která naopak čtyři elementy (mimořádnost, neovlivnitelnost, neodvratitelnost a nepředvídatelnost) v definici vyšší moci sdružuje.

Autorce se jeví bližší pohled na hledisko mimořádnosti jako vhodný také vzhledem k tomu, že judikatura českých soudů toto kritérium zvláště zkoumá. Například Městský soud v Brně, sp. zn. 52 C 155/2020, k zařazení pandemie covidu-19 mezi nevyhnutelné a mimořádné okolnosti říká: „*Šíření předmětné nákazy bylo rovněž okolností mimořádnou, neboť se jedná o pandemickou situaci nemající v nedávné historii obdoby. Je opět notoriitou,*

³² BEZOUŠKA, Petr in HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1573.

³³ ULLENBOOM, David. Der Rücktritt des Reisenden vom Pauschalreisevertrag vor Reisebeginn wegen unvermeidbarer, außergewöhnlicher Umstände. *Reiserecht aktuell*, 2021, č. 4. s. 158.

že pro orgány veřejné moci, poskytovatele zdravotní péče, ale i soukromé osoby a firmy se jednalo o situaci zcela novou, výrazně zasahující do jejich činnosti a měnící desetiletí ustálená pravidla a postupy. Pandemie přitom výrazným způsobem zasáhla právě do oblasti cestovního ruchu.“³⁴

1.5.2. Mimořádnost události

K mimořádnosti (*extraordinary, straordinario, Außergewöhnlich, exceptionnel*). Websterův výkladový slovník definuje položku *extraordinary* jako: vymykající se obvyklému řádu, jdoucí daleko za hranici běžného a zavedeného, velmi neobvyklé, výjimečné v charakteru, množství, stupni, rozsahu, pozoruhodné.³⁵

Hledisko mimořádnosti považoval za určující pro možnost konstatování vyšší moci Adolf Exner. Exner rozlišuje mezi náhodami, které se „v pravidelném průběhu života nebo obchodu v takové nebo onaké podobě stále vyskytují, a takovými, které jsou vnímány jako něco zcela mimořádného, neboť zjevně a mocně překračují rámec obvyklého. Mimořádné na sebe přitahuje oči lidí, a proto se vtiskne do paměti mnohých a každý z těchto mnohých může poskytnout svědectví, kdy a jak se událost udála.“³⁶ Z citace, jež inspirativně popisuje tento předpoklad, vyplývá, že by tento znak měl působit jako základní filtr myslitelných životních okolností, který pro účely subsumpce patrně oddělí nejvýznamnější počet situací. Toto pojetí potvrzuje již zmíněný bod 31 recitálu směrnice, který obsahuje příkladný výčet okolností, které by za splnění dalších předpokladů mohly představovat nevyhnutelné a mimořádné okolnosti. Jde o válečný konflikt, jiné závažné bezpečnostní problémy jako terorismus, významná rizika pro lidské zdraví, například výskyt ohniska závažného onemocnění v cestovní destinaci, nebo přírodní katastrofy, jako například záplavy, zemětřesení či povětrnostní podmínky.

K interpretaci podmínky mimořádnosti lze využít soudních rozhodnutí aplikujících také nařízení č. 261/2004³⁷. Jeho čl. 5 odst. 3 zakotvuje liberační důvod ve vztahu k náhradě škody cestujících v důsledku zrušení jejich letu. Tímto důvodem mohou být *mimořádné okolnosti, kterým by nebylo možné zabránit, i kdyby byla přijata všechna přiměřená opatření*.

³⁴ Rozsudek Městského soudu v Brně, ze dne 4. února 2021, sp. zn. 52 C 155/2020-72.

³⁵ GOVE, Philip Babcock, ed. *Webster's third new international dictionary of the English language, unabridged*. Springfield [Massachusetts]: A Merriam-Webster, 1986, 110a, s. 1986.

³⁶ MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 120.

³⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91. Úř. věst. L 46, 17. února 2004. (Dále jen „nařízení o náhradách cestujícím v letecké dopravě“).

Dle rozhodnutí SDEU, sp. zn. C-195/17, „lze jako „mimořádné okolnosti“ ve smyslu čl. 5 odst. 3 nařízení č. 261/2004 kvalifikovat takové události, které nejsou z důvodu své povahy či původu vlastní běžnému výkonu činnosti dotyčného (...).“³⁸ K vztahu mimořádných okolností dle směrnice a dle nařízení níže.

Dle Kandy³⁹ by se mimořádnost okolnosti měla posuzovat ve vztahu k charakteru povinnosti ze závazkového poměru, jejímuž splnění svým nastoupením zabraňují. Je-li tedy předmětem plnění poskytování určitých cestovních služeb, je mimořádnou pouze taková okolnost, která se běžně při poskytování konkrétního souboru cestovních služeb nevyskytuje. Například běsnění přírodních živlů v destinaci zájezdu by proto mělo působit jiné právní následky v závislosti na tom, zda je předmětem cestovní smlouvy all inclusive wellness pobyt či dobrodružná expedice předpokládající jistou míru nebezpečí. Je-li tedy předmětem smlouvy zájezd do rizikové oblasti, bude se patrně posuzovat otázka mimořádnosti přísněji. Podle rozsudku LG Frankfurt am Main, 2 24 O 510/20, v případě dobrodružných expedic je třeba vzít v úvahu, zda daný typ cesty již představuje určitý rizikový potenciál.⁴⁰ Dle rozsudku BGH, X ZR 147/01, mohou být na dobrodružných cestách v oblastech zvláště vystavených rozmarům počasí uplatňovány jiné standardy než při cestách za koupáním v dobře rozvinutých rekreačních oblastech.⁴¹ Tato myšlenka bude blíže rozvedena v bodě týkajícím se neovlivnitelnosti.

Pro ilustraci míry výjimečnosti, kterou taková okolnost musí naplnit, lze uvést některé konkrétní případy. Mimořádnými byly shledány například tyto okolnosti: četné požáry rašelinišť a lesů nedaleko Moskvy, které měly za následek znečištění ovzduší v celém západním Rusku, a tedy i v destinaci zájezdu (AG Cologne, 142 C 599/10)⁴²; epidemie covid-19 (AG München, 113 C 3634/21)⁴³; výbuch sopky Turrialba v Kostarice, a následné rozšíření oblaku popele v destinaci (AG München, 133 C 21869/15)⁴⁴, výbuch sopky Eyjafjallajökull na Islandu, a následný zákaz letecké dopravy (BGH, X ZR 2/12)⁴⁵; výbuch jaderného reaktoru v Černobyli a šířící se radiace (BGH, VII ZR 60/89)⁴⁶; hrozba

³⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. dubna 2018, *Krüsemann a další v. TUIfly GmbH*, C-195/17 a další.

³⁹ KANDA, Antonín. *Vliv změny poměrů na trvání závazku*. Praha, 1966. s. 95-96.

⁴⁰ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 1. července 2021, sp. zn. 2 24 O 510/20.

⁴¹ Rozhodnutí BGH ze dne 15. října 2002, sp. zn. X ZR 147/01.

⁴² Rozhodnutí AG Cologne ze dne 6. června 2011, sp. zn. 142 C 599/10.

⁴³ Rozhodnutí AG München ze dne 15. června 2021, sp. zn. 113 C 3634/21.

⁴⁴ Rozhodnutí AG München ze dne 24. května 2018, sp. zn. 133 C 21869/15.

⁴⁵ Rozhodnutí BGH ze dne 18. prosince 2012, sp. zn. X ZR 2/12.

⁴⁶ Rozhodnutí BGH ze dne 23. listopadu 1989, sp. zn. VII ZR 60/89.

teroristických útoků na turistické oblasti v Turecku v důsledku zatčení kurdského lídra PKK a jeho deportace do Turecka (OGH, 1Ob257/01b)⁴⁷.

Prvek mimořádnosti je též obsažen v rámci obecného liberačního důvodu dle § 2913 odst. 2 OZ a dle autorky přináší v podstatě podobné nejasnosti jako v případě směrnice. Petrov definuje mimořádnou překážku jako překážku, která se vymyká pravidelnému běhu věcí, a vnímá ji jako samostatný předpoklad aplikace ustanovení.⁴⁸ Stejně tak to činí Melzer.⁴⁹ Oproti tomu podle Bezouškové není mimořádnost samostatnou podmínkou, ale jedná se pouze o kvalitativní vyjádření (postupně rozvíjející přívlástek) nepředvídatelnosti a nepřekonatelnosti překážky.⁵⁰ Podobně dle Hrádka mimořádnost zdůrazňuje objektivnost nepředvídatelnosti překážky, jejíž charakter musí být zcela výjimečný.⁵¹ Zřejmě tak v teorii nepanuje ohledně významu mimořádnosti shoda.

V literatuře se uvádí, že přímým inspiračním zdrojem § 2913 odst. 2 OZ byl zákoník mezinárodního obchodu z r. 1963.⁵² Jeho § 252 odst. 1 stanoví jako důvod vylučující odpovědnost *mimořádné okolnosti bránící dočasně nebo trvale splnění povinnosti ze závazkového poměru, které nastaly po jeho vzniku a nemohly být závazanou stranou odvráceny*. V citovaném ustanovení však zcela chybí prvek předvídatelnosti, tudíž se autorka domnívá, že tento měl být zahrnut právě v podmínce mimořádnosti. Mimo to, předvídatelnost neobsahuje ani definice nevyhnutelné a mimořádné okolnosti ve směrnici. Ust. § 2913 odst. 2 OZ však podmínku předvídatelnosti již obsahuje, proto se autorka spíše přiklání k druhému názorovému proudu výkladu mimořádnosti, která má jen umocňovat míru nepravděpodobnosti situace. Tento závěr pak snad může být podpořen i tím, že mezi slovy mimořádná a nepředvídatelná není interpunkční znaménko.

Ať již mimořádnost budeme chápat jako izolované kritérium či v souvislosti s kritériem jiným, domnívá se autorka, že liberovat by měla jak v obecné, tak zvláštní úpravě zájezdu pouze okolnost svou povahou výjimečná a že je tudíž tento znak oběma úpravám společný.

⁴⁷ Rozhodnutí OGH ze dne 27. listopadu 2001, sp. zn. 1Ob257/01b.

⁴⁸ PETROV: *Občanský zákoník...*, s. 3034.

⁴⁹ MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 339.

⁵⁰ BEZOUŠKOVÁ, Michaela. K některým aspektům smluvní náhrady škody. *Právní rozhledy*, 2016, č. 19, s. 655.

⁵¹ HRÁDEK, J. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek VI, (§ 2521 až 3081). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. s. 964.

⁵² MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 339.

1.5.3. Nepředvídatelnost

V rámci legislativního procesu přijímání nové směrnice navrhoval evropský parlament ve své připomínce č. 51, aby bylo do definice nevyhnutelné a mimořádné okolnosti zahrnuto výslovně také kritérium nepředvídatelnosti situace (*an unforeseeable situation beyond the control of the trader, the consequences of which could not have been avoided even if all due care had been exercised*⁵³). Připomínka však nebyla akceptována.

Jelikož právním následkem existence nevyhnutelné a mimořádné okolnosti je mimo jiné vznik práva smluvní strany jednostranně se vyvázat ze svých závazků (tedy další důvod zániku závazku jinak než splněním), kdy uvedený následek představuje zásah do smluvní svobody a principu *pacta sunt servanda*, je žádoucí, aby pojem nevyhnutelná a mimořádná okolnost byl interpretován zdrženlivě a nevyhnutelná a mimořádná okolnost konstatována pouze tehdy, je-li to ospravedlněno legitimním cílem a jemu přiměřené.

Je tedy nemyslitelné, aby překážka konání zájezdu, která byla ke dni uzavření smlouvy pro smluvní stranu předvídatelná, ospravedlňovala tuto k ukončení smlouvy (navíc s liberací). V této souvislosti lze zmínit nedávný rozsudek AG Leipzig, 102 C 7217/20⁵⁴, jehož předmětem byl nárok cestujícího na vrácení celé ceny za zájezd (včetně započteného storno poplatku) při odstoupení od cestovní smlouvy z důvodu pandemie covid-19. Jak bylo uvedeno výše, pandemie je typickým příkladem mimořádné okolnosti, která vzniká mimo sféru stran cestovní smlouvy. Je-li však smlouva uzavírána v průběhu pandemie, zvyšuje se tím předvídatelnost souvisejících omezení, která byla důvodem odstoupení od smlouvy. Čím větší předvídatelnost restrikcí ke dni uzavření smlouvy, tím vyšší pravděpodobnost, že se cestující nebude moci dovolávat § 651h BGB. Shodně podle Brunnera: „*Many typical impediments beyond the obligor's control such as the outbreak of a war announced months in advance or floods that occur at about the same time every year do not exonerate the obligor because it could have taken the event into account at the time when the contract was concluded.*“⁵⁵ Aniž by autorka hodnotila závěry uvedeného rozhodnutí, je dle ní zřejmé, že kritérium předvídatelnosti je při zkoumání existence nevyhnutelné a mimořádné okolnosti součástí

⁵³ Legislativní usnesení Evropského parlamentu. Úř. věst. C 378/610, 9. listopadu 2017. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52014AP0222>>.

⁵⁴ Rozhodnutí AG Leipzig ze dne 28. dubna 2021, sp. zn. 102 C 7217/20.

⁵⁵ BRUNNER, Christoph. *Force Majeure and Hardship Under General Contract Principles. Exemption For Non-Performance In International Arbitration*. Austin, Tex.: Kluwer Law International, 2009. s. 156.

testu. Posuzování předvídatelnosti restrikcí spojených s covidem-19 bylo také obsahem rozhodnutí AG München, 113 C 3634/21⁵⁶.

Nepředvídatelnost jako tradiční předpoklad *force majeure* zmiňují také CISG⁵⁷, UPICC⁵⁸ či PECL⁵⁹. Pokud tedy definice nevyhnutelné a mimořádné okolnosti kritérium nepředvídatelnosti explicitně neobsahuje, patrně to znamená, že je již obsaženo v jiném definičním znaku (podobně jako mimořádnost).

Byť bude pravděpodobně často platit výrok „běžné je předvídatelné“ a jeho negace, není průnik mezi kritérii mimořádnosti a nepředvídatelnosti úplný. I běžná okolnost může být v době uzavření smlouvy nepředvídatelná a stejně tak i mimořádná okolnost může být předvídatelná.

Nepředvídatelnost jako součást kritéria nevyhnutelnosti spatřuje například Kanda, když se v teoretickém výkladu k vyšší moci odvolává na znění důvodové zprávy k § 252 odst. 1 zákoníku mezinárodního obchodu z r. 1963: „*Nepožaduje se výslovně, aby tyto okolnosti nemohly být zavázanou stranou předvídaný, poněvadž povinnost dlužníka přihlížet předem k možnosti, že nastanou určité okolnosti, které by mu mohly zabránit splnit jeho závazek, je již zahrnuta v požadavku neodvratitelnosti.*“⁶⁰ Je zřejmé, že dokonalá záměna těchto předpokladů možná není.

Při zkoumání otázky, zda lze vždy odvrátit předvídatelné, dospěla autorka ke kladné odpovědi. Pokud byla okolnost ke dni uzavření smlouvy předvídatelná a dlužník se i přesto rozhodl smlouvu uzavřít, a to aniž by ve smlouvě svou odpovědnost vyloučil, byla dle názoru autorky situace odvrátitelná v podstatě tím, že by smlouvu neuzavřel. Pokud však smlouva uzavřena byla a dlužník následně okolnost nemohl odvrátit, měla by jít okolnost k jeho tíži, protože na sebe vzal odpovídající riziko.

Výrok, že nikdy nelze odvrátit nepředvídatelné, však neplatí. Jelikož se nepředvídatelnost posuzuje k okamžiku uzavření smlouvy, okolnost se může stát předvídatelnou následně a lze se proti ní zajistit. Z toho lze dovodit, že nevyhnutelnost a nepředvídatelnost nejsou stejnou kategorií, avšak lze mezi nimi shledat určitou závislost. Autorka má za to, že lze rozlišovat nevyhnutelnost v širším a užším smyslu, kdy

⁵⁶ Rozhodnutí AG München ze dne 15. června 2021, sp. zn. 113 C 3634/21.

⁵⁷ Čl. 79 CISG.

⁵⁸ Čl. 7.1.7. UPICC.

⁵⁹ Čl. 8:108 PECL.

⁶⁰ KANDA: *Vliv změny poměrů...*, s. 96.

nevyhnutelnost v užším smyslu zahrnuje právě nepředvídatelnost. Je-li tedy okolnost předvídatelná a lze ji odvrátit, nemůže v žádném případě zakládat *force majeure*.⁶¹ Není-li okolnost předvídatelná, je třeba dále zkoumat, zda bylo možné se jí vyhnout.

Podle Brunnera⁶² je třeba vnímat požadavek nepředvídatelnosti také v kontextu rozložení rizika mezi smluvními stranami. Pokud byla překážka plnění předvídatelná v době uzavření smlouvy, a pokud tato překážka nebyla předmětem zvláštního ujednání, stává se součástí sféry vlivu dlužníka. Předpokládá se tedy, že dlužník na sebe bere riziko předvídatelných překážek. Překážkou plnění ve smyslu předchozích vět jsou myšleny pouze překážky vnějšího charakteru, tj. ty, které dosud nejsou součástí sféry vlivu dlužníka (např. *intra-firm events*) a které patří k běžným, a tedy vždy předvídatelným, rizikům aktivity subjektu.⁶³

Za účelem konstatování předvídatelnosti vypracoval Brunner třístupňový test, kdy překážka musela být předvídatelná *in concreto*, její vznik byl s ohledem na dosavadní zkušenosti pravděpodobný a mezi stranami nebylo příslušné riziko alokováno jinak. I pokud je však rozložení rizika zvlášť upraveno ve smlouvě, neznamená to dle Melzera⁶⁴ automaticky, že by překážka byla předvídatelná. Opět je totiž třeba splnit první a druhou podmínku Brunnerova testu - konkrétnost a pravděpodobnost výskytu překážky. Autorka má však za to, že je-li smluvně převzato určité nadstandardní riziko, není (ne)předvídatelnost dále předmětem zkoumání, a to například navzdory abstraktnosti ujednání. K teorii rozložení rizika dále v části týkající se sféry kontroly.

Lze tedy shrnout, že nepředvídatelnost představuje tradiční element v kontextu překážek plnění a jejich právních následků. Navzdory textaci definice nevyhnutelné a mimořádné okolnosti se nepředvídatelnost nepochybně prolíná některými definičními znaky a je třeba nepředvídatelnost překážek zájezdu zkoumat, a to v kontextu převzetí rizika předvídatelných překážek a při posuzování neodvratitelnosti.

Naproti tomu v rámci obecného liberačního důvodu § 2913 odst. 2 je nepředvídatelnost překážky explicitně zmíněna jako samostatný předpoklad, a není tedy

⁶¹ Rozhodnutí Cour de cassation ze dne 9. března 1994, sp. zn. 91-17.459.

⁶² BRUNNER: *Force Majeure...*, s. 157.

⁶³ AILLET, Georges. LA « FORCE MAJEURE » ET LA GUERRE. *Revue de Métaphysique et de Morale*, 1919, č. 3, s. 441. „(ils) n'étaient pas vraiment imprévus et rentrent dans les risques normaux de son activité, que donc en l'espèce il devait toujours les prendre à sa charge.“

⁶⁴ MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 344.

pochyb o nutnosti jeho zkoumání. Dle názoru autorky by nepředvídatelnost rovněž měla být společným hlediskem jak při aplikaci § 2535, 2536, tak § 2913 odst. 2 OZ.

1.5.4. Vnější povaha události

K definičním znakům explicitně vyžadovaným definicí v čl. 3 odst. 12 směrnice.

Jak bylo uvedeno výše, německá právní úprava na rozdíl od původní směrnice obsahovala právo smluvních stran odstoupit od cestovní smlouvy v případě nepředvídatelné vyšší moci. V judikatuře se pro účely interpretace definice vyšší moci pravidelně vyskytoval obrat: „*vnější událost, jež nemá žádnou provozní souvislost s pořadatelem zájezdu a nelze ji odvrátit ani při vynaložení veškeré péče, kterou lze rozumně požadovat*“ (např. BGH, X ZR 142/15⁶⁵; BGH, VII ZR 172/86⁶⁶). Je otázkou, zda tento obrat nezakotvuje navíc třetí znak nevyhnutelné a mimořádné okolnosti, a to externí charakter okolnosti.⁶⁷ V rozhodnutí BGH, X ZR 142/15, soud sám říká, že uvedená definice přímo neobsahuje kritérium exteriority překážky; nicméně tento výklad vyšší moci je všeobecně přijímán, neboť směrnice zakotvuje pouze minimální standard ochrany spotřebitele.⁶⁸ Pokud by tomu tak bylo, z dnešního pohledu by definice (resp. znak „vnější“) nemohla obstát, neboť nová směrnice vychází z koncepce maximální harmonizace⁶⁹, a tudíž obecně nepřipouští zvýšenou ochranu spotřebitele vnitrostátními předpisy. Jde však skutečně o nové kritérium, anebo je vnější charakter okolnosti automaticky součástí znaku „mimo sféru kontroly“? Je třeba zkoumat, kde se typicky nacházejí hranice provozní oblasti, resp. sféry kontroly dlužníka, a zda lze veškeré překážky vyskytující se za těmito hranicemi označit za vnější okolnosti.

Byť vymezení sféry kontroly bude teprve následovat, lze již na tomto místě předestřít několik argumentů k podpoře názoru autorky, že shora citovaná argumentace soudu článkem 8 původní směrnice (minimálně harmonizující směrnice) byla nadbytečná, jelikož kritérium exteriority je předpokladem splnění podmínky absence souvislosti s provozní oblastí pořadatele zájezdu.

K podřazení události do kategorie *vis maior* musí mít dle Exnera daná událost původ mimo provozní oblast příslušného podniku. Možnost zproštění odpovědnosti tedy

⁶⁵ Rozhodnutí BGH ze dne 16. května 2017, sp. zn. X ZR 142/15.

⁶⁶ Rozhodnutí BGH ze dne 12. března 1987, sp. zn. VII ZR 172/86.

⁶⁷ Takto hovoří i Fühlich. In: FÜHRICH: *Reiserecht...*, s. 510.

⁶⁸ Rozhodnutí BGH ze dne 16. května 2017, sp. zn. X ZR 142/15.

⁶⁹ KRÁLOVÁ, Renata. NOVÁ SMĚRNICE EU O SOUBORNÝCH CESTOVNÍCH SLUŽBÁCH A SPOJENÝCH CESTOVNÍCH SLUŽBÁCH – CO JE NOVÉHO A CO ZŮSTÁVÁ?. *ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE*, 2016, č. 3, s. 30.

předpokládá existenci vnější okolnosti (kritérium vnější provenience).⁷⁰ Byť by Kanda patrně nesouhlasil s Exnerem v tom, že je vnějšnost obligatorním předpokladem vyšší moci⁷¹, rovněž definuje vnější událost jako událost, která není v žádném vztahu s provozem podniku.⁷² Dle Brunnera: „*Only ‘external‘ impediments over which the obligor has no influence can excuse the obligor. Thus ‘internal‘ impediments to performance which are caused by ‘intra-firm‘ or ‘production process-related‘ events relating to an ordinary preparation, organization and implementation of the measures that are necessary for effecting performance below to the sphere of control of the obligor.*“⁷³ Teorie má tedy ve vztahu pojmů vnějšnost a sféra kontroly zřejmě jasno.

Německé soudy později dospěly k témuž závěru jako teorie. Příkladem lze uvést rozsudek AG Hanover, 418 C 4395/17⁷⁴. Předmětem tohoto řízení byla otázka, zda divoká stávka zaměstnanců smluvního partnera pořadatele zájezdu může pořadatele opravňovat k odstoupení od smlouvy z důvodu vyšší moci podle tehdejšího § 651j BGB. Konkrétně se jednalo o stávku zaměstnanců letecké společnosti TUIfly uskutečněnou v říjnu 2016. Stávka byla předmětem řady soudních řízení, kdy byla řešena otázka, zda stávka zaměstnanců dopravce (zároveň smluvního partnera cestovní kanceláře) může být mimořádnou okolností jednak ve smyslu tehdejšího § 651j BGB (resp. směrnice)⁷⁵, jednak ve smyslu čl. 5 odst. 3 nařízení o náhradách cestujícím v letecké dopravě.

Dle čl. 5 odst. 3 nařízení o náhradách cestujícím v letecké dopravě *provozující letecký dopravce není povinen platit náhradu v souladu s článkem 7, jestliže může prokázat, že zrušení je způsobeno mimořádnými okolnostmi, kterým by nebylo možné zabránit, i kdyby byla všechna přiměřená opatření přijata*. Pojetí mimořádné okolnosti ve smyslu nařízení je na první pohled odlišné v tom, že okolnost, jež má za následek zrušení letu, může spočívat i v provozní sféře dopravce. Pro liberaci tedy postačí pouze mimořádnost a neodvratitelnost události.

⁷⁰ MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 119.

⁷¹ KANDA: *Vliv změny poměrů...*, s. 92. „*Jedná se zde (myšleno v případě vnitřní náhody - pozn. autorky) vlastně o případy rozšíření objektivní odpovědnosti, neboť tu jde vlastně již o případ vyšší moci, za který se však odpovídá, je-li splněn v zákoně uvedený předpoklad, tj. má-li událost původ v zdroji zvýšené odpovědnosti samém.*“

⁷² KANDA: *Vliv změny poměrů...*, s. 92.

⁷³ BRUNNER: *Force Majeure...*, s. 167-168.

⁷⁴ Rozhodnutí AG Hanover ze dne 13. října 2017, sp. zn. 418 C 4395/17.

⁷⁵ Např. rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 16. srpna 2018, sp. zn. 2-24 S 262/17; rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 16. srpna 2018, sp. zn. 2-24 S 288/17; rozhodnutí AG Hanover ze dne 13. října 2017, sp. zn. 418 C 4395/17.

Vztahem obou koncepcí se v souvislosti se stávkou zaměstnanců TUIfly zabýval zmíněný rozsudek AG Hanover, 418 C 4395/17: *„Der Begriff der höheren Gewalt unterscheidet sich demnach auch von dem Begriff der außergewöhnlichen Umstände in Art. 5 Abs. 3 der FluggastrechteVO. Denn der Qualifikation von Umständen als außergewöhnlich im Sinne von Art. 5 Abs. 3 FluggastrechteVO steht es nicht entgegen, dass sie aus dem Verantwortungsbereich des Luftverkehrsunternehmens herrühren. Eine Übertragung der Rechtsprechung des Bundesgerichtshof, wonach der Streik eigener Mitarbeiter außergewöhnliche Umstände i. S. v. Art. 5 Abs. 3 FluggastrechteVO begründen kann, auf § 651 j BGB kommt somit nicht in Betracht.“*

Totéž rozhodnutí pak praví, že skutečnost, že překážka má původ v provozu pořadatele zájezdu, implikuje bez dalšího fakt, že nejde o událost přicházející z vnějšku.

O tom, že vnějšnost je i bez jejího explicitního uvedení součástí definice nevyhnutelné a mimořádné okolnosti dle směrnice (jak nové, tak původní), dále svědčí systematika samotného čl. 12 odst. 3 směrnice (čl. 4 odst. 6 body i., ii. původní směrnice). Ustanovení zakládá pořadateli zájezdu dva důvody k odstoupení od smlouvy bez povinnosti k náhradě škody, a to zjednodušeně *force majeure* (písm. b)) a nedosažení minimálního počtu účastníků zájezdu (písm. a)). Byť nemusí být získání dostatečného počtu zákazníků fakticky ovlivnitelné, naplnění důvodu dle písm. a) je nepochybně interní záležitostí pořadatele zájezdu (vnitřní náhoda) a představuje jeho podnikatelské riziko. Situaci lze přirovnat k onemocnění cestujícího, který se z tohoto důvodu nemůže účastnit zájezdu - rovněž cestující svou nemoc pravděpodobně nemohl ovlivnit, ale jako taková je nemoc součástí běžného životního rizika. Odstoupení pořadatele z důvodu nenaplnění kapacity zájezdu je tedy výjimkou z pravidla, že se lze vyvázat z cestovní smlouvy s liberací pouze v případě vnějších náhod.

Tato nerovnováha v právech a povinnostech smluvních stran, tedy skutečnost, že je to pouze pořadatel zájezdu, kterého směrnice opravňuje odstoupit od smlouvy s liberací také v případě vnitřní náhody, byla předmětem kritiky Evropské spotřebitelské organizace (BEUC). Zachování tohoto práva pořadatele i v nové směrnici dle názoru BEUC není nadále ospravedlnitelné, jelikož nové technologie umožňují snazší pokrytí tohoto konkrétního rizika. Dále pak kritizuje absenci práva cestujícího k ukončení cestovní smlouvy v případě

mimořádných okolností na jeho straně (např. onemocnění, smrt příbuzného).⁷⁶ Stejně se k této dysbalanci stavěl ve svém stanovisku k návrhu směrnice Evropský hospodářský a sociální výbor.⁷⁷

Hlediska vnější povahy okolnosti a absence její souvislosti se sférou vlivu některé strany (neovlivnitelnosti) jsou tedy zaměnitelnými.

K podstatě kritéria neovlivnitelnosti. Aspekt přičitatelnosti události sféře vlivu některé strany je hlavním dělicím znakem vnitřní a vnější náhody.⁷⁸ Tento požadavek vyjadřuje, že okolnosti, kterých se strana smlouvy dovolává za účelem odstoupení od smlouvy bez storno poplatku, resp. za účelem liberace, se musí nacházet mimo sféru její kontroly, a nesmí tedy souviset s jejími osobními (provozními) poměry. Pro účely klasifikace situace jako nevyhnutelné a mimořádné okolnosti dle směrnice je tedy nutná vnější náhoda (jinak tomu je při aplikaci nařízení o náhradách cestujícím v letecké dopravě, kde může liberovat i vnitřní náhoda). Jak bylo uvedeno výše, k právním následkům předvídaným článkem 12 nové směrnice mohou vést pouze objektivně existující externí okolnosti, jejichž vznik nijak nezávisí na jednání dotčené osoby.⁷⁹

Dle Schwenzera dlužník zásadně odpovídá za překážky, které spočívají v uspořádání a organizaci dlužníkovy vlastní sféry, která je pod jeho vlivem.⁸⁰ Takovými mohou obecně být překážky vyplývající z hospodářských poměrů strany (nedostatek finančních prostředků⁸¹), riziko opatření věci, resp. plnění⁸², personální riziko projevující se i v odpovědnosti za osoby, které dlužník použil k plnění svého dluhu⁸³, stávky zaměstnanců dlužníka⁸⁴ (i jeho subdodavatelů⁸⁵).

⁷⁶ REVISION OF THE PACKAGE TRAVEL DIRECTIVE Commission proposal (COM (2013)512 BEUC Position, ze dne 19. listopadu 2013, sp. zn.: X/2013/082, s. 20 - 21. Dostupné na <https://www.beuc.eu/publications/x2013_082_package_travel_directive.pdf>.

⁷⁷ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o souborných cestovních službách a cestách s asistovanou přípravou, kterou se mění nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2011/83/EU a kterou se zrušuje směrnice Rady 90/314/EHS. Úř. věst. C 170, 5. června 2014, s. 73 - 77. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52013AE5087>>.

⁷⁸ BOURGOIN, E. *ESSAI SUR LA DISTINCTION DU CAS FORTUIT ET DE LA FORCE MAJEURE*. Lyon: 1902. s. 89.

⁷⁹ HAURIU, Maurice. LA DISTINCTION DE LA FORCE MAJEURE ET DU CAS FORTUIT. *Revue générale du droit*, 2013, č. 13263. Dostupné na <www.revuegeneraledudroit.eu/?p=13263>.

⁸⁰ MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 342.

⁸¹ AILLET: *LA « FORCE MAJEURE »...*, s. 410. „L'acheteur ne connaît pas de force majeure pour le paiement des prix.“

⁸² MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 343.

⁸³ MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 342.

Konkrétně v případě cestujícího pak takovými překážkami v rámci osobní sféry mohou obecně být nehody, napadení, povětrnostní podmínky, nemoc nebo smrt cestujícího.⁸⁶ Dle Bezouškové lze pod pojem osobní poměry podřadit zdravotní stav (nemoc), věk, rodinné poměry, osobní majetkové poměry, vztahy se subdodavatelem apod.⁸⁷

Jelikož souhrn ovlivnitelných, vnitřních okolností, které typicky tvoří sféru kontroly smluvní strany, není právní úpravou konkrétněji pozitivně vymezen, je třeba posuzovat, zda má nastalá situace souvislost s osobními poměry dotčené strany, vždy *ad hoc*. Vodítkem opět může být recitál nové směrnice, jenž napovídá, které překážky budou typicky ležet mimo sféru vlivu smluvních stran. Konkrétní případy jsou obsahem dalších částí práce.

Skutečnost, že se okolnost musí nacházet mimo sféru kontrolu dotčené osoby, by v rámci obecného liberačního důvodu dle § 2913 odst. 2 OZ mohla být reprezentována několika podmínkami.

Dle § 2913 odst. 2 věta první OZ musí být vznik překážky (a její další trvání) nezávislý na vůli dlužníka. Volba termínu „nezávislost“ bývá kritizována s poukazem na objektivní charakter smluvní odpovědnosti. Jestliže má být vznik překážky nezávislý na vůli dlužníka, pak by to při jazykovém výkladu dle názoru autorky znamenalo, že překážky vzniklé či trvající dokonce v důsledku nedbalostního jednání dlužníka, by jej mohly liberovat - zavinění ve formě nedbalosti totiž volní složku neobsahuje (dlužník nechce způsobit újmu či jiný negativní následek ani není smířen s tím, že nastane). Tudíž má-li smluvní strana odpovídat za porušení smluvní povinnosti bez ohledu na zavinění, nedává smysl ji zprošťovat odpovědnosti v případě překážek zaviněných dlužníkem. Na kritice zvoleného termínu panuje shoda⁸⁸, výsledkem je pak nutnost interpretace pojmu v duchu neovlivnitelnosti. Je tedy třeba vyloučit nejen ty překážky, které byly závislé na vůli dlužníka, ale též i ty nezávislé, které však pramenily z jeho sféry vlivu.

⁸⁴ K tomu Brunner: „A distinction is to be drawn between purely internal labour disputes which only affect the obligor's firm, and general labour disputes affecting a particular business sector as a whole.“ In: BRUNNER: *Force Majeure...*, s. 169.

⁸⁵ FÜHRICH: *Reiserecht...*, s. 514.

⁸⁶ FÜHRICH: *Reiserecht...*, s. 513.

⁸⁷ BEZOUŠKOVÁ, Michaela. K některým aspektům smluvní náhrady škody. *Právní rozhledy*, 2016, č. 19, s. 655.

⁸⁸ Např. MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 340.; BEZOUŠKA, Petr. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1573.

Melzer říká, že užití slova nezávislost (již za poměrů § 374 odst. 1 ObchZ) bylo způsobeno chybným překladem CISG.⁸⁹ Dle mínění autorky tato překladatelská praxe není ojedinělá, neboť totožnou nesrovnalost lze nalézt v čl. 4 původní směrnice o souborných službách (*circumstances beyond the control of the party - okolností nezávislých na straně*).

Nevhodné užití termínu nezávislost je v § 2913 odst. 2 věta druhá OZ výslovně napraveno zastřešující negativní podmínkou liberace - překážka nesměla vzniknout z osobních poměrů dlužníka. Tím však není dotčena nutnost interpretovat pojem nezávislost překážky na vůli tak, jak bylo popsáno výše, neboť rozlišování předpokladů liberace dle věty první a druhé je významné pro rozložení důkazního břemene. Autorka se domnívá, že sféra vlivu (kontroly) zahrnuje tytéž okolnosti, které jsou součástí osobních poměrů. Proto má za to, že to bude dlužník dovolávající se liberace, který má prokázat, že daná okolnost neleží v jeho sféře - v jeho osobních poměrech (NS ČR sp. zn. 25 Cdo 3788/2019 ze dne 27. 8. 2020⁹⁰).

Je tedy možné uzavřít, že liberující předpoklad neovlivnitelnosti ve smyslu směrnice lze nalézt též v obecné úpravě.

1.5.5. Rozložení rizika

Dle rozhodnutí BGH, X ZR 142/15, podmínka absence souvislosti s provozní sférou též vyjadřuje, že okolnost nemůže ležet ve sféře rizika pořadatele.⁹¹ Na tomto místě považuje autorka za nezbytné zapojit do výkladu také aspekt rozložení (sféry) rizika, který se v práci dosud pouze občasně vynořuje bez řádného zakotvení v systému předpokladů nevyhnutelné a mimořádné okolnosti. Co se tedy rozumí sférou rizika a jaký je její vztah k sféře vlivu?

Riziko představuje nejistotu vzhledem k okolnostem vývoje plnění nebo hodnoty.⁹² Jednotlivá rizika vyplývající z cestovní smlouvy (např. riziko zrušení letu do destinace, riziko nákazy cizokrajným onemocněním, riziko počasí v destinaci) je třeba identifikovat a následně je rozdělit mezi pořadatele zájezdu a zákazníka. Alokace rizika je pak základním hlediskem pro závěr o přípustnosti liberace. Skutečnost, že okolnost, které se některá strana dovolává za účelem ukončení smlouvy o zájezdu, není součástí jejího rizika, tvoří další skrytý, judikaturou dovozený definiční znak nevyhnutelné a mimořádné okolnosti.

⁸⁹ MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 340.

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2020, sp. zn. 25 Cdo 3788/2019.

⁹¹ Rozhodnutí BGH ze dne 16. května 2017, sp. zn. X ZR 142/15.

⁹² MELZEROVÁ, Lucie. *VLIV ZMĚNY POMĚRŮ NA TRVÁNÍ ZÁVAZKŮ*. Olomouc, 2018. s. 142.

Vymezení sféry kontroly úzce souvisí s vymezením sféry rizika. Obě sféry se mohou, ale nemusí, zcela překrývat, jedná se tedy o dvě různé kategorie, přičemž sféra vlivu je ve své obecnosti kategorií subsidiární (*default rule on risk allocation*⁹³) pro případ, že si smluvní strany nerozloží riziko ve smlouvě jinak. Výchozím pravidlem tedy je, že smluvní strana nese riziko řádného běhu skutečností, jež jsou jí ovlivnitelné, tj. těch, které jsou součástí typické sféry kontroly. Bylo-li například shora řečeno, že součástí typické sféry kontroly obecně je odpovědnost za jednání smluvních partnerů, pak je třeba riziko zrušení letu do destinace z důvodu špatné logistiky dopravce přiřadit pořadateli zájezdu. Jak bylo uvedeno výše v části týkající se nepředvídatelnosti, jsou součástí sféry vlivu také překážky, které byly předvídatelné v době uzavření smlouvy.

Strany se však mohou ve smlouvě dohodnout na jiném rozdělení rizika. Tato dohoda může být výslovná nebo konkludentní. Zaváže-li se tedy pořadatel zájezdu výslovně, že obstará sjednaný zájezd navzdory určitým mimořádným okolnostem, riziko vyplývající pro zájezd z těchto mimořádných okolností jde k jeho tíži, protože by nebyl oprávněn zrušit zájezd s liberací. V opačném případě, kdy by se cestující zavázal například absolvovat zájezd bez ohledu na zvýšené zdravotní riziko v destinaci, by neměl být oprávněn k bezplatnému odstoupení od smlouvy. Uvedený obecný závěr je jistě třeba konfrontovat s úpravou ochrany spotřebitele, resp. slabší strany, je-li zákazníkem takový subjekt.

Problematiku si lze představit jako množiny. Totalita veškerých myslitelných okolností, kterých se některá strana dovolává za účelem skončení smlouvy o zájezdu, tvoří hlavní množinu a rámec celého schématu. Tato množina se skládá ze tří podmnožin, kdy první dvě tvoří okolnosti, jež jsou součástí sféry vlivu pořadatele zájezdu, resp. okolnosti spadající do osobní sféry cestujícího, a třetí množina se skládá z okolností, které nelze přičíst k tíži žádné ze stran, jelikož jsou pro obě strany vnějšího charakteru a mají vliv na život široké veřejnosti. Neexistuje-li ujednání stran, které by hranice množin modifikovalo, vystavují se strany pouze riziku vzniku těch okolností, které jsou součástí jejich sféry vlivu. Existuje-li však zvláštní ujednání, kterým se některá strana zavázala k překonání události, která by typicky byla součástí třetí podmnožiny, stává se překonání této události součástí sféry rizika dotčené strany, a vzhled nakreslených podmnožin je třeba upravit.

Přesnější je tedy hovořit o sféře rizika namísto sféry kontroly, protože strany se mohou zavázat i k překonání toho, co nutně nemusí být v jejich silách (tedy k překonání vnějších

⁹³ BRUNNER: *Force Majeure...*, s. 157.

okolností). Primární je tudíž smlouva a okolnosti jejího uzavření, typická sféra odpovědnosti se případně hledá až v druhé řadě.

Naproti tomu liberace podle § 2913 odst. 2 OZ je limitována podmínkou absence smluvního převzetí rizika explicitně. Dlužník se nemůže odpovědnosti zprostit, pokud se ve smlouvě zavázal k překonání vnější, nepřekonatelné a nepředvídatelné překážky. Tato podmínka dopadá pouze na smluvní alokaci rizik. Rizika vyplývající z typické sféry vlivu jsou pro účely liberace vyloučena již hlediskem neovlivnitelnosti. Rizika předvídatelná jsou vyloučena díky samostatné podmínce liberace - nepředvídatelnosti překážky. To, co judikatura ke směrnici řeší v rámci jediné kategorie - sféra rizika, je v intencích § 2913 odst. 2 OZ zkoumáno v rámci tří podmínek (nepředvídatelnost, neovlivnitelnost a absence zvláštního převzetí rizika). Autorka se však domnívá, že věcně budou obě série předpokladů vylučovat tytéž situace.

1.5.6. Neodvratitelnost

K neodvratitelnosti (důsledků) mimořádné okolnosti. K aktivaci čl. 12 odst. 2 nové směrnice se musí jednat o okolnost, jejímž důsledkům nelze zabránit ani přijetím veškerých přiměřených opatření. Nestačí tedy pouhá nevyhnutelnost situace, rozhodující je to, zda bylo možné rizikům, která událost skýtá, zabránit v jejich materializaci. Okolnosti, které soudy typově akceptují jako zprošťující, bývají pro strany cestovní smlouvy často neodvratitelné (nepředvídatelný výbuch sopky, hurikán, epidemie, teroristické útoky), a významnější je pak proto posuzování, zda se nebylo možné vyvarovat alespoň jejich následků. Naopak pokud bylo možné situaci odvrátit, mohly být tímto odvráceny také její následky.

Dle Kandy je odvratitelnost události závislá na daném stupni rozvoje technického a přírodovědeckého bádání a tomu odpovídajícímu společenskému vědění.⁹⁴ Jelikož je však úroveň vědění objektivním kritériem, které nijak nevypovídá o možnosti odvrácení rizika jednotlivcem, je otázkou, zda má být odvratitelnost účinků mimořádné okolnosti posuzována objektivně či subjektivně. Pro koho má být daná okolnost nepřekonatelná - pro lidstvo, pro osoby ve stejné pozici či dokonce pro konkrétního jedince?

Z textu definice dle názoru autorky vyplývá objektivní charakter neodvratitelnosti, když se nikterak nehovoří o „možnosti“ subjektu událost odvrátit (*nelze zabránit, the consequences of which could not have been avoided, dont les conséquences n'auraient pu être évitées*), nýbrž o odvrácení přijetím veškerých přiměřených opatření. Pro účely práva

⁹⁴ KANDA: *Vliv změny poměrů...*, s. 90.

odstoupit od cestovní smlouvy by tudíž neměly být rozhodné možnosti a schopnosti dotčené strany, ale fakt, že objektivně neexistují přiměřené prostředky, jak riziko v konkrétní situaci eliminovat. Určitý subjektivní prvek neodvratitelnosti lze však shledat v tom, že opatření, která měla dotčená strana povinnost přijmout, musela být v konkrétní situaci přiměřená (*reasonable, raisonnables*). Není tedy nutné, aby důsledky mimořádné okolnosti byly nevyhnutelné absolutně. Ke zproštění postačí, aby byly následky nevyhnutelné při přijetí adekvátních opatření.

Judikatura (zejména pak německá) se k bližšímu posuzování neodvratitelnosti jako takové uchyluje zřídka. Jako klíčové hledisko předurčující rozsah dalšího zkoumání je v případě německé judikatury přičitatelnost okolnosti sféře rizika některé ze stran. Kritérium vnějšnosti v podstatě částečně nahrazuje kritérium neodvratitelnosti, když soudy vycházejí z pravidla, že nachází-li se okolnost ve sféře vlivu dotčené osoby, je pro ni také automaticky odvratitelná.⁹⁵ Soudy zjišťují, zda situace vybočuje z běžného rizika a případně zda zvýšené riziko nebylo možné eliminovat pomocí preventivních opatření. Pakliže jde o běžné životní riziko, není třeba neodvratitelnost zvlášť zkoumat. Pokud naopak soud dospěl k názoru, že okolnost leží mimo sféru vlivu, pak se dle zkoumání autorky vždy jednalo o druh okolností jmenovaných v recitálu směrnice (resp. jejich hrozbu), kdy tyto události a jejich důsledky jsou ze své povahy lidskými silami neodvratitelné. Soudy se pak spokojí s odůvodněním typu: „*Auch weisen die Brände keinen betrieblichen Zusammenhang auf und sind für die Parteien des Reisevertrages in keiner Weise zu verhindern.*“⁹⁶

Naproti tomu francouzská judikatura tradičně vychází ze tří znaků *force majeure*, totiž nepředvídatelnosti, vnějšnosti a nepřekonatelnosti, které více méně⁹⁷ pravidelně zkoumá. Tato kritéria vyšší moci jsou zakotvena v čl. 1218 Code civil a navzdory implementaci evropské směrnice do Code du tourisme jsou bohémsky aplikována také na případy ukončení cestovní smlouvy v důsledku mimořádné okolnosti. Díky tomu se však ve francouzské judikatuře častěji setkáme se zkoumáním neodvratitelnosti (*irrésistibilité* či *insurmontabilité*), která má vzhledem k zmatkům souvisejícím s hlediskem vnějšnosti o to větší váhu. Její zkoumání totiž již předem nevyloučí konstatování přičitatelnosti sféře vlivu některé strany.

⁹⁵ Např. Rozhodnutí BGH ze dne 12. března 1987, sp. zn. VII ZR 172/86. (*požár na Nilu*); Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 16. srpna 2018, sp. zn. 2-24 S 262/17. (*stávka zaměstnanců dodavatele*).

⁹⁶ Rozhodnutí AG Cologne ze dne 6. června 2011, sp. zn. 142 C 599/10.

⁹⁷ Problematické je především hledisko vnějšnosti (*événement échappant au contrôle du débiteur*), které někdy francouzská doktrína chápe spíše jako nezávislost na vůli dlužníka - vizte například komentář k čl. 1218 C.C. dostupný na <<https://www.ladissertation.com/Politique-et-International/Droit/Commentaire-d'article-1218-code-civil-373286.html>>.

S nepřekonatelností překážky jako liberačním důvodem počítá též § 2913 odst. 2 OZ. Také zde se nepřekonatelnost posuzuje bez ohledu na možnosti individuální osoby, nýbrž objektivně dle § 4 - 5 OZ.⁹⁸ Konkrétní okolnosti případu jsou pak zohledněny při stanovení míry péče, kterou strana smlouvy musela vynaložit k překonání překážky. Dle Melzera spočívá standard péče v tom, že po dotčené straně lze požadovat jen to, co je rozumně myslitelné.⁹⁹

1.5.7. Shrnutí k průniku nevyhnutelné a mimořádné okolnosti s obecným liberačním důvodem

Ačkoli bylo cílem směrnice předejít polemikám o zaměnitelnosti nevyhnutelné a mimořádné okolnosti s národními klauzulemi vyšší moci, považuje autorka za vhodné učinit ve srovnávání nevyhnutelné a mimořádné okolnosti s úpravou v § 2913 odst. 2 OZ určitý závěr. To z toho důvodu, že opomenutí implementace legální definice do občanského zákoníku působí soudům nejasnosti v tom, jaké předpoklady by taková kvalifikovaná okolnost měla naplňovat, a které je proto třeba zkoumat. Takový závěr by měl přinést odpověď na otázku, zda lze při aplikaci § 2535 - 2536 OZ podpůrně užít hlediska obsažená v § 2913 odst. 2 OZ.

Jediné hledisko § 2913 odst. 2 OZ, o kterém doposud v rámci komparace nebyla zmínka, je hledisko prodlení škůdce. Po dobu svého prodlení má škůdce odpovídat i za náhodu.¹⁰⁰ Pokud by svůj závazek dlužník (škůdce) splnil včas, nenastala by překážka splnění. Sebevícemimořádná překážka vzniká až v době, kdy byl dlužník (škůdce) v prodlení, tedy nemůže podle § 2913 odst. 2 OZ liberovat. V rámci komparace obecného liberačního důvodu a nevyhnutelné a mimořádné okolnosti dle § 2535 - 2536 OZ tudíž zbývá zodpovědět otázku, zda je pro účely aplikace zvláštní úpravy nutné zkoumat, zda strana, jež se této úpravy dovolává, není v prodlení.

Mělo by tedy být zákazníkovi upřeno právo osvobodit se od storno poplatku za situace, kdy se ocitl v prodlení s placením ceny zájezdu či s plněním jiné smluvní povinnosti? Úprava § 2535 OZ, resp. § 2536 odst. 2 OZ (*vrácení veškerých uhrazených plateb*), v prvé řadě takový negativní předpoklad odstoupení od smlouvy bez odstupného nestanoví. Jelikož má nevyhnutelná a mimořádná okolnost působit proti předmětu plnění, ke kterému je povinen

⁹⁸ BEZOUŠKA, Petr in HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1574.

⁹⁹ MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 338.

¹⁰⁰ MELZER: *Občanský zákoník...*, s. 344.

pořadatel (obstarání zájezdu), je dle názoru autorky pro účely osvobození zákazníka od storno poplatku dle § 2535, resp. § 2536 odst. 2 OZ, irelevantní případné prodlení zákazníka s placením ceny za zájezd. Rozhodné je pouze splnění předpokladů § 2535 OZ, popř. odstoupení od smlouvy pořadatelem. Smyslem pravidla je ochrana zákazníka před mimořádnostmi v destinaci, kdy za tímto účelem se zákazníkovi dává určitá ekonomická motivace. Dle názoru autorky by bylo s tímto účelem v rozporu, aby zákazník o předmětnou výhodu přišel například z důvodu několika denního prodlení s placením ceny zájezdu. Tímto závěrem by patrně neměla být dotčena případná odpovědnost zákazníka za jeho jednání v rozporu se smlouvou. Odstupuje-li tedy zákazník od smlouvy z důvodu nevyhnutelné a mimořádné okolnosti (popř. odstupuje-li od smlouvy pořadatel), má právo na vrácení storno poplatku a není třeba zkoumat, zda zákazník do té doby plnil své povinnosti řádně a včas.

Pokud mělo ukončení smlouvy z důvodu nevyhnutelné a mimořádné okolnosti kteroukoli stranou dle § 2535 - 2536 OZ předcházet porušení smluvní povinnosti pořadatelem, měl by být dle mínění autorky pořadatel zproštěn následku v podobě povinnosti k náhradě újmy pouze v případě, že k porušení smlouvy došlo v příčinné souvislosti s nevyhnutelnou a mimořádnou okolností. Tato úprava nepředstavuje „generální“ liberaci z odpovědnosti za jakékoli porušení smlouvy. Například pokud pořadatel včas nesdělil zákazníkovi informaci o nezbytných dokladech ke vstupu do země destinace, pročež zákazníkovi vznikla škoda v podobě výloh na expresní vyřízení dokladů, a následně došlo ke zrušení zájezdu z důvodu mimořádné okolnosti, nemůže se pořadatel dle mínění autorky zprostit povinnosti k náhradě nákladů za vyřízení dokladů. Překážkou plnění dané povinnosti tedy musela být dle autorky právě nevyhnutelná a mimořádná okolnost.¹⁰¹ Je ale třeba zkoumat, zda mimořádná překážka nevznikla až v době, kdy byl pořadatel s plněním povinnosti v prodlení? Má být pořadateli odebrána možnost liberace proto, že nevyhnutelná a mimořádná okolnost vznikla až v době, kdy byl s plněním povinnosti v prodlení?

Stejně jako u zákazníka nutnost zkoumání prodlení pořadatele ze zvláštní právní úpravy nevyplývá. Především je nutné naplnit předpoklady § 2535 - 2536 OZ (v závislosti na tom, kdo smlouvu ukončuje). Autorka se domnívá, že hlavním smyslem liberace pořadatele je předejít kompenzacím za zmaření zájezdu, který byl zrušen (či ztížen) pro nevyhnutelnou a mimořádnou okolnost. Jde-li však o liberaci z povinnosti k náhradě újmy za zmaření zájezdu

¹⁰¹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI (§ 2521 až 3081)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 44 „(...) mimořádné okolnosti patří mezi důvody tzv. vyšší moci, jejíž negativní důsledky nelze přičíst pořadateli.“

podle § 2535 - 2536 OZ, dle názoru autorky otázka prodlení pořadatele vůbec nemůže vzniknout. Liberace dle § 2535 - 2536 OZ je totiž na rozdíl od liberace dle § 2913 odst. 2 či § 2542 odst. 3 OZ spojena s ukončením smlouvy o zájezdu před zahájením zájezdu. V intencích § 2535 - 2536 OZ, kdy je zájezd zrušen před jeho samotným zahájením, nemůže dojít k prodlení pořadatele s poskytováním cestovních služeb.

Pokud by však k ukončení smlouvy před zahájením zájezdu nedošlo a pokud by nevyhnutelná a mimořádná okolnost začala pořadateli bránit v plnění až v okamžiku plánovaného zahájení zájezdu, byla by na místě liberace podle § 2913 odst. 2 OZ (úprava liberace při neplnění smluvních povinností ve smyslu čl. 14 odst. 3 písm. c) nové směrnice totiž nebyla zvlášť do OZ implementována s poukazem na již existující § 2913 odst. 2 OZ¹⁰²). Pokud by nevyhnutelná a mimořádná okolnost nastala až v době, kdy byl pořadatel z jiného důvodu v prodlení se zahájením zájezdu, uplatnil by se tudíž limit liberace dle § 2913 odst. 2 OZ v podobě negativní podmínky prodlení škůdce (pořadatele), protože by zákazníkovi mohl vzniknout nárok na náhradu například nemajetkové újmy za zmaření zájezdu, byť by byl zájezd v určité míře zmařen, i kdyby se pořadatel do prodlení nedostal. Autorka se tudíž domnívá, že takový právní stav může zakládat odlišnou úroveň ochrany cestujících v rámci členských států EU, neboť česká právní úprava na rozdíl od směrnice umožňuje cestujícím získat náhradu újmy i v situacích, kdy je zájezd narušen nevyhnutelnou a mimořádnou okolností.

Autorka má tedy za to, že aspekt prodlení není úpravám obecného liberačního důvodu a liberačního důvodu v § 2535 - 2536 OZ společný. V případě zvláštní úpravy zákon takovou negativní podmínku nestanoví. Pro účely osvobození zákazníka od odstupného není třeba zkoumat včasnost plnění povinností zákazníka. Byl-li zákazník v prodlení s placením ceny zájezdu, nemá tato skutečnost vliv na jeho právo odstoupit od smlouvy a žádat zpět veškeré jím uhrazené platby podle § 2535 OZ. Pro účely liberace pořadatele dle § 2536 OZ není dle názoru autorky relevantní, že pořadatel již byl v prodlení s plněním povinností, když nastala nevyhnutelná a mimořádná okolnost. Tím však není dotčena relevantnost prodlení při liberaci dle § 2913 odst. 2 OZ.

Lze tedy shrnout, že kromě aspektu prodlení, který je specifický, jsou všechny předpoklady liberace dle § 2913 odst. 2 OZ předmětem zkoumání také v případě existence

¹⁰² DZ k zákonu č. 111/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání a o výkonu některých činností v oblasti cestovního ruchu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

nevyhnutelné a mimořádné okolnosti, byť striktně vzato směrnice vyžaduje naplnění pouze dvou kritérií (neovlivnitelnost a neodvratitelnost). Nepředvídatelnost sice není podle směrnice samostatným kritériem, nicméně předvídatelnost překážky může mít vliv jednak na nutnou míru péče (a tedy odvratitelnost), jednak na rozsah sféry kontroly. Zvláštní převzetí rizika má v poměrech směrnice význam pro vymezení sféry kontroly (rizika).

O provázanosti kritérií nevyhnutelné a mimořádné okolnosti a mimořádné překážky dle § 2913 odst. 2 OZ s výhradou problematiky prodlení svědčí snad i skutečnost již uvedená výše, totiž že jedním z liberačních důvodů při náhradě škody způsobené neplněním smluvních podmínek ve smyslu čl. 14 odst. 3 písm. c) nové směrnice je též nevyhnutelná a mimořádná okolnost. Tento liberační důvod však zvlášť upraven v úpravě smlouvy o zájezdu není, neboť již má být obsažen v § 2913 odst. 2 OZ.¹⁰³

Při subsumpci skutkového stavu pod § 2535 - 2536 OZ tedy lze s výhradou aspektu prodlení podpůrně vycházet z hledisek § 2913 odst. 2 OZ, aniž by tak byla nastolena odlišná úroveň ochrany cestujícího, než jak to vyžaduje směrnice. Problém však může nastat v situacích, kdy není na místě aplikovat liberaci dle § 2535 - 2536 OZ (neboť nedošlo k ukončení smlouvy před zahájením zájezdu), nýbrž liberaci dle § 2913 odst. 2 OZ, která negativní podmínky prodlení na rozdíl od směrnice obsahuje.

¹⁰³ Tamtéž

2. Vliv mimořádné a nevyhnutelné okolnosti na právo zákazníka odstoupit od smlouvy podle § 2535 OZ

V předchozí části práce byl podán obecný výklad ke kritériím nevyhnutelné a mimořádné okolnosti ve smyslu nové směrnice. Předmětem této části je zkoumat, za jakých podmínek je zákazník oprávněn odstoupit od smlouvy o zájezdu v souladu s § 2535 OZ bez povinnosti platit odstupné.

2.1. Existence mimořádné a nevyhnutelné okolnosti

2.1.1. Sféra rizika zákazníka

Jak bylo uvedeno shora, součástí sféry rizika zákazníka jsou v první řadě rizika, která zákazník ve smlouvě výslovně převzal, a dále ta rizika, která byla ke dni uzavření smlouvy konkrétně předvídatelná a pravděpodobná (např. převzetí rizika nemožnosti absolvovat zájezd v průběhu pandemie). Nepřevzal-li zákazník dané riziko ve smlouvě nebo tím, že neučinil výhradu ve vztahu k předvídatelnému riziku, je třeba dále zkoumat, zda riziko nebylo součástí typické sféry kontroly zákazníka. Pokud bylo, je nutné ověřit, zda se za některou osobní záležitost zákazníka zvlášť nezaručil pořadatel (např. obstarání dokladů pro vstup do země). Pokud riziko nebylo ani součástí typické sféry kontroly zákazníka, je splněna podmínka, že okolnost není součástí sféry rizika zákazníka.

Ke konkrétním případům, kdy soudy nedovodily právo zákazníka odstoupit od smlouvy z důvodu *force majeure*, a tedy bez povinnosti platit storno poplatků.

Otázkou osobní sféry zákazníka je platnost cestovního dokladu¹⁰⁴, a to navzdory zmatečnému postupu veřejné správy, která pasy chybně evidovala jako ukradené. Vadný úřední postup se totiž vztahoval pouze na individuální cestující a nikoli na široký, neurčitý počet osob.

Ke stejnému závěru, totiž že jde sice o mimořádnou okolnost, avšak výlučně spjatou se subjektivními poměry cestujícího, došel soud v případě úmrtí matky cestujícího.¹⁰⁵

Četné situace, kdy se cestující stali během své dovolené obětí trestné činnosti třetích osob, byly soudy shledány jako naplnění běžného životního rizika¹⁰⁶ - to však samozřejmě

¹⁰⁴ Rozhodnutí BGH ze dne 16. května 2017, sp. zn. X ZR 142/15.

¹⁰⁵ Rozhodnutí OLG Köln ze dne 25. srpna 2021, sp. zn. 16 U 169/20.

s výhradou konkrétních okolností případu. Existuje-li podstatně zvýšené riziko útoku, i kriminalita v destinaci může překračovat rámec běžného rizika, a představovat vyšší moc.¹⁰⁷

Obdobné platí pro epidemie v místě destinace. Aby mohla být epidemie považována za nevyhnutelnou a mimořádnou okolnost, je třeba, aby nebyla součástí sféry rizika cestujícího. Nákaza konkrétním onemocněním ovlivňuje zdraví jednotlivce, a obecně se tudíž přičítá běžným rizikům cestujících.¹⁰⁸ To bylo ostatně důvodem kritiky návrhu nové směrnice ze strany BEUC.¹⁰⁹ Aby nemoc vystoupila ze sféry rizika cestujícího, musí se opět vymkat *běžným* rizikům. Kde je tedy hranice běžného rizika?

Při hledání rizika překračujícího riziko běžné je třeba se omezit na objektivně existující okolnosti, jež nemají vazbu na individuálního cestujícího, a dále zkoumat, zda tento cestující na sebe zvláštní riziko nepřevzal konkludentně, když bylo v možnostech průměrného cestujícího toto zvláštní nebezpečí vzít při uzavření smlouvy v úvahu.¹¹⁰ Hranice běžného rizika jsou v dalších odstavcích hledány na příkladu epidemií, které bývají častým důvodem ukončení smlouvy o zájezdu.

K limitu v podobě objektivně existujících okolností. Epidemie jako taková bude ve vztahu ke konkrétnímu cestovateli zřejmě vždy vnější okolností. To evokuje i recitál 31 nové směrnice, který jako příklad nevyhnutelné a mimořádné okolnosti explicitně jmenuje významná rizika pro lidské zdraví, například výskyt ohniska závažného onemocnění v cestovní destinaci. K tomuto výčtu rozsudek LG Bochum, 10 S 9/21, uvádí: „*Genannt werden mithin ausschließlich Ereignisse, die nicht der Sphäre einer der Vertragsparteien zuzuordnen sind, sondern von außen auf die Lebensverhältnisse der Allgemeinheit oder einer unbestimmten Vielzahl von Personen einwirken.*“¹¹¹ Nakazí-li se osoba, stane se tato okolnost její osobní záležitostí. Aby bylo pro cestujícího možné odstoupit od cestovní smlouvy bez odstupného, musí epidemické nebezpečí dosahovat takových rozměrů, že již nejde pouze o ohrožení konkrétního jednotlivce, nýbrž o hrozbu pro zdraví široké veřejnosti. Cestující se

¹⁰⁶ Rozhodnutí OLG München ze dne 8. července 2004, sp. zn. 8 U 2174/04. (*přepadení hotelu v Keni*); Rozhodnutí OLG Frankfurt am Main ze dne 25. února 2013, sp. zn. 16 U 142/12. (*přepadení na pláži v Dominikánské republice*).

¹⁰⁷ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 12. září 2008, sp. zn. 2/19 O 105/08.

¹⁰⁸ Rozhodnutí AG München ze dne 26. července 2001, sp. zn. 273 C 32024/00.

¹⁰⁹ REVISION OF THE PACKAGE TRAVEL DIRECTIVE Commission proposal (COM (2013)512 BEUC Position, ze dne 19. listopadu 2013, sp. zn.: X/2013/082, s. 20 - 21. Dostupné na <https://www.beuc.eu/publications/x2013_082_package_travel_directive.pdf>.

¹¹⁰ Rozhodnutí AG Siegburg ze dne 2. září 2021, sp. zn. 108 C 121/20.

¹¹¹ Rozhodnutí LG Bochum ze dne 13. července 2021, sp. zn. 10 S 9/21.

tedy musí nacházet v situaci, kdy je riziko nákazy významně vyšší, než je obvyklé, a nemůže být minimalizováno přiměřenými opatřeními ze strany zákazníka.¹¹²

Na zvýšené riziko pro cestujícího lze usuzovat jen z objektivních dat, například z vědeckých poznatků ohledně samotného charakteru, nakažlivosti, závažnosti a možností léčby daného onemocnění¹¹³, ze srovnání relativního počtu nakažených v místě odjezdu a v destinaci (čtyřnásobná infikovanost v USA oproti Německu¹¹⁴), z vydávání varování či zákazů cestování do zahraničí¹¹⁵ a opatření omezujících volný pohyb osob¹¹⁶, z vyjádření veřejných činitelů (Boris Johnson: *"This is not normal flu but the worst health crisis we are experiencing in this generation. (...) It can no longer be prevented that a large part of the population will be infected with the virus, (...) that many more families will lose loved ones prematurely."*¹¹⁷).

Stejnou roli jako vědecké poznatky o konkrétním onemocnění hraje také jejich absence v případě výskytu nového patogenu. Právě nedostatek vědeckých poznatků má za následek, že na úvahu cestujícího o existenci mimořádné okolnosti lze klást o to nižší požadavky, když je vývoj pandemie nepředvídatelný. Podle LG Bochum, 10 S 9/21: *„Angesichts des hohen potentiellen Risikos und des eingeschränkten Wissensstands über Folgen, Ausbreitung und Infektionsrisiko des Virus dürfen daher an den Grad der Wahrscheinlichkeit keine allzu hohen Anforderungen gestellt werden.“*¹¹⁸

Naopak zvláštní zranitelnost cestujícího je při posuzování běžnosti rizika irelevantní. Rozšíření onemocnění v místě destinace se nevymyká běžnému životnímu riziku ani v případě, že je cestující osobou s predispozicí ke komplikovanému průběhu nemoci. Dle rozsudku AG München 222 C 20175/06¹¹⁹, který se týkal zrušení zájezdu na Mauricius v důsledku epidemie horečky Chikungunya, soud uvedl, že jelikož se existence vyšší moci posuzuje objektivně, nelze přihlížet ke skutečnosti, že žalobce trpí chronickými respiračními obtížemi a je tedy rizikovou skupinou. Shodně v rozsudku LG Bochum, 10 S 9/21, soud nezohlednil zdravotní stav žalobkyně s poukazem na to, že rozhodné jsou pouze objektivně

¹¹² Rozhodnutí AG Siegburg ze dne 2. září 2021, sp. zn. 108 C 121/20.

¹¹³ Rozhodnutí OLG Hamm ze dne 30. srpna 2021, sp. zn. 22 U 33/21.

¹¹⁴ Rozhodnutí AG Siegburg ze dne 2. září 2021, sp. zn. 108 C 121/20.

¹¹⁵ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 4. května 2021, sp. zn. 3-06 O 40/20.

¹¹⁶ Rozhodnutí AG Duisburg ze dne 8. června 2021, sp. zn. 512 C 2976/20.

¹¹⁷ Rozhodnutí OLG Hamm ze dne 30. srpna 2021, sp. zn. 22 U 33/21.

¹¹⁸ Rozhodnutí LG Bochum ze dne 13. července 2021, sp. zn. 10 S 9/21.

¹¹⁹ Rozhodnutí AG München ze dne 31. srpna 2008, sp. zn. 222 C 20175/06.

existující okolnosti v místě destinace.¹²⁰ Stejně tak neodůvodňuje zvýšené riziko strach či pocit nepohodlí cestujícího.¹²¹ V tomto ohledu se v českém prostředí zvláště projevuje problém absence implementace legální definice nevyhnutelné a mimořádné okolnosti. Hlavním problémem je skutečnost, že právní úprava § 2535 - 2536 OZ neobsahuje výslovně hledisko nekontrolovatelnosti (mimo sféru kontroly), jak to vyžaduje směrnice. České soudy pak přiznávají váhu i takovým argumentům, které se týkají subjektivních okolností cestujících. Například rozhodnutí OS pro Prahu 3, sp. zn. 20 C 325/2020¹²², zohledňuje při aplikaci § 2535 OZ právě věk a s tím související zdravotní stav zákaznic.

Na takto zjištěný stav rizika je dále třeba nahlížet optikou ochranných prostředků, které mohou riziko snížit zpět na hladinu běžného rizika. K tomu blíže v části týkající se neodvratitelnosti účinků mimořádné okolnosti.

Jak bylo uvedeno výše, do sféry rizika, za které smluvní strana odpovídá, patří také okolnosti překračující obvyklé životní riziko, pokud byly v době uzavření smlouvy předvídatelné. I okolnost v podobě epidemie představující významnou hrozbu pro lidské zdraví lze tudíž za předpokladu splnění subkritérií předvídatelnosti přičíst k tíži zákazníka. Tak tomu bude v situaci, kdy byl vznik (a vývoj) epidemie *in concreto* předvídatelný a pravděpodobný v takové míře, že lze říci, že strana na sebe vzala takové riziko.¹²³ Takový závěr lze nalézt i v české judikatuře¹²⁴ a literatuře¹²⁵.

Podle Tunca „*Rien n'est imprévisible – ni la guerre, ni une inondation, ni un vol à main armée, ni la foudre ou la communication d'un incendie, puisque des mots les désignent.*“¹²⁶ Je tedy třeba zkoumat, zda byla překážka předvídatelná nikoli jen obecně, ale také s přihlédnutím k okolnostem případu. „*If the potential problem was known and was*

¹²⁰ Rozhodnutí LG Bochum ze dne 13. července 2021, sp. zn. 10 S 9/21.

¹²¹ SCHMIDT, Hubert. *Rechtsfragen zur Corona-Krise*. 3. vydání. Mnichov: C.H.Beck, 2021. § 7 m. g. 25.

¹²² Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 10. června 2021, sp. zn. 20 C 325/2020.

¹²³ Rozhodnutí OGH ze dne 24. května 2011, sp. zn. 1Ob80/11p. „*Als Teilnehmer einer Haisafari im offenen Meer und ohne Absicherung durch einen Käfig habe ihm die Gefährlichkeit seiner Aktivitäten bewusst sein müssen.*“

¹²⁴ Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 18. srpna 2021, sp. zn. 75 C 48/2021. „*(...) a současně by takové okolnosti nastaly v době po uzavření smlouvy o zájezdu (neboť jinak by nebylo splněno kritérium nepředvídatelnosti, které dle teleologického výkladu § 2535 OZ musí být v případě aplikace tohoto ustanovení naplněno).*“; či Rozhodnutí Městského soudu v Brně ze dne 19. listopadu 2021, sp. zn. 47 C 156/2021.

¹²⁵ DVOŘÁKOVÁ, Klára, FRÝBOVÁ, Alice. *Lex voucher. Zákon o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru na odvětví cestovního ruchu*. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 19. „*Pandemie koronaviru byla ve vztahu k zájezdům, které byly zakoupeny před jejím vypuknutím jistě mimořádnou a nepředvídatelnou okolností.*“

¹²⁶ TUNC, André. FORCE MAJEURE ET ABSENCE DE FAUTE EN MATIÈRE CONTRACTUELLE. *Revue trimestrielle de droit civil*, 1946, s. 236.

*discussed prior to the contract being made, it is usually reasonably foreseeable so that an interference may be drawn that the aggrieved party assumed the risk.*¹²⁷

V kontextu koronavirové pandemie vypuknuvší na přelomu let 2019/2020: „V případě smluv uzavíraných za současné situace bude režim okolnosti vyšší moci odlišný od situací, kdy k uzavření smlouvy došlo před vypuknutím pandemie.“¹²⁸

Za konkrétně předvídatelnou označil Cour d'appel de Nancy ve svém rozhodnutí N°2942/2010¹²⁹ epidemii horečky Dengue na Martiniku v roce 2007, kdy bylo nakaženo okolo 5% tamní populace. Svůj závěr soud odůvodnil endemickým charakterem nemoci, kdy tato nemoc se v oblasti Antil se zvýšenou intenzitou objevuje pravidelně v závislosti na populaci komárů, kteří nemoc přenášejí. Dále pak vyšel ze statistik úřadu pro ochranu veřejného zdraví, který evidoval zvýšený výskyt případů horečky Dengue již od poloviny roku 2006, přičemž během prvních 36 týdnů roku 2007 (tj. do okamžiku odstoupení od smlouvy) hodnoty nakažených překročily příslušný epidemický práh v 18 týdnech. Ze strany zákazníka tedy došlo k převzetí rizika výskytu horečky v destinaci.

V souvislosti s uplatňovaným nárokem na vrácení celé ceny za zájezd bývá *in eventum* často namítáno porušení informační povinnosti pořadatele. V předmětném rozhodnutí francouzský soud při zkoumání, zda pořadatel neporušil svoji informační povinnost, když o rizicích spojených s Dengue zákazníka neinformoval, říká: „*Lors de la conclusion du contrat, il ne peut être reproché à l'intimée aucun manquement à une telle obligation en raison de l'absence de signe pouvant caractériser une épidémie de Dengue.*“ Pokud bylo shora stanoveno, že epidemie Dengue měla být předvídatelná pro zákazníka, o to konkrétněji měla být předvídatelná pro cestovní kancelář. Vystává tedy otázka, za jakých podmínek pořadatel vzniká povinnost informovat zákazníka o možném riziku.

Touto otázkou se Cour d'appel de Nancy příliš nezabývá. Podobný případ však řešil také německý AG München¹³⁰ kdy předmětem řízení byl nárok cestujících na vrácení ceny za zájezd (vč. storno poplatku) v důsledku jejich odstoupení od smlouvy podle § 651j BGB a nárok na náhradu škody způsobené porušením povinnosti pořadatele informovat o epidemii

¹²⁷ BRUNNER: *Force Majeure*..., s. 159.

¹²⁸ MAKOVEC, Vojtěch. *Aktuálně ke koronaviru: Vyšší moc a její vliv na závazky smluvních stran v době pandemie onemocnění COVID-19* [online]. *pravni prostor.cz*, 30. března 2020. Dostupné na <<https://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/aktualne-ke-koronaviru-vyssi-moc-a-jeji-vliv-na-zavazky-smluvnich-stran-v-dobe-pandemie-onemocneni-covid-19>>.

¹²⁹ Rozhodnutí Cour d'appel de Nancy ze dne 22. listopadu 2010, sp. zn. 2942/2010.

¹³⁰ Rozhodnutí AG München ze dne 31. srpna 2008, sp. zn. 222 C 20175/06.

horečky Chikungunya. Dle názoru soudu tato povinnost vzniká, pokud bezpečnostní riziko akceptované cestujícím v době uzavření smlouvy přesáhne běžné životní riziko cestujícího a stane se konkrétním nebezpečím. Na druhou stranu pak ale upřesňuje, že existence informační povinnosti a vyšší moci jsou na sobě nezávislé kategorie, protože je třeba situaci vždy hodnotit *ad hoc*. Dále proto své negativní rozhodnutí odůvodňuje zpravidla neškodným průběhem nemoci, absencí varování ministerstva zahraničí před cestováním do destinace a skutečností, že jde o tropickou nemoc, která se v destinacích jako Mauricius může dostavit kdykoliv.

Totožný postoj zaujal i Ústavní soud ČR ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 1738/21: „Zvýšenou hrozbu různých nemocí v rozvojových tropických státech lze považovat za notorieta a nedává proto smysl, aby cestovní kancelář vždy zákazníkům "pro jistotu" zaslala seznam stovek nemocí, které se ve státě X vyskytly či mohou vyskytnout. V nyní posuzované věci je klíčové, že zaprvé epidemie moru na Madagaskaru nastala až pár týdnů před zahájením zájezdu (žalovaná tak o ní nemohla informovat dopředu), zadruhé ani pak nešlo o nebezpečí, které by mělo turisty při dodržení standardních preventivních opatření závažně ohrozit. MZV ostatně žádné doporučení ve směru omezení cest na Madagaskar nevydalo.“¹³¹

Je však nutné zohlednit skutečnost, že v žádném z případů epidemie nenaplnila další znaky vyšší moci. Pokud by tomu tak bylo, pak dle Führicha je pořadatel povinen informovat cestujícího i o pouhé hrozbě vyšší moci.¹³² Lze uzavřít, že smyslem informační povinnosti je umožnit cestujícímu efektivně odstoupit od smlouvy (bez storno poplatků), resp. cestovní smlouvu vůbec neuzavřít. Proto pokud je takové odstoupení na místě, měl by o tom pořadatel zákazníka informovat.¹³³

Uvedené závěry nic nemění na povinnosti odborné péče pořadatele (zahrnující též informační povinnost), pokud je mu při uzavírání smlouvy zvláštní zranitelnost cestujícího známa.¹³⁴

K pravděpodobnosti vzniku mimořádné okolnosti (za účelem konstatování předvídatelnosti). Je-li vznik konkrétní mimořádné okolnosti předvídatelný, zbývá zjistit, s jakou pravděpodobností je její vznik pravděpodobný. Brunner toto subhledisko uvádí dvěma otázkami: „*Was the foreseeable degree of likelihood of the occurrence of the impediment in question sufficiently important so as to compel the conclusion that the obligor assumed the*

¹³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. srpna 2021, sp. zn. III. ÚS 1738/21, bod 13.

¹³² FÜHRICH: *Reiserecht...*, s. 445.

¹³³ Rozhodnutí BGH ze dne 15. října 2002, sp. zn. X ZR 147/01.

¹³⁴ Rozhodnutí AG München ze dne 31. srpna 2008, sp. zn. 222 C 20175/06.

*risk? In other words, could the obligor have been expected to guard against the risk in the contract?*¹³⁵

V této otázce nelze nezmínit rozhodnutí BGH, X ZR 147/01, z roku 2002¹³⁶, které zkoumalo, zda výskyt hurikánu v destinaci s pravděpodobností 1:4 představuje vyšší moc. Soud se neztotožnil s argumentací odvolacího soudu, že v případě dovolených v Karibiku představují hurikány běžné životní riziko a že materializace tohoto rizika s pravděpodobností 1:4 nedosahuje dostatečné intenzity. Nutno poznamenat, že pravděpodobnost se nevztahovala ke vzniku hurikánu - ten již existoval - nýbrž k jeho přesunu nad Dominikánskou republiku. Nejvyšší soud vytýká nepřihlédnutí k tak závažnému ohrožení života a zdraví, které hurikán představuje. Dále pak vyzdvihuje vydání zvláštního meteorologického varování zaměřeného na tento konkrétní hurikán. Nakonec poznamenává, že z povahy zájezdu (all-inclusive pobyt v rezortu u moře) nelze dovést vůli cestujících podstoupit 25% riziko hurikánu. Riziko se navíc později materializovalo.

Navzdory tomu, že 25% hranice pravděpodobnosti byla soudem stanovena jen pro tento případ¹³⁷, bývá toto rozhodnutí pravidelně citováno a 25% hranice aplikována i v aktuální koronavirové judikatuře (např. AG Frankfurt am Main, 30 C 2808/20¹³⁸).

2.1.2. Neodvratitelnost důsledků

Pokud bylo při zkoumání sféry rizika stanoveno, že se určitá okolnost nachází ve sféře rizika osoby, není nutné dále zkoumat neodvratitelnost. Naopak představuje-li určitá okolnost pro zákazníka zvýšené riziko, je třeba ověřit, zda nepříznivým důsledkům okolnosti nebylo přece jen možné zabránit přijetím přiměřených opatření.

Dle názoru autorky se předpoklady sféra rizika a odvratitelnost prolínají, protože jejich společným jmenovatelem často může být předvídatelnost. Je-li okolnost předvídatelná, považuje se za sféru rizika strany. Je-li okolnost předvídatelná, bylo možné ji odvrátit. Význam rozlišení obou kritérií by mohl spočívat v okamžiku, ke kterému byla situace předvídatelná. K tomu, aby se dalo uvažovat o převzetí rizika události některou stranou, je třeba, aby byla událost předvídatelná ke dni uzavření smlouvy. Pro účely odvratitelnosti se však událost mohla stát předvídatelnou později, nejpozději však k okamžiku, kdy se dalo

¹³⁵ BRUNNER: *Force Majeure...*, s. 159.

¹³⁶ Rozhodnutí BGH ze dne 15. října 2002, sp. zn. X ZR 147/01.

¹³⁷ Tamtéž. „Dabei wird sich die Frage, von welchem Gefährdungsgrad an eine erhebliche Wahrscheinlichkeit anzunehmen ist und damit eine Hinweispflicht besteht, nicht in Form einer festen Größe, sondern nur fallweise unter Berücksichtigung des konkreten Inhalts des Reisevertrags beantworten lassen.“

¹³⁸ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 14. října 2021, sp. zn. 24 S 40/21.

účinkům mimořádné okolnosti zabránit. Tímto propojením není dotčena povinnost odvrátit i nepředvídatelné překážky, pokud jsou k dispozici efektivní opatření.

Pro posouzení toho, co je pro zákazníka pro odvrácení překážky vyžadováno, je významné hledisko rozumu průměrného člověka obsažené v § 4 OZ. „Člověk průměrného rozumu představuje modelovou kategorii vyjadřující určité objektivní měřítko, jímž lze posuzovat péči a opatrnost, jaká by měla být v právním styku vynakládána a jakou také mohou ostatní osoby očekávat.“¹³⁹

Prvním opatřením, kterým bezpochyby lze předejít rizikům mimořádných okolností, je volba jiné destinace. Jelikož je místo určení cesty hlavní náležitostí smlouvy o zájezdu (§ 2527 písm. a) OZ), spadá takové opatření v tentýž okamžik jako výslovné či konkludentní převzetí rizika do sféry rizika zákazníka (viz výše). Pokud by se ze strany zákazníka jevila výhrada k místu pobytu jako přiměřená v době uzavření smlouvy, byl by na místě závěr o odvrátitelnosti. Je tedy třeba zodpovědět otázku, zda by bylo přiměřené pro průměrně rozumného zákazníka, který by se ocitl v konkrétní situaci uzavírání smlouvy o zájezdu, zvolit „pro jistotu“ zájezd do jiné destinace, resp. na zájezd v daném termínu rezignovat úplně.

Podle AG Leipzig, 102 C 7217/20, muselo být zákazníkovi v červnu 2020, kdy došlo k uzavření smlouvy o zájezdu do Španělska s termínem konání v září 2020, jasné, že je zde vysoká pravděpodobnost nemožnosti realizovat zájezd bez protipandemických restrikcí.¹⁴⁰

Naopak není po průměrného zákazníka přiměřené vyhýbat se zájezdům do Karibiku s obecným poukazem na možný výskyt hurikánů.¹⁴¹ Taková míra opatrnosti neodpovídá objektivně stanovenému standardu v § 4 OZ, když od průměrně rozumné, resp. průměrně obezřetné osoby nelze očekávat, že by některé destinace nenavštěvovala, aniž by existovalo konkrétní nebezpečí.

Skutečnost, že zákazník může být na své cestě v rozvojové zemi terčem útoku chudých domorodých obyvatel, by měla být zákazníkem při uzavírání smlouvy rovněž uvážena. Rozhodne-li se zákazník i přes takové nebezpečí smlouvu uzavřít, může se tak připravit o možnost argumentovat neodvrátitelností přepadení. Rozhodující je v tomto směru povaha zájezdu, která vypovídá o tom, v jaké míře je zákazník ochoten se tomuto nebezpečí

¹³⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 39.

¹⁴⁰ Rozhodnutí AG Leipzig ze dne 28. dubna 2021, sp. zn. 102 C 7217/20.

¹⁴¹ Rozhodnutí BGH ze dne 15. října 2002, sp. zn. X ZR 147/01.

skutečně vystavit. Jinak se bude posuzovat pobyt v luxusním rezortu na Jamajce¹⁴² a horský přechod s noclehem ve stanu či pod širým kamerunským nebem¹⁴³.

V případě luxusního pobytu na Jamajce soud dovedl také porušení informační povinnosti pořadatele zájezdu, který zákazníkovi nesdělil, že rezort je zvláště ohrožen loupeživými nájezdy místních gangů, ke kterým dochází opakovaně. Pokud by pořadatel informační povinnosti dostal, mohlo by to být významné pro posouzení odvrátitelnosti mimořádné okolnosti zákazníkem. Byl-li zákazník o riziku informován, smlouvu by možná neuzavřel, a pokud ano, převzal by tím riziko.

Dojde-li k uzavření smlouvy o zájezdu, je tím zafixováno rozložení rizika mezi stranami. Pokud mohla být rizika odvrácena volbou místa či termínu konání zájezdu, nemůže zákazník následně odstoupit od smlouvy bez storno poplatku s odkazem na tatáž rizika. Pokud rizika nebylo rozumně možné odvrátit neuzavřením smlouvy, je třeba dále zkoumat, zda nejsou rizika odvrátitelná pomocí následných přiměřených preventivních opatření.

Těžko si lze představit, že by bylo v lidských silách odvrátit destruktivní účinky vlny tsunami či pyroklastické proudy provázející výbuch sopky. V případě výskytu ohniska onemocnění však lidstvo neustále prokazuje svoji vynalézavost, když existují prostředky, kterými se lze některým nemocem bránit či dokonce se jim úplně vyhnout. Významné jsou zejména léky, případně vakcína¹⁴⁴, ale také roušky, dezinfekce a podobná hygienická opatření. V případě řešeném LG Frankfurt am Main¹⁴⁵ - byť v kontextu alokace rizika - soud nevyhověl žalobě cestující na vrácení storno poplatku, když odstoupila od smlouvy, jejímž předmětem byla výletní plavba, z důvodu výskytu covidu-19 na některé z dříve realizovaných plaveb. Soud vyzdvihl přísná hygienická opatření, která na lodích od doby namítaného incidentu panovala a která byla způsobilá minimalizovat riziko nákazy.

Jiným opatřením, které dle francouzského soudu efektivně umožňuje zabránit materializaci rizik spojených s nemocí přenášenou hmyzem, může být instalace moskytiéry, užívání repelentu či odívání se do zahalujícího oblečení¹⁴⁶.

Roli v posuzování odvrátitelnosti hrají také ochranná opatření přijatá příslušnými úřady k zamezení šíření infekce.¹⁴⁷

¹⁴² Rozhodnutí BGH ze dne 25. března 1982, sp. zn. VII ZR 175/81.

¹⁴³ Rozhodnutí OLG Karlsruhe ze dne 23. října 1992, sp. zn. 10 U 321/91.

¹⁴⁴ Rozhodnutí OLG Hamm ze dne 30. srpna 2021, sp. zn. 22 U 33/21.

¹⁴⁵ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 1. července 2021, sp. zn. 2 24 O 510/20.

¹⁴⁶ Rozhodnutí Cour d'appel de Nancy ze dne 22. listopadu 2010, sp. zn. 2942/2010.

2.2. Významný dopad na poskytování zájezdu nebo přepravu do místa určení cesty nebo pobytu

Okolnost může být sebevícem mimořádná ve smyslu předchozích částí, nepůsobí však na trvání závazků z cestovní smlouvy, pokud zároveň nepředstavuje výrazný dopad na poskytování souborných služeb nebo na přepravu osob do destinace. Pro návraty z cesty stížené mimořádnou okolností se pak uplatní § 2539 odst. 2 OZ (čl. 13 odst. 7 směrnice). Mezi mimořádnou okolností a výrazným dopadem na zájezd tedy musí existovat příčinná souvislost, kdy následky budou mimořádné okolnosti objektivně přičitatelné.

Slovo *dopad* (*des conséquences importantes, to significantly affect*) vyjadřuje takové působení jednoho jevu, které má nutně vliv na jev druhý.

Se souslovím *výrazný dopad na poskytování souborných služeb* se lze setkat také v jiné části směrnice, totiž v části týkající se samotného poskytování služeb, kde čl. 13 odst. 6 zakotvuje právo cestujícího odstoupit od smlouvy bez storno poplatku z důvodu vadného plnění, jež výrazně ovlivňuje poskytování služeb.

Co se rozumí *výrazným* dopadem (vlivem, účinkem) na zájezd, lze tedy hledat pomocí judikatury vztahující se k právům z vad. Jako vodítko může sloužit Kemptenská tabulka¹⁴⁸, jež obsahuje pozitivní i negativní výčet vad zájezdu s odkazy na aktuální německou judikaturu a procentuelní ohodnocení významnosti jednotlivých typů vad. Jelikož však k odstupování od cestovní smlouvy ve smyslu § 2535 OZ dochází před zahájením poskytování cestovních služeb, je třeba vést úvahu v hypotetické rovině a ptát se, nakolik by bylo poskytování služeb zájezdu mimořádnou okolností ztíženo, pokud by se zájezd konal, a tedy jak významné by byly potenciální vady způsobené mimořádnou okolností. K nárokům kladeným na takovou úvahu níže.

Výrazným dopadem nejenže jistě bude nemožnost realizovat cestu jako celek (například v důsledku omezení volného pohybu osob či všeobecného zákazu letecké dopravy¹⁴⁹), ale také postačí, je-li v očích průměrného cestujícího celkově zpochybněn smluvně zamýšlený účel cesty.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Rozhodnutí AG München ze dne 31. srpna 2008, sp. zn. 222 C 20175/06.

¹⁴⁸ Dostupná na <<https://reiserechtfuehrich.files.wordpress.com/2021/04/kemptener-tab-5-2021.pdf>>.

¹⁴⁹ Rozhodnutí BGH ze dne 18. prosince 2012, sp. zn. X ZR 2/12.

¹⁵⁰ Rozhodnutí AG Siegburg ze dne 2. září 2021, sp. zn. 108 C 121/20.

V této souvislosti je značně problematický shora nastíněný francouzský přístup, kdy soudy namísto implementované směrnice často aplikují obecný § 1218 C.C., který vyžaduje existenci překážky plnění (nepostačí pouhý dopad na plnění). O tom svědčí úsudek L. Landivaux týkající se nemožnosti bezplatného ukončení cestovní smlouvy z důvodu epidemie covidu-19 v době, kdy ještě nebyla ve Francii vyhlášena celostátní karanténa a cestující mohli své domovy legálně opustit.¹⁵¹

Jak moc jsou dílčí nedostatky zájezdu intenzivní, je třeba posuzovat případ od případu se zohledněním účelu, charakteru, konkrétní podoby cesty, jakož i druhu a délky trvání vady, zohledňují se tedy převážně objektivní okolnosti cesty. Vadná cestovní služba musí vést k objektivně významnému zhoršení kvality celého zájezdu. Vada proto musí mít zvláštní váhu a znehodnocovat zájezd jako celek.^{152 153}

Za podstatné narušení dovolené se v německé judikatuře považovaly ty případy, kdy cestujícímu vznikl v důsledku reklamace zájezdu nárok na slevu ve výši 50%.¹⁵⁴ Nejde však o pevnou hranici. Pro učinění závěru o podstatnosti vady nestačí pouhé vyčíslení vady procentem, nýbrž je třeba provést celkové zhodnocení vady v kontextu konkrétního zájezdu.¹⁵⁵ Lze tedy nalézt i rozhodnutí, která připouštějí závěr o podstatnosti vady například v případě 45%¹⁵⁶, 35%¹⁵⁷ či dokonce 25%¹⁵⁸ slevy z ceny za zájezd. Dle Fuhricha je obecným východiskem hranice 30%.¹⁵⁹ Tonner, který zkoumal odstupování od cestovní smlouvy v kontextu covidu-19, pracuje s 50% hranicí vadného plnění, která již má zakládat výrazné narušení zájezdu.

Byť souvztažnost s vadami zde jistě je, na rozdíl od řízení o peněžitých nárocích z vad nesleduje německá judikatura k § 651h BGB Tonnerův přístup, a není tedy tak *výslovná* v tom smyslu, že by se zaobírala exaktními procenty vyjadřujícími dopad událostí na zájezd. Konkrétní procento narušení zájezdu nehraje větší roli, protože se od něj dále neodvíjí peněžité plnění, nýbrž jen existence práva odstoupit od smlouvy bez storno poplatku. Odlišná

¹⁵¹ LANDIVAUX, Ludovic. *Contrats et coronavirus : un cas de force majeure ? Ça dépend...* [online]. dalloz-actualite.fr, 20. března 2020. Dostupné na <<https://www.dalloz-actualite.fr/node/contrats-et-coronavirus-un-cas-de-force-majeure-ca-depend#.Yfz8kOrMJPY>>.

¹⁵² FÜHRICH: *Reiserecht...*, s. 362.

¹⁵³ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 17. prosince 2009, sp. zn. 2-24 S 140/09.

¹⁵⁴ HULMÁK, Milan. Ztráta radosti z dovolené. *Právní rozhledy*, 2009, č. 2, s. 52.

¹⁵⁵ Rozhodnutí BGH ze dne 14. května 2013, sp. zn. X ZR 15/11.

¹⁵⁶ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 31. ledna 2008, sp. zn. 2/24 S 243/06.

¹⁵⁷ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 17. prosince 2009, sp. zn. 2-24 S 140/09.

¹⁵⁸ Rozhodnutí OLG Frankfurt am Main ze dne 6. září 2004, sp. zn. 16 U 41/04.

¹⁵⁹ FÜHRICH: *Reiserecht...*, s. 362.

je pak situace, kdy nejsou splněny předpoklady bezplatného odstoupení ze strany pořadatele, protože cestující požadují kompenzaci za ztrátu radosti z dovolené (př. LG Frankfurt am Main, 2-24 S 262/17¹⁶⁰).

Zásadností dopadů vyšší moci se německá judikatura blíže nezabývá v případech, kdy je narušení zájezdu zjevné. Dospěje-li soud ke kladnému závěru o vyšší moci, bývá výrazný dopad na zájezd obvykle dán. Definičním znakem vyšší moci totiž je, že okolnost představuje nikoli běžné riziko, jehož materializace je právě oním dopadem (př. zvýšené riziko zemětřesení jako vyšší moc, následky zemětřesení jako dopad). Předmětem pochybností o existenci dopadu na zájezd jistě nebudou účinky hurikánu, který cílové letoviště následně srovnal se zemí¹⁶¹, šestinásobné překročení limitní hodnoty koncentrace jedovatého oxidu uhelnatého v ovzduší¹⁶², šířící se radiace¹⁶³, či vzduch nasycený prachem v důsledku výbuchu sopky¹⁶⁴. Naproti tomu není významným dopadem sopečná činnost, jejíž perimetr nedosahuje místa ubytování, resp. sjednaných turistických atrakcí.¹⁶⁵

Do poloviny roku 2018 byla v Německu v platnosti právní úprava, která dopady vyšší moci vymezovala jako *podstatné ztížení, ohrožení či narušení zájezdu* (tehdejší § 651j BGB). Ohrožením se rozumělo ohrožení osobní bezpečnosti cestujícího.¹⁶⁶ Změna právní úpravy v důsledku implementace nové směrnice neubrala této judikatuře aktuálnosti a nadále platí, že hrozba pro zdraví a život cestujících představuje výrazný dopad na poskytování souborných služeb.¹⁶⁷ Na existenci takové hrozby lze pak usuzovat dle významnosti rizika ve smyslu předchozí části. Rakouská judikatura tuto formu dopadu označuje jako *nepřiměřené břímě či nebezpečí*.¹⁶⁸

Pestrou je v tomto směru rozhodovací praxe v kontextu covidu-19. Pandemie sama o sobě nepředstavuje výrazný dopad na poskytování zájezdu. Rozhodné jsou tedy konkrétní účinky pandemie.

Konkrétní podmínky v destinaci bývají reflektovány doporučeními a varováními ministerstva zahraničí. Tato varování jsou důležitým indikátorem významného dopadu na

¹⁶⁰ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 16. srpna 2018, sp. zn. 2-24 S 262/17.

¹⁶¹ Rozhodnutí BGH ze dne 15. října 2002, sp. zn. X ZR 147/01.

¹⁶² Rozhodnutí AG Cologne ze dne 6. června 2011, sp. zn. 142 C 599/10.

¹⁶³ Rozhodnutí BGH ze dne 23. listopadu 1989, sp. zn. VII ZR 60/89.

¹⁶⁴ Rozhodnutí AG München ze dne 24. května 2018, sp. zn. 133 C 21869/15.

¹⁶⁵ Rozhodnutí Cour d'appel de Colmar ze dne 30. listopadu 2020, sp. zn. 20/508.

¹⁶⁶ Rozhodnutí AG München ze dne 24. května 2018, sp. zn. 133 C 21869/15.

¹⁶⁷ Rozhodnutí LG Bochum ze dne 13. července 2021, sp. zn. 10 S 9/21.

¹⁶⁸ Rozhodnutí LG HG Wien ze dne 20. června 2021, sp. zn. 1R132/21i.

zájezd¹⁶⁹ a soudy zpravidla jejich závěry respektují. O tom, že instrukcím ministerstva zahraničí je přisuzována velká váha, svědčí také komisi původně navrhované znění recitálu směrnice.¹⁷⁰ (Ne)vydání varování však není samo o sobě určující. Například v případě odstoupení zákazníka od účasti na zájezdu na Zanzibar z důvodu opatření MZ ČR zakazujícího cestovat do destinací s extrémním rizikem nákazy covidem-19 (zde zařazena také Tanzanie), soud přiznal pořadateli zájezdu nárok na storno poplatků, jelikož z opatření MZ ČR se podávalo, že konkrétně poměry na Zanzibaru nelze hodnotit z důvodu nedostatečných informací.¹⁷¹ S tímto odůvodněním se autorka neztotožňuje, neboť právě obavy panující tehdy v souvislosti s jihoafrickou mutací viru, jejíž zavlečení do destinace se dle opatření *předpokládá*, a nedostatek informací nasvědčují zvýšenému riziku mimořádné okolnosti v době zájezdu. Odhlédnutí od opatření MZ by dle autorky bylo na místě, pokud by opatření uvádělo, že ostrov na rozdíl od kontinentální Tanzanie není ohrožen.

Duisburský soud, který nevyhověl žalobě cestujícího na vrácení storno poplatku z důvodu předčasného odstoupení od smlouvy, stanovil, že za indikátory výrazného dopadu na zájezd související s covidem-19 - které v daném případě neshledal - lze také považovat oficiální zákazy přicestování, karanténní opatření (v destinaci i při návratu), uzavření hotelů, restaurací či jiných turistických atrakcí (které jsou součástí balíčku služeb), zákazy vycházení, hromadné rušení letů do destinace, a jiná restriktivní opatření mající dopad na společenský život.¹⁷² Komplementárně k tomu podle jiného rozsudku omezení typu dodržování rozestupů, nošení roušek a omezená možnost využívání některých služeb nepředstavují podstatný dopad na zájezd.¹⁷³

V případě studijního pobytu v USA¹⁷⁴ soud vyslyšel tvrzení cestujícího, že protiepidemická opatření (zejména distanční výuka) mají podstatný dopad na sociální život studenta, kterého k uzavření smlouvy motivovala především touha poznat každodenní středoškolský život v Americe. Tato argumentační linie však byla až sekundární. Soud považoval za rozhodné primárně zvýšené zdravotní riziko spojené s covidem-19 v destinaci oproti Německu. Shodně též v případě zámořské plavby na trajektu Magnifica, kdy povinnost

¹⁶⁹ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 1. července 2021, sp. zn. 2 24 O 510/20.

¹⁷⁰ „Unavoidable and extraordinary circumstances should in particular be deemed to exist where reliable and publicly available reports, such as recommendations issued by Member State authorities, advise against travelling to the place of destination.“ Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013PC0512&from=EN>>.

¹⁷¹ Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 18. srpna 2021, sp. zn. 75 C 48/2021.

¹⁷² Rozhodnutí AG Duisburg ze dne 8. června 2021, sp. zn. 512 C 2976/20.

¹⁷³ Rozhodnutí AG München ze dne 26. května 2021, sp. zn. 113 C 20625/20.

¹⁷⁴ Rozhodnutí AG Siegburg ze dne 2. září 2021, sp. zn. 108 C 121/20.

cestujících podrobit se po příjezdu karanténě byla soudem uvážena až podpůrně po konstatování zvýšeného rizika.¹⁷⁵

Zůstává tedy otázkou, zda by soudy shledaly výrazný dopad i v situaci, kdy by v destinaci panovala mimořádná opatření, avšak riziko nákazy by bylo stejné jako v době uzavření smlouvy. Lze sice obecně předpokládat, že mezi rizikem nákazy a vyhlášenými protiepidemickými opatřeními panuje vztah přímé úměry, práh nezbytnosti vyhlášení restrikcí je však v každém státě rozdílný. Totéž platí pro strategii jednotlivých států v boji proti pandemii. Lze totiž očekávat i takové situace, kdy opatření budou vyhlášována preventivně v době, kdy je pandemická situace stabilní (př. očekávaný příchod nového školního roku, se kterým dochází ke zvýšení mezilidského kontaktu).

Předpokladem kladné odpovědi by navíc bylo, že by soudy rozlišovaly dílčí aspekty pandemie, což se však neděje. Pandemie je komplexním jevem, který nepředstavuje jen zdravotní hrozbu, nýbrž má i dalekosáhlé ekonomické a sociální dopady. Dle názoru autorky není proto vhodné označovat za nevyhnutelnou a mimořádnou okolnost pandemii jako takovou, ale raději její konkrétní účinky na daný případ. *„Typically, the force majeure event is not the pandemic as such, but the factual or legal effects of the public health crisis. Factual effects may involve illness or quarantine or even death of key personnel, production facility closures, or interruption of supply chains. Legal effects relate to lockdowns, curfews, travel restrictions and other measures by governments and public authorities which are issued in reaction to the crisis.“*¹⁷⁶

2.3. Výskyt nevyhnutelné a mimořádné okolnosti v destinaci nebo jejím bezprostředním okolí

Přijetím nové směrnice došlo ke změně v otázce místa výskytu nevyhnutelné a mimořádné okolnosti. Nově je třeba, aby okolnost, jež je podkladem odstoupení od smlouvy dle § 2535 OZ, nastala v místě určení cesty nebo pobytu nebo jeho bezprostředním okolí. Jinak řečeno, za veškeré mimořádnosti v zemi běžného pobytu zákazníka, resp. kdekoli jinde, odpovídá zákazník. Storno poplatek není zákazník povinen platit jen, vyskytla-li se mimořádná okolnost v destinaci či jejím bezprostředním okolí. Například dle rozsudku OS pro Prahu 1,

¹⁷⁵ Rozhodnutí AG München ze dne 15. června 2021, sp. zn. 113 C 3634/21. *„Durch die Einstufung des Start und Zielhafens der Kreuzfahrt, sowie der weiteren Häfen, hätte für die Kläger nach Rückkehr auch eine Quarantänepflicht bestanden, was neben der erhöhten Infektionsgefahr, eine weitere erhebliche Beeinträchtigung der Reise darstellt.“*

¹⁷⁶ BERGER, Klaus, BEHN, Daniel. Force Majeure and Hardship in the Age of Corona: A Historical and Comparative Study. *McGill Journal of Dispute Resolution*, 2019 - 2020, č. 4, s. 91.

sp. zn. 75 C 48/2021, neopravňuje samotné vydání opatření MZ ČR zakazující vstup do Tanzanie zákazníka k odstoupení od smlouvy bez storno poplatku, neboť nevyhnutelné a mimořádné okolnosti se musí vázat k místu určení zájezdu. Opatření MZ se však váže k území České republiky a o stavu v Zanzibaru pojednává pouze zprostředkovaně.¹⁷⁷

Naproti tomu pořadatel v liberaci podle § 2536 OZ není co do místa mimořádné okolnosti omezen. Odpovědnosti za újmu zákazníka se zproští v případě nevyhnutelné a mimořádné okolnosti bránící zájezdu bez dalšího. Tato úprava ve vztahu k pořadateli dle názoru autorky dává smysl, když negativní důsledky *force majeure* by měla nést ta strana, u které se majetkově projeví. Je však otázkou, proč se stejným principem neřídila také úprava liberace zákazníka, tedy proč pro jeho liberaci právní úprava stanoví další limit v podobě lokace mimořádné okolnosti.

Smysl této disparity v rozložení rizika z nové směrnice nijak nevyplývá a nezmiňuje se o něm výslovně ani odst. 31 recitálu. S tímto dalším předpokladem liberace zákazníka nijak nepracuje ani důvodová zpráva k zákonu č. 111/2018 Sb. Bude tedy patrně na SDEU, aby rozsah této restrikce, jež dopadá pouze na zákazníky, objasnil.¹⁷⁸

Tato změna působí na právo bezplatného odstoupení limitujícím způsobem. Patrně by se stejným odůvodněním již neobstál například rozsudek BGH, X ZR 2/12¹⁷⁹, týkající se nemožnosti cestujících dopravit se do místa zahájení zájezdu v důsledku výbuchu islandské sopky, který zapříčinil dočasný avšak globální zákaz letecké dopravy.

V této otázce lze zmínit Ullenboomův výklad směrnice, který pracuje s pojmem „nepřímá blízkost“.¹⁸⁰ Ullenboom říká, že právo zákazníka odstoupit od smlouvy bez storno poplatku je dáno i tehdy, je-li překážka sice v zemi odletu (či v místě mezipřistání), má ale dopad na bezpečnou přepravu cestujícího do destinace. Rozhodující je účel úpravy, tedy to, zda lze od zákazníka rozumně očekávat, že cestu vykoná z hlediska bezpečnosti pro jeho zdraví a tělesnou integritu.¹⁸¹ S tímto výkladem se autorka ztotožňuje. Důvodová zpráva k § 2535 OZ uvádí za příklad oprávněného odstoupení od smlouvy podle § 2535 OZ situaci, kdy zákazník odstoupí od smlouvy vzhledem k uzavření letiště v destinaci z důvodu teroristického útoku.¹⁸²

¹⁷⁷ Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 18. srpna 2021, sp. zn. 75 C 48/2021.

¹⁷⁸ BENAVIDES: *Collective Commentary*... s. 193.

¹⁷⁹ Rozhodnutí BGH ze dne 18. prosince 2012, sp. zn. X ZR 2/12.

¹⁸⁰ ULLENBOOM: *Der Rücktritt des Reisenden* ..., s. 159.

¹⁸¹ Tamtéž

¹⁸² DZ k zákonu č. 111/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání a o výkonu některých činností v oblasti cestovního ruchu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Měl by být zákazníkovi upřen nárok na vrácení storno poplatku jen proto, že k uzavření letiště z obdobného důvodu došlo v místě odletu? Autorka pro takové řešení nenachází dobrý důvod. Ve smyslu Ullenboomovy teorie by tedy nemožnost realizovat cestu do místa zahájení zájezdu z důvodu uvedeného zákazu létání patrně nebránila aplikaci § 2535 OZ (resp. § 651h BGB). Pokud by takový případ znovu nastal, vznikla by pravděpodobně otázka lokalizace opatření celosvětového zákazu létání.

Obdobná diskuse se v dnešní době vede v kontextu pandemie covidu-19.¹⁸³ Pandemii je třeba chápat jako jev, který není omezen na určitou lokalitu, je způsoben šířením nemoci napříč zeměmi a kontinenty a nelze jej srovnávat co do účinku s lokálně omezenou epidemií.¹⁸⁴ Vznikají tedy dva názorové proudy. První proud v souladu s uvedenou definicí zastává názor, že nespoutaný covid-19 je kdekoli na světě přítomen vždy, protože je podmínka výskytu mimořádné okolnosti v destinaci splněna.¹⁸⁵ Druhý proud rozlišuje jednotlivé destinace dle míry rizika, přičemž zkoumanou podmínku splňují pouze země se zvýšeným rizikem. Německá, rakouská i česká judikatura zastupuje jednoznačně druhý výkladový směr, když vždy zkoumá poměry panující v konkrétní destinaci. Autorka se domnívá, že nastíněnému dilematu by bylo možné se vyhnout, pokud by se za mimořádnou okolnost kvalifikovaly pouze dílčí aspekty pandemie (zdravotní riziko, jednotlivá mimořádná opatření) a nikoli pandemie jako celek.

Pojem bezprostředního okolí a jeho rozsah se bude lišit v závislosti na riziku, které konkrétní nevyhnutelná a mimořádná okolnost přináší. Výklad pojmu v české judikatuře lze nalézt v rozsudku MS v Brně, sp. zn. 52 C 155/2020.¹⁸⁶ Dle názoru soudu je třeba vycházet z toho, že čím vyšší je rychlost šíření a riziko přenosu choroby, tím širěji musí být pojem bezprostřední okolí vykládán. Podobný výklad, tedy že je třeba interpretovat bezprostřední okolí v závislosti na šíření a rozsahu rizika, lze nalézt již v rozhodnutí BGH z roku 1989, kdy byla řešena otázka lokalizace rizika v podobě šířící se radiace z černobylské elektrárny.¹⁸⁷ Bezprostřední okolí by v takovém případě mohlo dosahovat do několika set kilometrů vzdálených oblastí.

Autorka se domnívá, že Ullenboomova teorie, dle které jsou relevantní také okolnosti v místě odjezdu, které mají dopad na přepravu osob do destinace, by nerovnost v právu

¹⁸³ SELUCKÁ, Markéta a kol. *Covid-19 a soukromé právo: otázky a odpovědi*. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 50.

¹⁸⁴ TONNER: *Verbraucherschutz vs. Unternehmensschutz...*, s. 5.

¹⁸⁵ ULLENBOOM: *Der Rücktritt des Reisenden ...*, s. 160.

¹⁸⁶ Rozsudek Městského soudu v Brně, ze dne 4. února 2021, sp. zn. 52 C 155/2020-72.

¹⁸⁷ Rozhodnutí BGH ze dne 18. prosince 2012, sp. zn. X ZR 2/12.

ukončit smlouvu byla způsobilá vyvážit. Mimořádnosti, které se vyskytnou v místě odjezdu (např. zákaz vycestování) a které budou zákazníky namítány, totiž sice nebudou mít dopad na zájezd, ale právě na přepravu do destinace. Pokud by však evropská judikatura posléze ukázala, že úpravu takto interpretovat nelze (byť dosavadní judikatura ukazuje, že předmětné právo zákazníka je třeba interpretovat především v zájmu bezpečnosti zákazníka), mohla by vzniknout otázka ohledně dalšího trvání závazku. Pořadatel patrně zájezd rušit nebude, pokud bude v jeho možnostech jej poskytnout (např. zákaz cestování do některé země bez dalšího nemusí znamenat faktickou nemožnost přepravy), neboť by se tím připravil o storno poplatků. Je však otázkou, zda závazek nemohl zaniknout ze zákona pro následnou nemožnost plnění. Například je-li po uzavření smlouvy veřejnoprávním aktem zakázáno cestovat za turistickými účely do určité země, byla by zákaznickova účast na zájezd jednáním protiprávním. Právní nedovolenost je pak překážkou splnitelnosti dluhu, a tudíž by mohla zakládat následnou nemožnost plnění¹⁸⁸ (k problematice následné nemožnosti plnění blíže v části týkající se překážky plnění na straně pořadatele).

2.4. Časový aspekt odstoupení od smlouvy o zájezdu

Je-li splněna podmínka existence nevyhnutelné a mimořádné okolnosti vyskytující se v destinaci, která má podstatný dopad na poskytování zájezdu, má zákazník právo od smlouvy odstoupit bez placení storno poplatku. Jelikož však k odstoupení od smlouvy dochází před zahájením zájezdu, kdy z logiky věci není možné s jistotou 100% říci, zda mimořádná okolnost dopadající na zájezd bude dána též během zájezdu, je třeba blíže objasnit, o jaké argumenty se bezplatné ukončení smlouvy musí opírat. Předmětem této části je tedy představit nároky kladené na postup zákazníka v případě, kdy se zájezd jeví jako nejistý, tak, aby vyhověl požadavkům § 2535 OZ a docílil vrácení všech plateb ze strany cestovní kanceláře.

Odstoupení od smlouvy jakožto adresované právní jednání je třeba pořadateli zájezdu doručit do zahájení zájezdu. Termín zájezdu je hlavní náležitostí smlouvy o zájezdu (§ 2527 písm. a) OZ). Dle názoru autorky je třeba lhůtu k odstoupení vykládat širěji v tom smyslu, že okamžik zahájení zájezdu nastává zahájením poskytování první ze sjednaných souborných služeb (např. odbavením zákazníka na letišti), nikoli bez dalšího dnem stanoveným ve smlouvě (odlišně v rozsudku KS v Ostravě, sp. zn. 57 CO 129/2021¹⁸⁹), neboť účelem § 2535

¹⁸⁸ Šilhán, Jiří. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1224.

¹⁸⁹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. listopadu 2021, sp. zn. 57 CO 129/2021.

OZ je chránit zákazníka a ekonomicky jej motivovat k ukončení smlouvy v zájmu vlastní bezpečnosti. Tento závěr jistě podléhá limitu v podobě zákazu zneužití práva.

V předchozím odstavci bylo řečeno, kdy nejpozději může zákazník od smlouvy odstoupit bez odstupného. Praktičtější otázkou však je, od jakého okamžiku zákazník toto právo má, neboť zákon počátek lhůty nespecifikuje.

V řízení před OS pro Prahu 3, sp. zn. 20 C 325/2020 (odst. 25)¹⁹⁰, bylo ze strany žalovaného pořadatele argumentováno předčasností zákaznickova odstoupení. Se samotným závěrem rozhodnutí autorka nepolemizuje, soud však vůbec nepřipouští možnost, že by se okolnosti v destinaci v době od odstoupení do konání zájezdu mohly nějak měnit. Soud nezohledňuje, že samotná existence nevyhnutelné a mimořádné okolnosti v destinaci k vzniku práva dle § 2535 OZ nestačí. Nutné je zkoumat též dopad takové okolnosti na budoucí zájezd.

Naopak rozsudek MS v Praze, sp. zn. 70 CO 395/2021, přináší do české judikatury časový aspekt odstoupení: *„V případech, kdy je smlouva o zájezdu uzavřena s velkým časovým předstihem (...), může nastat situace, kdy se v průběhu času takové mimořádné okolnosti mohou vyskytnout, nicméně do doby konání zájezdu se situace může opět normalizovat. Čím bližší je termín konání zájezdu, tím je větší pravděpodobnost, že nastalé mimořádné okolnosti přetrvávají a budou mít vliv na poskytování zájezdu.“*¹⁹¹ V daném případě, kdy zákazník odstoupil od smlouvy více než tři měsíce před zahájením zájezdu, soud neshledal právo zákazníka podle § 2535 OZ.

Propracovaná je otázka načasování odstoupení v německé judikatuře v souvislosti s covidem-19.

Za účelem posouzení existence mimořádné okolnosti a jejího dopadu na očekávaný zájezd, musí zákazník učinit určitou předběžnou (*ex ante*) úvahu k existující situaci a jejímu pravděpodobnému vývoji.

Podle AG München, 113 C 20625/20¹⁹², je třeba, aby zákazník tvrdil a prokázal, že v době odstoupení zde byla spolehlivá fakta nasvědčující pravděpodobnému negativnímu vývoji situace (rozšíření covidu-19) v destinaci v době mezi odstoupením a zahájením zájezdu. Pokud není zahájení zájezdu bezprostřední, je z pohledu zákazníka rozumné vyčkat dalších

¹⁹⁰ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 10. června 2021, sp. zn. 20 C 325/2020.

¹⁹¹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. ledna 2022, sp. zn. 70 Co 395/2021-69.

¹⁹² Rozhodnutí AG München ze dne 26. května 2021, sp. zn. 113 C 20625/20.

informací a neodstupovat od smlouvy. Samo nepohodlí pramenící z této nejistoty neopravňuje zákazníka odstoupit od smlouvy bez odstupného.

V literatuře se jako východisko uvádí, že doba čtyři týdny před zahájením zájezdu již zákazníkovi umožňuje vytvořit si spolehlivý závěr o podmínkách v destinaci.¹⁹³ Nejde však o pravidlo, rozhodující jsou vždy okolnosti daného případu.¹⁹⁴

Informace, ze kterých si může zákazník tvořit úsudek, již byly předestřeny v části týkající se dopadu mimořádné okolnosti na zájezd - z nejčastěji skloňovaných např. varování ministerstva zahraničí, která zpravidla odrážejí míru rizika. V této fázi posuzování nároku zákazníka je třeba uvážit jejich trvání v čase, tedy pravděpodobnost, že budoucí zájezd bude poznamenán minimálně v takové míře, v jaké by byl poznamenán, kdyby se konal ke dni odstoupení.

Obecné pravidlo nastavené BGH zní: čím větší riziko, tím menší pravděpodobnost postačí.¹⁹⁵

Podle LG Bochum, 10 S 9/21 musí být taková pravděpodobnost značná, avšak nikoli nutně převažující.¹⁹⁶ Podle AG Duisburg, 512 C 2976/20 v případě událostí, které představují riziko úmrtí nebo značného poškození zdraví v případě mimořádné události postačí, aby objektivně existovalo konkrétní riziko (např. je-li riziko nákazy vyšší než v zemi odjezdu).¹⁹⁷

Pokud jde o odbornost úsudku zákazníka, uplatní se standard osoby průměrného rozumu dle § 4 OZ.

2.4.1. Materializace rizika

Zajímavou se jeví otázka, zda má být při posuzování práva zákazníka podle § 2535 OZ přihlíženo k následnému vývoji okolností či nikoli.

Oba přístupy přitom mají svá pro a proti. Druhý přístup dle názoru autorky přináší pro smluvní strany více právní jistoty, když odstoupením od smlouvy dochází k zafixování skutkového stavu, což umožňuje teoreticky okamžitě určit práva a povinnosti stran. Pokud měla být obava zákazníka z narušení zájezdu opodstatněná (založená nikoli jen na pocitech),

¹⁹³ FÜHRICH, Ernst. *Rücktritt vom Pauschalreisevertrag vor Reisebeginn wegen Covid-19-Pandemie* [online]. reiserechtfuehrich.com, 16. července 2020. Dostupné na <<https://reiserechtfuehrich.files.wordpress.com/2020/07/fuehrich-njw-2020-2138.pdf>>.

¹⁹⁴ Rozhodnutí AG Düsseldorf ze dne 12. února 2021, sp. zn. 37 C 420/20.

¹⁹⁵ Rozhodnutí BGH ze dne 15. října 2002, sp. zn. X ZR 147/01.

¹⁹⁶ Rozhodnutí LG Bochum ze dne 13. července 2021, sp. zn. 10 S 9/21.

¹⁹⁷ Rozhodnutí AG Duisburg ze dne 8. června 2021, sp. zn. 512 C 2976/20.

měl by být schopen prokázat, z jakých informací vycházel, v opačném případě pak zaplatit storno poplatků. Následné prověřování zákazníkem, zda se zájezd konal či nikoli a z jakého důvodu, shledává autorka neefektivním. Pokud by se jednalo o zájezd poskytovaný „na míru“ zákazníka, není autorce jasné, jak by se následné zrušení zájezdu mělo zjišťovat, když v důsledku odstoupení zákazníka od smlouvy zanikla povinnost pořadatele realizovat zájezd. Na druhou stranu je otázkou, zda přiznání nároku na odstupné pořadateli v situaci, kdy by zájezd nakonec nemohl realizován, není v rozporu se směrnicí. Pro obě strany zrcadlově platí, že dojde-li k ukončení smlouvy z důvodu mimořádné okolnosti, nemá druhá strana právo na náhradu - takové riziko pořadatel ostatně také převzal.

V české, dosud ne příliš početné, judikatuře se lze setkat spíše s prvním názorem, tedy že není třeba zjišťovat naplnění znaků skutkové podstaty § 2535 OZ v případech, kdy se zájezd pandemických důvodů vůbec nekonal.¹⁹⁸

Otázka, který přístup převáží, dosud nebyla vyřešena ani v německé judikatuře, kde se lze setkat s oběma řešeními. Například dle AG Duisburg, 512 C 2976/20, nemohou být pro účely posouzení režimu ukončení smlouvy brány v úvahu následné okolnosti, které se nedaly ke dni odstoupení od smlouvy předvídat.¹⁹⁹ Naproti tomu dle rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 10. srpna 2021, sp. zn. 2-24 S 31/21: *Die Frage, ob eine Prognose-Entscheidung des Reisenden hinsichtlich des Auftretens unvermeidbarer, außergewöhnlicher Umstände zum Zeitpunkt der Rücktrittserklärung zutreffend war, kann sich aber nur dann stellen, wenn sich die Gefahr von unvermeidbaren, außergewöhnlichen Umständen, wegen der der Reisende den Rücktritt erklärt hat, tatsächlich später nicht realisiert hat.* Lze očekávat, že jistotu při řešení této otázky by mohlo přinést budoucí rozhodnutí SDEU, kterému byla v prosinci 2021 německým soudem položena mimo jiné tato předběžná otázka (sp. zn. C 776-21).

¹⁹⁸ Rozsudek Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 27. srpna 2021, sp. zn. 11 C 182/2021-50.

¹⁹⁹ Rozhodnutí AG Duisburg ze dne 8. června 2021, sp. zn. 512 C 2976/20. „Daran ändert sich nichts, wenn sich im Nachhinein eine Betroffenheit der späteren Reise von außergewöhnlichen Ereignissen ergibt und sich der Rücktritt ex-post darauf stützen ließe. Die entrichteten Stornogebühren kann der Kunde nicht zurückverlangen. Es vermag nämlich nicht zu überzeugen, dass der Kunde möglichst frühzeitig vom Vertrag zurücktritt und dann auf die Fortdauer der Krise bis zu einem späteren Zeitpunkt spekuliert. Die Prognose und die Tatsachenlage im Zeitpunkt der Gestaltungserklärung wird durch nachträgliche Veränderungen nicht erschüttert.“

3. Vliv nevyhnutelné a mimořádné okolnosti na právo pořadatele odstoupit od podle § 2536 OZ

Předmětem této části je zkoumat, za jakých podmínek je pořadatel oprávněn odstoupit od smlouvy o zájezdu s liberací v souladu s § 2536 odst. 1 písm. b) OZ. Základním rozdílem v posuzování práva smluvních stran odstoupit od smlouvy o zájezdu je skutečnost, že pořadatelem zájezdu zpravidla bude cestovní kancelář dle § 2 CestRuch, přičemž provozování cestovní kanceláře je živností koncesovanou vyžadující doložení odborné způsobilosti. Od pořadatele zájezdu lze tedy při jeho činnosti očekávat odbornou péči ve smyslu § 5 OZ.

3.1. Existence nevyhnutelné a mimořádné okolnosti

3.1.1. Sféra rizika pořadatele zájezdu

Sféru rizika pořadatele tvoří okolnosti spjaté s provozem jeho podniku a dále ty, za něž převzal odpovědnost při uzavření smlouvy (byť mlčky). Sféra rizika pořadatele bude v části mlčky přijatých rizik patrně vždy širší, neboť pořadatel je z titulu své odbornosti povinen k větší prozíravosti.

Autorka má za to, že nic nebrání tomu, aby konkrétní riziko mlčky přijaly obě strany smlouvy. Pak se jej v případě jeho materializace ani jedna strana nemůže dovolávat. Problematické v tomto směru může být, že to bude pravděpodobně častěji zákazník, který bude pod hrozbou 100% storno poplatku odstupovat od smlouvy, a který tudíž na své riziko na rozdíl od pořadatele doplatí.

Ke konkrétním případům, kdy soudy odmítly argumentaci vyšší mocí z důvodu, že okolnost byla součástí sféry rizika pořadatele.

Pořadatel zájezdu je osobou, jejíž role spočívá v zaštitění (obstarání) celého projektu zájezdu. Bývá pravidlem, že pořadatel osobně cestovní služby neposkytuje, nýbrž organizuje své dodavatele tak, aby jimi poskytované služby tvořily pro zákazníka atraktivní celek. Jím převzaté riziko tedy tvoří z významné části riziko personální, pokud jde o výběr smluvních partnerů přímo poskytujících cestovní služby, jejichž faktické jednání na rozdíl od jednání vlastních zaměstnanců nemůže efektivně ovlivnit. Důvody ukončení cestovních smluv či vytýkání vad zájezdu se často týkají právě jednání dopravců či ubytovatelů, spíše nežli samotného obstarávání zájezdu. Proto lze při hledání konkrétních obrysů provozní sféry

cestovní kanceláře nalézt zpravidla okolnosti, které se vyskytují na straně jejích subdodavatelů.

Součástí sféry rizika pořadatele zájezdu byly shledány technické závady nacházející se ve sféře rizika subdodavatele, které znemožnily realizovat zájezd za původně sjednaných podmínek - například požár vypuknuvší z neznámých příčin na lodi při výletní plavbě po Nilu²⁰⁰, požár na elektrických zařízeních v hotelu²⁰¹, rekonstrukce hotelu a jeho uzavření²⁰², požár v zadní části autobusu²⁰³, díry v trupu lodi způsobené korozi²⁰⁴, dále pak stávka zaměstnanců smlouveného leteckého dopravce²⁰⁵, znásilnění cestující zaměstnancem hotelu²⁰⁶, nedodání vstupenek na fotbalový zápas²⁰⁷.

3.1.2. Neodvratitelnost důsledků

Za neodvratitelné lze v intencích § 2536 OZ považovat jediné ty okolnosti, které nejsou součástí sféry rizika pořadatele. Neodvratitelné události v rámci sféry rizika pořadatele nejsou relevantní.

Je obecnou povinností pořadatele počínat si ve vztahu k zákazníkovi s odbornou péčí. Za součást odborné péče lze považovat vyhodnocení rizikovosti pořádání zájezdu v určité destinaci.

Veškerá rizika mohla být primárně odvrácena tím, že by se zájezd konal v jiném místě. Informováním zákazníka při uzavření smlouvy o bezpečnostních hrozbách v destinaci může pořadatel zájezdu zabránit tomu, aby se zákazník později při odstoupení od smlouvy odvolával na rizika, která mu již byla sdělena.²⁰⁸ Tím není dotčeno zkoumání, zda sdělená rizika byla předvídatelná *in concreto*.

V již zmíněném případě ozbrojeného přepadení luxusního rezortu na Jamajce²⁰⁹ vytkl soud pořadatelí zájezdu, že nevěnoval pozornost skutečnostem v místě pobytu, které jasně naznačovaly bezpečnostní riziko pro zákazníky. Pořadatel měl vědět, že luxusní bungalov je každou noc zvláště strážěn přiděleným policistou, jelikož byl cílem několika dřívějších útoků.

²⁰⁰ Rozhodnutí BGH ze dne 12. března 1987, sp. zn. VII ZR 172/86.

²⁰¹ Rozhodnutí Cour de cassation ze dne 14. listopadu 2019, sp. zn. 18-21.203.

²⁰² FÜHRICH: *Reiserecht...*, s. 515.

²⁰³ Rozhodnutí Cour de cassation ze dne 9. července 2015, sp. zn. 14-13.423.

²⁰⁴ Rozhodnutí Cour d'appel de Paris ze dne 18. června 2020, sp. zn. 17/12992.

²⁰⁵ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 16. srpna 2018, sp. zn. 2-24 S 262/17.

²⁰⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 18. března 2021, X proti Kuoni Travel Ltd, C- 578/19.

²⁰⁷ Rozhodnutí BGH ze dne 16. dubna 2002, sp. zn. X ZR 17/01.

²⁰⁸ FÜHRICH: *Reiserecht...*, s. 518.

²⁰⁹ Rozhodnutí BGH ze dne 25. března 1982, sp. zn. VII ZR 175/81.

Řádně obeznámený pořadatel mohl riziko odvrátit sjednáním jiného místa pobytu nebo jiných podmínek ubytování. Shodně v případě přepadení letištního autobusu v Brazílii, kde soud vyslovil pravidlo, že je-li v destinaci pro cestujícího zvýšené riziko, neměl by zde pořadatel zájezd realizovat a vystavovat tak cestující nebezpečí.²¹⁰

Dojde-li z jakéhokoli důvodu k překážce v přepravě zákazníka do destinace, jde o odstranitelnou překážku, pokud existovala možnost alternativní přepravy.²¹¹

3.2. Překážka plnění

Tato podmínka ukončení smlouvy s liberací je pro pořadatele užší než pro zákazníka. Pořadatel je oprávněn zrušit zájezd podle § 2536 OZ pouze, brání-li mu mimořádná okolnost v plnění, čímž plnění v souladu se smlouvou znemožňuje. Zákazníkovi naproti tomu postačí i pouhé ztížení zájezdu. Dovolává-li se tedy pořadatel liberace z náhrady škody, nezkoumá se výrazný dopad na zájezd, nýbrž nemožnost plnění.

Překážka se může vyskytovat kdekoli, není nutné, aby plnění znemožňovalo pouze okolnosti přímo v destinaci tak, jako je tomu u zákazníka.

Dle názoru autorky stejně jako v případě odstoupení od smlouvy o zájezdu zákazníkem, také pořadatel bude muset své odstoupení podle § 2536 OZ opřít o relevantní *ex ante* úvahu týkající se existence mimořádné překážky v termínu zájezdu. S ohledem na odbornost cestovních kanceláří budou kladeny na prognózu vývoje o to vyšší nároky. Jestliže splňuje odstoupení pořadatele veškeré náležitosti, zaniká závazek účinností odstoupení.

Na tomto místě se jeví vhodným objasnit, zda je překážka bránící poskytování zájezdu ve smyslu § 2536 OZ bez dalšího zaměnitelná s překážkou působící nemožnost plnění ve smyslu § 2006 a násl. OZ.

Následná nemožnost plnění je posuzována bez ohledu na příčinu nemožnosti, rozhodným kritériem pro zánik závazku je nesplnitelnost dluhu. Aby se jednalo o nesplnitelnost dluhu ve smyslu § 2006 OZ, měla by být překážka plnění zásadně trvalého charakteru, dočasné překážky zpravidla nemohou vést k závěru o nemožnosti plnění. Zájezdy by však dle názoru autorky mohly představovat výjimku z požadavku trvalosti překážky, neboť jde o případy, kdy splnění bývá přímo ze smlouvy specificky vázáno jen na určitou dobu a pozdější plnění

²¹⁰ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 12. září 2008, sp. zn. 2/19 O 105/08.

²¹¹ Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 16. srpna 2018, sp. zn. 2-24 S 262/17.

již pro zákazníka nemusí mít význam. Jestliže pak překážka působí v době, ve které se dle smlouvy má konat zájezd, mohla by zánik pro nemožnost plnění způsobovat.²¹²

Klíčové je tedy posouzení, zda má dočasné působení překážky na zájezd za následek, že pozdější poskytování zájezdu již neodpovídá zájmu zákazníka. Podle Melzerové: „*Je-li možné plnit až poté, co pomine zjevný hospodářský účel smlouvy, je plnění nemožné. (...) Rozsah tohoto časového prostoru závisí na vlastnostech smluv, zejména jejich obsahu a účelu.*“²¹³

Jestliže by bylo možné zájezd poskytnout s určitým prodlením, je třeba zkoumat, zda má takové plnění pro zákazníka nadále stejný význam, protože bude třeba zohlednit konkrétní parametry zájezdu (například jeho délku a načasování, sjednané aktivity apod.). Autorka se tedy domnívá, že tatáž nevyhnutelná a mimořádná okolnost může teoreticky být současně podkladem obou způsobů ukončení smlouvy. Překážka ve smyslu § 2536 OZ, která pořadatele opravňuje k odstoupení od smlouvy s liberací, tedy může, ale nemusí způsobovat zánik závazku pro následnou nemožnost plnění.

O tom, že materiálně mohou na situaci dopadat jak § 2006 a násl., tak § 2535 - 2536 OZ, svědčí i rozsudek Okresního soudu v Olomouci, sp. zn. 11 C 315/2020-54, kde soud dle názoru autorky formálně chybně aplikuje § 2006 OZ namísto speciální úpravy.²¹⁴

Je však otázkou, zda na problematiku zájezdů vůbec lze aplikovat obecnou úpravu následné nemožnosti plnění, když směrnice má problematiku plně harmonizovat. V prvé řadě je třeba uvést, že limitem plné harmonizace je působnost směrnice²¹⁵, přičemž dle čl. 2 odst. 3 směrnice touto směrnici není dotčeno obecné vnitrostátní smluvní právo, například pravidla týkající se platnosti, vzniku nebo účinnosti smluv, pokud nejsou aspekty obecného smluvního práva upraveny touto směrnici.

Byť je aspekt zániku závazku v době před zahájením zájezdu z důvodu nevyhnutelné a mimořádné okolnosti směrnici upraven, domnívá se autorka, že by tím neměla být dotčena působnost obecné úpravy následné nemožnosti plnění. To z toho důvodu, že by měla být zachována určitá limitní jistota ohledně trvání závazku, resp. racionalita úpravy. V právní

²¹² Šilhán, Jiří. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1222.

²¹³ MELZEROVÁ, Lucie. *VLIV ZMĚNY POMĚRŮ NA TRVÁNÍ ZÁVAZKŮ*. Olomouc, 2018. s. 41.

²¹⁴ Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 22. března 2021, sp. zn. 11 C 315/2020-54.

²¹⁵ LOOS, Marco. *Full Harmonisation as a Regulatory Concept and its Consequences for the National Legal Orders: The Example of the Consumer Rights Directive* [online]. researchgate.net, 2021. Dostupné na <https://www.researchgate.net/publication/228245729_Full_Harmonisation_as_a_Regulatory_Concept_and_its_Consequences_for_the_National_Legal_Orders_The_Example_of_the_Consumer_Rights_Directive>.

úpravě by patrně měl existovat nástroj, který bez ohledu na vůli stran způsobí zánik závazku, jehož splnění je nemožné. Při opačném závěru pokud by v případě nevyhnutelné a mimořádné okolnosti bránící zájezdu žádná ze stran od smlouvy neodstoupila, bylo by zřejmě neefektivní (a nevyhnutelné) dále trvat na existenci závazku, jehož splnění je nemožné.

3.3. Oznamovací povinnost pořadatele

Dle názoru autorky je konstrukce odstupování pořadatele od smlouvy z jazykového hlediska mírně problematická. Na jednu stranu § 2533 odst. 1 OZ říká, že odstoupit od smlouvy pořadatel může z důvodu zrušení zájezdu. Na druhou stranu § 2536 odst. 1 OZ stanoví právo pořadatele odstoupit od smlouvy ze dvou konkrétních důvodů, které vedly ke zrušení zájezdu. Vzniká tedy otázka, zda je pořadatel oprávněn zrušit zájezd z jakéhokoli důvodu, což by zrcadlově odpovídalo právům zákazníka při ukončování smlouvy, nebo zda je pořadatel oprávněn rušit zájezd toliko z důvodů uvedených v § 2536 OZ. V literatuře lze nalézt oba přístupy. Závěr, že by pořadatel měl být co do důvodů zrušení zájezdu omezen § 2536 OZ, zastává například Dvořáková.²¹⁶ Naproti tomu Šíp je toho názoru, že pořadatel může zájezd zrušit kdykoliv bez uvedení důvodů, avšak § 2536 OZ uvádí dva důvody zrušení zájezdu, kdy nevzniká pořadateli povinnost hradit škodu zákazníkovi.²¹⁷ Autorka se přiklání spíše k druhému názoru. Znění § 2533 odst. 1 OZ je obdobné § 852g odst. 1 v. 2 občanského zákoníku z r. 1964, který tímto ustanovením dle mínění autorky implementoval část čl. 4 odst. 6 původní směrnice. Z uvedeného článku původní směrnice společně s jejím recitálem²¹⁸ dle názoru autorky vyplývá, že evropská úprava, ze které vychází i dnešní česká úprava, počítá s tím, že pořadatel může zájezd zrušit i z jiných důvodů než jen těch vyjmenovaných v § 2536 OZ.

Z § 2533 odst. 1 OZ vyplývá, že zrušení zájezdu není právním jednáním majícím za následek zánik závazku, ale pouhým důvodem odstoupení od smlouvy o zájezdu. Při zrušení zájezdu je tedy třeba zkoumat konkrétní důvody. Je-li naplněn některý důvod podle § 2536 odst. 1 OZ, je pořadatel oprávněn od smlouvy odstoupit s liberací.

Jestliže pořadatel zájezd z důvodu nevyhnutelné a mimořádné okolnosti zruší, je povinen o tom bez zbytečného odkladu a před zahájením zájezdu zákazníka informovat.

²¹⁶ DVOŘÁKOVÁ, Klára. In: PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. 2701 s. 2697.

²¹⁷ ŠÍP, Martin. In: ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI (§ 2521 až 3081)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 41.

²¹⁸ „vzhledem k tomu, že by měla být jasně vymezena práva spotřebitele v případech, kdy organizátor zruší soubor služeb před dohodnutým dnem odjezdu“.

Neinformuje-li pořadatel zákazníka vůbec či včas, není oprávněn odstoupit od smlouvy podle § 2536 odst. 1 písm. b) OZ, resp. bude oprávněn od smlouvy odstoupit podle § 2533 odst. 1 OZ, a to bez liberace.

Byť se notifikační povinnost pořadatele váže ke zrušení zájezdu, domnívá se autorka, že ustanovení je třeba vykládat tak, že i k odstoupení od smlouvy musí dojít do termínu zahájení zájezdu, neboť tak to vyžaduje směrnice.

Odstupuje-li pořadatel od smlouvy, musí s ohledem na jeho omezené možnosti ukončení smlouvy jasně, určitě a srozumitelně definovat, z jakého důvodu od smlouvy odstupuje. Obzvláště to platí v případě, kdy je zákazníkem spotřebitel. V případě sporu pořadatel nese důkazní břemeno ohledně účinného odstoupení včetně důvodu odstoupení. Byť zákon pro odstoupení od smlouvy formu nevyžaduje, lze písemnou formu doporučit.²¹⁹

Přadatel je povinen oznámit zrušení zájezdu zákazníkovi ve lhůtě bez zbytečného odkladu. Judikaturou byla povaha lhůty „bez zbytečného odkladu“ čteně řešena. Z jejích závěrů vyplývá, že se jedná o lhůtu velmi krátkou, kterou je míněno bezodkladné, neprodlené, bezprostřední či okamžité jednání. Konkrétní časový úsek je pak třeba hledat *ad hoc* v závislosti na účelu, který chce zákonodárce konkrétním ustanovením dosáhnout.²²⁰ V případě § 2536 OZ by mohlo být účelem povinnosti rychlého informování, aby se zákazník vyvaroval vynakládání všemožných nákladů souvisejících s plánovaným zájezdem, na jejichž úhradu v případě, že pořadatel odstoupí od smlouvy z důvodu nevyhnutelné a mimořádné okolnosti, nemá nárok. Jelikož je tedy smyslem ochrana zákazníka a jelikož předání informace není v dnešní době nijak náročnou povinností, lze předpokládat, že lhůta se bude pohybovat maximálně v řádu dnů. Vše však závisí na konkrétních okolnostech a objektivních možnostech cestovní kanceláře.

²¹⁹ SELUCKÁ, Markéta. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 962 - 963.

²²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2013, sp. zn. 32 Cdo 2484/2012.

Závěr

Záměrem této práce bylo popsat vliv mimořádných událostí na zánik závazků vyplývajících ze smlouvy o zájezdu. Východiska této problematiky lze nalézt ve směrnici o souborných službách pro cesty č. 2015/2302, která byla v rozsahu tématu práce provedena především v § 2535 a § 2536 OZ.

Práce vymezuje souhrn kritérií a subkritérií, ze kterých lze při jejich kumulativním naplnění usuzovat na existenci nevyhnutelné a mimořádné okolnosti, která může zákazníka či pořadatele opravňovat k bezplatnému ukončení smlouvy o zájezdu. Je-li taková kvalifikovaná okolnost pro některou smluvní stranu dána, je tato strana oprávněna od smlouvy odstoupit, přičemž zákazník není povinen k placení storno poplatku a pořadatel je liberován z povinnosti k náhradě újmy. Smyslem bylo zjistit, jaká taková okolnost musí být, aby byla způsobila odůvodnit výjimku z pravidla, že předčasné ukončení smlouvy o zájezdu je přípustné jen proti zaplacení storno poplatku, resp. odpovídající kompenzaci.

Rámcově lze říci, že těmito kritérii jsou neovlivnitelnost události a neodvratitelnost důsledků této události. Pouze situace, jež jsou mimo sféru kontroly (a rizika) dotčené smluvní strany a jež jsou veškerými přiměřenými opatřeními touto smluvní stranou nepřekonatelné, mohou ospravedlnit bezplatné odstoupení od smlouvy o zájezdu.

Rozsah těchto kritérií je v českém kontextu předurčen měřítky obsaženými v § 4 a 5 OZ, kdy péči, ke které je povinen zákazník, je třeba posuzovat hlediskem osoby průměrného rozumu, a péče pořadatele je definována odborností cestovní kanceláře.

Jednou z výzkumných otázek bylo, zda lze definovat nevyhnutelnou a mimořádnou okolnost, jakožto autonomní pojem unijního práva, jehož bližší definice v zákoně chybí, pomocí kritérií obecného liberačního důvodu dle § 2913 odst. 2 OZ. V této otázce dospěla autorka k závěru, že s výhradou negativní podmínky prodlení, jejíž splnění je vyžadováno pouze § 2913 odst. 2 OZ, se jí nepodařilo mezi pojmovými znaky obou kvalifikovaných okolností najít rozdíly. Byť na první pohled se jeví vymezení obecného liberačního důvodu oproti nevyhnutelné a mimořádné okolnosti užším, když § 2913 odst. 2 OZ explicitně uvádí šest či dokonce sedm předpokladů liberace, z četných příkladů je zřejmé, že při zkoumání existence nevyhnutelné a mimořádné okolnosti judikatura počítá i s dalšími implicitními hledisky. Konkrétně požadavky nepředvídatelnost či absence zvláštní alokace rizika nejsou z pojmu „nevyhnutelná a mimořádná okolnost“ přímo patrné, jejich zkoumání je však nutné

pro účely posouzení rozsahu sféry kontroly (rizika). Úpravu § 2913 odst. 2 OZ lze tudíž podle názoru autorky analogicky aplikovat i při výkladu § 2535, 2536 OZ. Výklad by však především zjednodušila dodatečná implementace legální definice dle čl. 3 odst. 12 směrnice tak, aby bylo zabráněno polemikám o obsahu pojmu, jak to ostatně zamýšlel unijní zákonodárce, když upustil od užívání pojmu vyšší moc.

V návaznosti na vymezení kvalifikované okolnosti je důležitou částí práce analýza odstupování od smlouvy dle § 2535 - 2536 OZ, kdy práce řeší otázky, za jakých podmínek lze tohoto práva využít (zejména jak lze vykládat podmínku lokalizace mimořádné okolnosti, co se rozumí výrazným dopadem okolnosti na zájezd), kdy právo odstoupit od smlouvy vzniká a kdy zaniká.

V souvislosti s časovým aspektem odstoupení od smlouvy o zájezdu lze poukázat na nejistotu panující kolem významu pozdější materializaci rizika (popř. jiných následných okolností). Nevyřešenou pro autorku zůstává otázka, zda je možné při posuzování existence práva podle § 2535, 2536 OZ přihlížet k okolnostem, které nastaly až po odstoupení od smlouvy o zájezdu a jejichž vznik nebylo možné při informacích dostupných ke dni odstoupení možné očekávat. Jinými slovy není zodpovězena otázka, zda mají soudy zpětně přihlížet k negativnímu vývoji situace v destinaci, když takový vývoj nebyl ke dni odstoupení od smlouvy pro odstupující stranu smlouvy předvídatelný.

Autorka se domnívá, že při posouzení, zda byl zákazník či pořadatel oprávněn odstoupit od smlouvy o zájezdu dle § 2535, 2536 OZ, lze vycházet z tohoto souhrnu předpokladů:

I. Existence nevyhnutelné a mimořádné okolnosti

a. Okolnost je mimo sféru rizika strany

i. Strana na sebe nepřevzala zvláštní riziko okolnosti

1. Ani výslovně

2. Ani konkludentně tím, že neučinila ve smlouvě výhradu ve vztahu k předvídatelnému riziku okolnosti

a. Předvídatelnost rizika

i. Předvídatelnost rizika *in concreto*

ii. Pravděpodobnost rizika

ii. Okolnost není součástí typické sféry kontroly strany

1. Okolnost představuje zvýšené (mimořádné) riziko

b. Důsledky okolnosti jsou neodvratitelné

i. Nepředvídatelnost rizika ke dni uzavření smlouvy

ii. Učinění veškerých přiměřených, rozumných opatření

II. *Pro zákazníka podmínka existence nevyhnutelné a mimořádné okolnosti v místě destinace či v jeho bezprostředním okolí

III. Dopad nevyhnutelné a mimořádné okolnosti na zájezd

a. U zákazníka postačí výrazný dopad na zájezd

b. U pořadatele je nutná překážka plnění

IV. Odstoupení od smlouvy

a. Řádné odůvodnění

i. Pravděpodobnost splnění předpokladů I., II. a III. v době konání zájezdu

b. Dojití opačné smluvní straně před zahájením zájezdu

Jelikož v souvislosti s uplatňovaným nárokem na vrácení celé ceny za zájezd bývá *in eventum* cestujícími často namítáno porušení informační povinnosti pořadatele ve vztahu k mimořádným okolnostem v destinaci, naznačuje práce také souvztažnost plnění této povinnosti pořadatele s předpoklady existence nevyhnutelné a mimořádné okolnosti.

Práce se rovněž zabývá tím, zda existence nevyhnutelné a mimořádné okolnosti může odůvodnit zánik závazků ze smlouvy o zájezdu v důsledku následné nemožnosti plnění před zahájením zájezdu. V této otázce dospěla autorka ke kladnému závěru. V první řadě dle názoru autorky lze navzdory plně harmonizující směrnici aplikovat tuto úpravu obecného závazkového práva, neboť to vyžaduje efektivita úpravy. Nevyužije-li tedy v případě nastalé nevyhnutelné a mimořádné okolnosti žádná ze stran právo ukončit smlouvu podle § 2535 -

2536 OZ, je třeba zkoumat, zda závazek nezanikl pro následnou nemožnost plnění. Dělicí čarou mezi následnou nemožností plnění a pouhým prodlením pořadatele s poskytováním cestovních služeb, kterou je zásadně trvalost překážky plnění, bude dle názoru autorky mírně modifikována posouzením, zda má opožděné poskytnutí zájezdu pro zákazníka nadále stejný hospodářský význam a zda odpovídá takový zájezd konkrétním očekáváním zákazníka při uzavření smlouvy. Není-li tedy nevyhnutelná a mimořádná okolnost trvalého charakteru, lze dle názoru autorky přesto dospět k závěru o nemožnosti plnění, pokud je později poskytnutý zájezd pro zákazníka již bez významu.

Seznam použitých zdrojů

Bibliografie

1. BENAVIDES VELASCO, Patricia a kol. *Collective Commentary about the New Package Travel Directive*. Estoril: ESHTE, 2020. 1212 s.
2. FÜHRICH, Ernst. *Reiserecht, Handbuch des Reisevertrags-, Reisevermittlung-, Reiseversicherungs- und Individualreiserechts*. 6. vydání. Mnichov: C. H. Beck, 2010. 1331 s.
3. MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník IX. svazek § 2894-3081 Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů*. Praha: Leges, 2018. 1728 s.
4. HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář: 2. svazek §488-880*. Praha: Linde, 2002. 684 s.
5. FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: komentář: II. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. 904 s.
6. PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2019. 3352 s.
7. HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. 2080 s.
8. GOVE, Philip Babcock, ed. *Webster's third new international dictionary of the English language, unabridged*. Springfield [Massachusetts]: A Merriam-Webster, 1986, 110a, s. 1986.
9. KANDA, Antonín. *Vliv změny poměrů na trvání závazku*. Praha, 1966. 212 s.
10. ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI, (§ 2521 až 3081)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 1516 s.
11. BRUNNER, Christoph. *Force Majeure and Hardship Under General Contract Principles. Exemption For Non-Performance In International Arbitration*. Austin, Tex.: Kluwer Law International, 2009. 589 s.
12. MELZEROVÁ, Lucie. *VLIV ZMĚNY POMĚRŮ NA TRVÁNÍ ZÁVAZKŮ*. Olomouc, 2018. 257 s.

13. SCHMIDT, Hubert. *Rechtsfragen zur Corona-Krise*. 3. vydání. Mnichov: C.H.Beck, 2021. 984 s.
14. DVOŘÁKOVÁ, Klára, FRÝBOVÁ, Alice. *Lex voucher. Zákon o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru na odvětví cestovního ruchu*. Praha: C. H. Beck, 2020. 72 s.
15. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. 2296 s.
16. SELUCKÁ, Markéta a kol. *Covid-19 a soukromé právo: otázky a odpovědi*. Praha: C. H. Beck, 2020. 104 s.
17. ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI (§ 2521 až 3081)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. 1522 s.
18. HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1335 s.

Odborné články

1. PETRÁŠ, René. *Vývoj a tradice právní úpravy cestovního ruchu*. PRÁVNĚHISTORICKÉ STUDIE, 2018, 48/1, s. 11 - 22.
2. TONNER, Klaus, BERGMANN Stefanie. Verbraucherschutz vs. Unternehmensschutz. *ReiseRecht aktuell*, 2021, č. 1. s. 3 - 12.
3. ULLENBOOM, David. Der Rücktritt des Reisenden vom Pauschalreisevertrag vor Reisebeginn wegen unvermeidbarer, außergewöhnlicher Umstände. *Reiserecht aktuell*, 2021, č. 4. s. 155 - 162.
4. BEZOUŠKOVÁ, Michaela. K některým aspektům smluvní náhrady škody. *Právní rozhledy*, 2016, č. 19, s. 655 - 660.
5. AILLET, Georges. LA « FORCE MAJEURE » ET LA GUERRE. *Revue de Métaphysique et de Morale*, 1919, č. 3, s. 401 - 424.
6. KRÁLOVÁ, Renata. NOVÁ SMĚRNICE EU O SOUBORNÝCH CESTOVNÍCH SLUŽBÁCH A SPOJENÝCH CESTOVNÍCH SLUŽBÁCH – CO JE NOVÉHO A CO ZŮSTÁVÁ?. *ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE*, 2016, č. 3, s. 29 - 35.

7. BOURGOIN, E. *ESSAI SUR LA DISTINCTION DU CAS FORTUIT ET DE LA FORCE MAJEURE*. Lyon: 1902. s. 89.
8. HAURIOU, Maurice. LA DISTINCTION DE LA FORCE MAJEURE ET DU CAS FORTUIT. *Revue générale du droit*, 2013, č. 13263. Dostupné na www.revuegeneraledudroit.eu/?p=13263.
9. TUNC, André. FORCE MAJEURE ET ABSENCE DE FAUTE EN MATIÈRE CONTRACTUELLE. *Revue trimestrielle de droit civil*, 1946, s. 235 - 259.
10. MAKOVEC, Vojtěch. *Aktuálně ke koronaviru: Vyšší moc a její vliv na závazky smluvních stran v době pandemie onemocnění COVID-19* [online]. *pravniprostor.cz*, 30. března 2020. Dostupné na <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/aktualne-ke-koronaviru-vyssi-moc-a-jeji-vliv-na-zavazky-smluvnich-stran-v-dobe-pandemie-onemocneni-covid-19>.
11. HULMÁK, Milan. Ztráta radosti z dovolené. *Právní rozhledy*, 2009, č. 2, s. 52.
12. BERGER, Klaus, BEHN, Daniel. Force Majeure and Hardship in the Age of Corona: A Historical and Comparative Study. *McGill Journal of Dispute Resolution*, 2019 - 2020, č. 4, s. 79 - 130.
13. FÜHRICH, Ernst. *Rücktritt vom Pauschalreisevertrag vor Reisebeginn wegen Covid-19-Pandemie* [online]. *reiserechtfuehrich.com*, 16. července 2020. Dostupné na <https://reiserechtfuehrich.files.wordpress.com/2020/07/fuehrich-njw-2020-2138.pdf>.
14. LOOS, Marco. *Full Harmonisation as a Regulatory Concept and its Consequences for the National Legal Orders: The Example of the Consumer Rights Directive* [online]. *researchgate.net*, 2021. Dostupné na https://www.researchgate.net/publication/228245729_Full_Harmonisation_as_a_Regulatory_Concept_and_its_Consequences_for_the_National_Legal_Orders_The_Example_of_the_Consumer_Rights_Directive.

Právní a jiné předpisy

1. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona

- č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 185/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru označovaného jako SARS CoV-2 na odvětví cestovního ruchu
 4. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
 5. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
 6. Zákon č. 101/1963 Sb., zákoník mezinárodního obchodu, ve znění pozdějších předpisů
 7. Německý občanský zákoník. Zákon ze dne 18. srpna 1896, RGBl. S. 195, Das Bürgerliche Gesetzbuch (BGB), ve znění pozdějších předpisů
 8. Zákon ze dne 21. 3. 1804, Code Civil, ve znění pozdějších předpisů
 9. Zákon ze dne 24. 12. 2004, Code du Tourisme, ve znění pozdějších předpisů
 10. Směrnice Rady ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy (90/314/EHS). Úř. věst. L 158/59, 23. června 1990
 11. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS
 12. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91. Úř. věst. L 46, 17. února 2004
 13. Bundesgesetz über Pauschalreisen und verbundene Reiseleistungen (Pauschalreisegesetz – PRG), StF: BGBl. I Nr. 50/2017
 14. Ordonnance n° 2017-1717 du 20 décembre 2017 portant transposition de la directive (UE) 2015/2302 du Parlement européen et du Conseil du 25 novembre 2015 relative aux voyages à forfait et aux prestations de voyage liées

Soudní rozhodnutí

ČR

1. Nález Ústavního soudu ze dne 17. srpna 2021, sp. zn. III. ÚS 1738/21, bod 13. Dostupné na
<<https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=117062&pos=1&cnt=1&typ=result>>

2. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2020, sp. zn. 25 Cdo 3788/2019. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembsgfpxexztgnpwg2lw&groupIndex=0&rowIndex=0>.
3. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2013, sp. zn. 32 Cdo 2484/2012. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgnpw4427gyytima>.
4. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 576/2000. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgjpwxzzgq4a&groupIndex=1&rowIndex=0>.
5. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. ledna 2022, sp. zn. 70 Co 395/2021-69. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njztqmjtgu2dmx3kovzq&groupIndex=0&rowIndex=0>.
6. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. listopadu 2021, sp. zn. 57 CO 129/2021. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njztqmjrgq2tgx3kovzq&groupIndex=0&rowIndex=0>.
7. Rozhodnutí Městského soudu v Brně ze dne 19. listopadu 2021, sp. zn. 47 C 156/2021. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njztqmjxha4dkx3kovzq&groupIndex=0&rowIndex=0>.
8. Rozsudek Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 27. srpna 2021, sp. zn. 11 C 182/2021-50. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njztqmbzgaydqx3kovzq&groupIndex=0&rowIndex=0>.
9. Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 18. srpna 2021, sp. zn. 75 C 48/2021. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njztonjygeztmx3kovzq&groupIndex=0&rowIndex=0>.
10. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 10. června 2021, sp. zn. 20 C 325/2020. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njztqmbrge4dax3kovzq&groupIndex=0&rowIndex=0>.

11. Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 22. března 2021, sp. zn. 11 C 315/2020-54. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njztombzgy4tcx3kovzs2mi&groupIndex=0&rowIndex=0>.
12. Rozsudek Městského soudu v Brně, ze dne 4. února 2021, sp. zn. 52 C 155/2020-72. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njztnnztheztgx3kovzs2mi&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Německo

1. Rozhodnutí BGH ze dne 16. května 2017, sp. zn. X ZR 142/15. Dostupné na <https://openjur.de/u/966548.html>.
2. Rozhodnutí BGH ze dne 14. května 2013, sp. zn. X ZR 15/11. Dostupné na <https://lexetius.com/2013,2665>.
3. Rozhodnutí BGH ze dne 18. prosince 2012, sp. zn. X ZR 2/12. Dostupné na <https://openjur.de/u/618684.html>.
4. Rozhodnutí BGH ze dne 15. října 2002, sp. zn. X ZR 147/01. Dostupné na <https://lexetius.com/2002,2269>.
5. Rozhodnutí BGH ze dne 16. dubna 2002, sp. zn. X ZR 17/01. Dostupné na <https://openjur.de/u/62028.html>.
6. Rozhodnutí BGH ze dne 23. listopadu 1989, sp. zn. VII ZR 60/89. Dostupné na <https://research.wolterskluwer-online.de/document/0c48ce90-7eea-4151-9ed4-d4554f494ac4>.
7. Rozhodnutí BGH ze dne 12. března 1987, sp. zn. VII ZR 172/86. Dostupné na <https://research.wolterskluwer-online.de/document/983576f1-ca0a-4f4c-8d4d-96df55780aaf>.
8. Rozhodnutí BGH ze dne 25. března 1982, sp. zn. VII ZR 175/81. Dostupné na <https://research.wolterskluwer-online.de/document/cff85552-8b28-4c0c-b9b8-23d1e5fdf5a6>.
9. Rozhodnutí OLG Hamm ze dne 30. srpna 2021, sp. zn. 22 U 33/21. Dostupné na <https://openjur.de/u/2351844.html>.

10. Rozhodnutí OLG Köln ze dne 25. srpna 2021, sp. zn. 16 U 169/20. Dostupné na <https://openjur.de/u/2355553.html>.
11. Rozhodnutí OLG Frankfurt am Main ze dne 25. února 2013, sp. zn. 16 U 142/12. Dostupné na <https://openjur.de/u/636869.html>.
12. Rozhodnutí OLG Frankfurt am Main ze dne 6. září 2004, sp. zn. 16 U 41/04. Dostupné na <https://openjur.de/u/221672.html>.
13. Rozhodnutí OLG München ze dne 8. července 2004, sp. zn. 8 U 2174/04. Dostupné na <http://reise-recht-wiki.de/bewaffneter-ueberfall-im-hotel-als-allgemeines-lebensrisiko-urteil-az-8-u-2174-04-olg-muenchen.html>.
14. Rozhodnutí OLG Karlsruhe ze dne 23. října 1992, sp. zn. 10 U 321/91. Dostupné na <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Text=NJW-RR%201993,%201076>.
15. Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 14. října 2021, sp. zn. 24 S 40/21. Dostupné na <https://www.rv.hessenrecht.hessen.de/bshe/document/LARE210001764>.
16. Rozhodnutí LG Bochum ze dne 13. července 2021, sp. zn. 10 S 9/21. Dostupné na <https://openjur.de/u/2361852.html>.
17. Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 1. července 2021, sp. zn. 2 24 O 510/20. Dostupné na <https://openjur.de/u/2348134.html>.
18. Rozhodnutí AG München ze dne 15. června 2021, sp. zn. 113 C 3634/21. Dostupné na <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/Y-300-Z-BECKRS-B-2021-N-29701?hl=true>.
19. Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 4. května 2021, sp. zn. 3-06 O 40/20. Dostupné na <https://openjur.de/u/2340290.html>.
20. Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 16. srpna 2018, sp. zn. 2-24 S 262/17. Dostupné na <https://openjur.de/u/2259132.html>.
21. Rozhodnutí AG Cologne ze dne 6. června 2011, sp. zn. 142 C 599/10. Dostupné na <https://openjur.de/u/2199464.html>.

22. Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 17. prosince 2009, sp. zn. 2-24 S 140/09. Dostupné na <<https://www.schweizer.eu/aktuelles/urteile/10539-lg-frankfurt-a-m-berufungsurteil-vom-17-dezember-2009-2-24-s-140-09>>.
23. Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 12. září 2008, sp. zn. 2/19 O 105/08 Dostupné na <<https://openjur.de/u/301248.html>>.
24. Rozhodnutí LG Frankfurt am Main ze dne 31. ledna 2008, sp. zn. 2/24 S 243/06. Dostupné na <<https://openjur.de/u/299891.html>>.
25. Rozhodnutí AG Siegburg ze dne 2. září 2021, sp. zn. 108 C 121/20. Dostupné na <<https://openjur.de/u/2355548.html>>.
26. Rozhodnutí AG München ze dne 15. června 2021, sp. zn. 113 C 3634/21. Dostupné na <<https://openjur.de/u/2373581.html>>.
27. Rozhodnutí AG Duisburg ze dne 8. června 2021, sp. zn. 512 C 2976/20. Dostupné na <http://www.justiz.nrw.de/nrwe/lgs/duisburg/ag_duisburg/j2021/512_C_2976_20_Urteil_20210608.html>.
28. Rozhodnutí AG München ze dne 26. května 2021, sp. zn. 113 C 20625/20. Dostupné na <<https://openjur.de/u/2348398.html>>.
29. Rozhodnutí AG Leipzig ze dne 28. dubna 2021, sp. zn. 102 C 7217/20. Dostupné na <<https://www.anwaltonline.com/corona-virus/urteile/27936/stornierung-bei-erwartbarer-reisewarnung-veranstalter-darf-stornogebuehren-berechnen>>.
30. Rozhodnutí AG Düsseldorf ze dne 12. února 2021, sp. zn. 37 C 420/20. Dostupné na <<https://openjur.de/u/2319951.html>>.
31. Rozhodnutí AG München ze dne 24. května 2018, sp. zn. 133 C 21869/15. Dostupné na <<https://openjur.de/u/2290050.html>>.
32. Rozhodnutí AG Hanover ze dne 13. října 2017, sp. zn. 418 C 4395/17. Dostupné na <<http://reise-recht-wiki.de/versaemung-der-anmeldefrist-fuer-den-schadensersatzanspruch-urteil-az-418-c-4395-17-ag-hannover.html>>.

33. Rozhodnutí AG München ze dne 31. srpna 2008, sp. zn. 222 C 20175/06. Dostupné na <http://reise-recht-wiki.de/stornopauschale-bei-reiseruecktritt-vor-reisebeginn-urteil-az-222-c-20175-06-ag-muenchen.html>.
34. Rozhodnutí AG München ze dne 26. července 2001, sp. zn. 273 C 32024/00. Dostupné na <https://www.ra-kotz.de/krankheit.htm>.

Rakousko

1. Rozhodnutí OGH ze dne 24. května 2011, sp. zn. 1Ob80/11p. Dostupné na https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&GZ=1Ob80%2f11p&SkipToDocumentPage=True&SucheNachRechtssatz=False&SucheNachText=True&ResultFunctionToken=ea2ae527-502c-4809-8338-e4e40ae5e6cf&Dokumentnummer=JIT_20110524_OGH0002_0010OB00080_11P0000_000.
2. Rozhodnutí OGH ze dne 27. listopadu 2001, sp. zn. 1Ob257/01b Dostupné na https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JIT_20011127_OGH0002_0010OB00257_01B0000_000.
3. Rozhodnutí LG HG Wien ze dne 20. června 2021, sp. zn. 1R132/21i. Dostupné na https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JIT_20210620_LG00007_00100R00132_21I0000_000.

Francie

1. Rozhodnutí Cour de cassation ze dne 14. listopadu 2019, sp. zn. 18-21.203. Dostupné na https://www.courdecassation.fr/decision/5fca62fa847fc54b181eb471?search_api_fulltext=force+majeure%2C+contrat+de+voyage%2C+club+med&sort=&items_per_page=&judilibre_chambre=&judilibre_type=&judilibre_matiere=&judilibre_publication=&judilibre_solution=&op=&date_du=&date_au=&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=0&nextdecisionindex=1.
2. Rozhodnutí Cour de cassation ze dne 9. července 2015, sp. zn. 14-13.423. Dostupné na https://www.courdecassation.fr/decision/607985d29ba5988459c4a555?search_api_fulltext=contrat+de+voyage%2C+force+majeure&sort=&items_per_page=&judilibre_chambre=civ1+civ2+civ3&judilibre_type=&judilibre_matiere=23&judilibre_publication=&judilibre

[re_solution=&op=&date_du=&date_au=&previousdecisionpage=0&previousdecisionindex=2&nextdecisionpage=0&nextdecisionindex=4>.](#)

3. Rozhodnutí Cour de cassation ze dne 10. února 1998, sp. zn. 96-13.316. Dostupné na https://www.courdecassation.fr/decision/60794ccb9ba5988459c47037?search_api_fulltext=maladie&sort=&items_per_page=&judilibre_chambre=&judilibre_type=&judilibre_matiere=&judilibre_publication=&judilibre_solution=&op=&date_du=1998-02-10&date_au=1998-02-10&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=0&nextdecisionindex=1>.
4. Rozhodnutí Cour de cassation ze dne 9. března 1994, sp. zn. 91-17.459. Dostupné na [https://www.dalloz.fr/documentation/Document?id=CA_COLMAR_2020-11-30_20508&ctxt=0_YSR0MD1yw6lzaWxpZXIgbGUgY29udHJhdCBkZSB2b3lhZ2UgZm9yY2UgbWFqZXVyZcKneCRzZj1zaW1wbGUtc2VhcmNo#motifs](https://www.courdecassation.fr/decision/60794c8b9ba5988459c45fb5?search_api_fulltext=Cass.+1+re+Civ.+%2C+9+mars+1994%2C+pourvoi+n%E2%80%99+91-17.459&sort=&items_per_page=&judilibre_chambre=&judilibre_type=&judilibre_matiere=&judilibre_publication=&judilibre_solution=&op=&date_du=&date_au=&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=>.5. Rozhodnutí Cour d'appel de Colmar ze dne 30. listopadu 2020, sp. zn. 20/508. Dostupné na .
6. Rozhodnutí Cour d'appel de Paris ze dne 18. června 2020, sp. zn. 17/12992. Dostupné na https://www.jurisprudence.dalloz-avocats.fr/api/show/dz?id=CA_PARIS_2020-06-18_1712992&ctx=17e7ba75fe51d18f9687&log=showJp&query=Cour%20d%27appel%20de%20Paris%20-%2018%20juin%202020%20-%20n%C2%B0%2017%2F12992>.
7. Rozhodnutí Cour d'appel de Nancy ze dne 22. listopadu 2010, sp. zn. 2942/2010. Dostupné na <https://www.doctrine.fr/d/CA/Nancy/2010/B81811A63DBC13171C555>>.

SDEU

1. Rozsudek Soudního dvora ze dne 18. března 2021, X proti Kuoni Travel Ltd, C- 578/19. Dostupné na

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=kuoni&docid=239003&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=298554#ctx1>>.

2. Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. dubna 2018, *Krüsemann a další v. TUIfly GmbH*, Spojené věci C-195/17, C-197/17 až C-203/17, C-226/17, C-228/17, C-254/17, C-274/17, C-275/17, C-278/17 až C-286/17 a C-290/17 až C-292/17. Dostupné na <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=201149&pageIndex=0&doclang=cs&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=391329>>.
3. Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. prosince 2008, *Friederike Wallentin-Hermann proti Alitalia – Linee Aeree Italiane SpA*, C-549/07, Sb. rozh. s. I-11061, bod 23. Dostupné na <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=73223&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3078318>>.

Ostatní zdroje

1. United Nations Conference on International Travel and Tourism: Recommendations on International Travel and Tourism [online]. 1963. Dostupné na <https://digitallibrary.un.org/record/723571>>.
2. STATUS - INTERNATIONAL CONVENTION ON THE TRAVEL CONTRACTS (CCV) CONVENTION [online]. Dostupné na <https://www.unidroit.org/instruments/transport/ccv/status/>>.
3. EXPLANATORY REPORT - INTERNATIONAL CONVENTION ON THE TRAVEL CONTRACTS (CCV) CONVENTION [online]. Dostupné na <https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/07/ccv-explanatoryreport-e.pdf>>.
4. Drucksache 8/2343 Deutscher Bundestag — 8. Wahlperiode [online]. s. 12, 13. Dostupné na <https://dserver.bundestag.de/btd/08/023/0802343.pdf>>.
5. Souborné služby pro cesty: základní fakta a čísla. MEMO /09/524. 2009. Dostupné na https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/MEMO_09_524>.
6. Rapport au Président de la République relatif à l'ordonnance n° 2016-131 du 10 février 2016. Dostupné na <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000032004539>>.
7. Drucksache 652/16 Deutscher Bundestag [online]. s. 83. Dostupné na <https://dserver.bundestag.de/brd/2016/0652-16.pdf>>.

8. Doporučení Komise (EU) 2020/648 ze dne 13. května 2020 o poukazech nabízených cestujícím jako alternativa k vrácení peněz za zrušené souborné cestovní a přepravní služby a v souvislosti s pandemií COVID-19. C/2020/3125. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32020H0648>>.
9. Informace týkající se transpozice směrnice dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/NIM/?uri=CELEX:32015L2302>>.
10. Legislativní usnesení Evropského parlamentu č. P7_TA(2014)0222 o návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o souborných cestovních službách a cestách s asistovanou přípravou, kterou se mění nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2011/83/EU a kterou se zrušuje směrnice Rady 90/314/EHS, ze dne 12. března 2014. Úř. věst. C 378/610, 9. listopadu 2017. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52014AP0222>>.
11. REVISION OF THE PACKAGE TRAVEL DIRECTIVE Commission proposal (COM (2013)512 BEUC Position, ze dne 19. listopadu 2013, sp. zn.: X/2013/082, s. 20 - 21. Dostupné na <https://www.beuc.eu/publications/x2013_082_package_travel_directive.pdf>.
12. Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o souborných cestovních službách a cestách s asistovanou přípravou, kterou se mění nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2011/83/EU a kterou se zrušuje směrnice Rady 90/314/EHS. Úř. věst. C 170, 5. června 2014, s. 73 - 77. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52013AE5087>>.
13. Důvodová zpráva k zákonu č. 111/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání a o výkonu některých činností v oblasti cestovního ruchu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
14. LANDIVAUX, Ludovic. *Contrats et coronavirus : un cas de force majeure ? Ça dépend...* [online]. dalloz-actualite.fr, 20. března 2020. Dostupné na <<https://www.dalloz-actualite.fr/node/contrats-et-coronavirus-un-cas-de-force-majeure-ca-depend#.Yfz8kOrMJPY>>.